

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Činnost notáře ve vztahu ke společnému jmění manželů

The activity of a notary in relation to the common assets of spouses

Zpracovatel: Mgr. Martina Králová

Březen 2012

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. března 2012.

.....
Mgr. Martina Králová

Abstrakt

Tato rigorózní práce se zabývá činností notáře ve vztahu ke společnému jmění manželů. Téma bylo zvoleno vzhledem k profesi autora práce jako trvalého zástupce notáře. Účelem práce není podrobný výklad všech zákonných ustanovení společného jmění manželů, ani zodpovězení všech otázek, které tento právní institut vyvolává. Jejím cílem je náhled na společné jmění manželů z pohledu notáře, který vystupuje v pozici nestranné a nezávislé osoby, vybavené odbornými znalostmi.

Práce je rozdělena do šesti kapitol. První popisuje zákonnou úpravu společného jmění manželů. Druhá kapitola vysvětluje základní pojmy, které souvisí s notářem a notářskou činností, a dále se zabývá notářskými zápisy o smlouvách modifikujících společné jmění manželů. Třetí kapitola pojednává o dědickém řízení v souvislosti se společným jměním manželů. Čtvrtá se zaměřuje na nabytí nemovitostí manžely. V páté kapitole jsou uvedeny některé evropské právní úpravy manželského majetkového práva. Šestá kapitola se zabývá novelou občanského zákoníku ve vztahu ke společnému jmění manželů.

Abstract

This rigorous thesis deals with the activities of notaries in relation to the common assets of spouses. The theme was chosen because of the profession of the author, who works as a permanent representative of the notary. The purpose of this thesis is not a detailed interpretation of all legal provisions in the common assets of spouses, or to answer any questions that this legal institute initiates. Its aim is to preview the common assets of spouses from the perspective of a notary, who acts in the position of the impartial and independent person, equipped with professional knowledge.

The rigorous thesis is divided into six chapters. The first chapter describes the legal regulation of the common assets of spouses. The second explains the basic concepts related to the notary and notary activities, and it also deals with the notarial records of agreements modifying the common assets of spouses. The third chapter deals with probate proceedings in connection with the common assets of spouses. The fourth focuses on the acquisition of real estate property by spouses. In the fifth chapter I describe some of the European legislation of the marital property law. The sixth chapter deals with the amendment of the Civil Code in relation to the common assets of spouses.

Obsah:

Úvod	6
1. Zákonná úprava společného jmění manželů	8
1.1 Subjekty, vznik a trvání společného jmění manželů.....	8
1.2 Předmět společného jmění manželů a jeho zdroje.....	9
1.3 Majetek společného jmění manželů (aktiva)	10
1.4 Způsoby nabytí majetku do společného jmění manželů.....	14
1.4.1 Nabytí na základě smlouvy.....	15
1.4.2 Nabytí rozhodnutím státního orgánu	16
1.4.3 Nabytí na základě jiných skutečností.....	16
1.5 Výluky z předmětu společného jmění manželů	18
1.6 Závazky společného jmění (pasiva).....	22
1.7 Zánik společného jmění manželů	25
1.8 Hospodaření do vypořádání zaniklého společného jmění manželů	27
1.9 Vypořádání společného jmění manželů	27
1.9.1 Dohoda o vypořádání.....	29
1.9.2 Rozhodnutí soudu o vypořádání	32
1.9.3 Zákonná domněnka vypořádání	33
2. Notář a notářské zápisy o smlouvách modifikujících společné jmění manželů ..	35
2.1 Notář a notářská činnost	35
2.2 Notářské zápisy o právních úkonech	37
2.2.1 Obecné náležitosti notářského zápisu o právním úkonu.....	38
2.2.2 Speciální náležitosti notářského zápisu o právním úkonu	39
2.2.3 Zvláštní náležitosti notářského zápisu o právním úkonu.....	39
2.3 Smlouvy o rozšíření a zúžení společného jmění manželů	40
2.3.1 Smlouvy o rozšíření společného jmění manželů	44
2.3.2 Smlouvy o zúžení společného jmění manželů	45
2.4 Smlouvy o vyhrazení doby vzniku společného jmění manželů.....	52
2.5 Předmanželské smlouvy	54
2.6 Smlouvy o správě společného jmění manželů.....	56
2.7 Společná ustanovení pro smlouvy modifikující majetkový režim manželů	59
2.7.1 Právní ochrana třetích osob.....	59
2.7.2 Výkon rozhodnutí a společné jmění manželů.....	61
2.7.3 Změna smluv modifikujících společné jmění manželů a daňové aspekty.....	63
2.8 Centrální evidence manželských smluv.....	64
2.9 Odměna notáře za sepsání notářského zápisu o smlouvách modifikujících majetkový režim manželů	66
3. Dědické řízení a společné jmění manželů	69
3.1 Postavení notáře jako soudního komisaře.....	69
3.2 Centrální evidence manželských smluv a dědické řízení	72
3.3 Společné jmění manželů v případě dědického řízení dle § 175h o. s. ř.....	73
3.4 Vypořádání společného jmění manželů v dědickém řízení	77
3.5 Forma a obsah usnesení soudního komisaře.....	85
3.6 Usnesení o vypořádání společného jmění manželů	87
3.7 Příklady jednotlivých majetkových hodnot jako předmětu společného jmění manželů a jejich vypořádání	89
3.7.1 Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným	89

3.7.2 Členský podíl v bytovém družstvu	92
3.7.3 Stavební spoření.....	97
3.7.4 Účty.....	99
3.7.5 Finanční leasing	100
3.8 Rozvedený zůstavitel v dědickém řízení	102
4. Nabývání nemovitostí manžely	109
4.1 Kupní smlouva.....	109
4.2 Darovací smlouva	113
5. Evropské právní úpravy manželského majetkového práva.....	116
5.1 Předmět společného jmění manželů	117
5.2 Výlučný majetek manželů	118
5.3 Správa společného jmění manželů.....	119
5.4 Modifikace společného jmění manželů	121
6. Novela občanského zákoníku ve vztahu ke společnému jmění manželů	123
6.1 Časové mezníky přípravy návrhu nového občanského zákoníku	124
6.2 Struktura nového občanského zákoníku	126
6.3 Manželské majetkové právo v novém občanském zákoníku.....	128
6.3.1 Zákonný režim (§ 702 - § 708 návrhu)	129
6.3.2 Smluvený režim (§ 709 - § 716 návrhu)	131
6.3.3 Režim založený rozhodnutím soudu (§ 717 - § 721 návrhu).....	134
6.3.4 Režim oddělených jmění (§ 722 - § 723 návrhu)	135
6.3.5 Ochrana třetích osob (§ 724 - § 727 návrhu)	136
6.3.6 Zvláštní ustanovení (§ 728 návrhu)	137
6.3.7 Vypořádání společného jmění (§ 729 - § 735 návrhu)	137
Závěr	140
Seznam zkratk	144
Seznam použité literatury a jiných citovaných zdrojů.....	146
Resumé	154
Název práce v anglickém jazyce	156
Klíčová slova - keywords	157

Úvod

Manželství je důležitou právní institucí rodinného a společenského života. Jedná se o životní společenství muže a ženy založené zákonem předepsaným způsobem, jehož cílem je založení rodiny, péče o společnou domácnost a společné bydlení, zrození a výchova dětí a péče o materiální potřeby rodiny. Zákon dává přednost rodině manželské – rodině vzniklé uzavřením manželství; vztahy vznikající v takovém soužití jsou totiž právně upraveny a mají svá právní specifika.

Uzavřením manželství neztrácejí manželé nic ze svého dosavadního právního postavení, muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti, manželé jsou si rovni v důstojnosti i v právech. S ohledem však na povahu, účel a funkci manželství a s ohledem na posílení pevnosti a trvalosti manželství jsou určité vztahy, které v manželství vznikají, podřízeny zvláštnímu právnímu režimu (týká se to především majetkových a závazkových vztahů jak mezi manžely, tak i mezi manžely a třetími osobami). Této zvláštní právní úpravě jsou podřízeni oba manželé, zákon jim však zároveň přiznává možnost vyloučit dopad zvláštní právní úpravy. Základ právní úpravy majetkových vztahů manželů v soukromém právu představuje občanský zákoník, který upravuje majetkové společenství manželů formou společného jmění manželů.

Institut společného jmění manželů velmi úzce souvisí s činností notáře, a to zejména v souvislosti se sepisováním smluv modifikujících zákonný režim společného jmění manželů, kdy je obligatorně stanovena pro tyto smlouvy forma notářského zápisu, a dále v souvislosti s vypořádáním společného jmění manželů v dědickém řízení, kdy notář vystupuje v pozici soudního komisaře. I některá ostatní činnost notáře se dotýká společného jmění manželů, a to zejména při sepisování smluv týkajících se nemovitostí, které jsou sepisovány na žádost účastníků formou notářského zápisu.

Cílem této rigorózní práce není postihnout veškeré otázky a problémy související se společným jměním manželů, ani podrobný výklad všech jeho zákonných ustanovení, nýbrž zaměření institutu společného jmění manželů ve vztahu k činnosti notáře, a to především v souvislosti s notářskými zápisy o právních úkonech a s činností notáře jako soudního komisaře. I proto je některým zákonným ustanovením věnována větší pozornost než jiným, která s činností notáře tak úzce nesouvisí.

Rigorózní práce je rozdělena do šesti kapitol, ve kterých je zahrnuta hlavní problematika daného tématu. Abychom pochopili institut společného jmění manželů, je v první kapitole věnována pozornost základním obecným ustanovením, která vysvětlují pojem, subjekty a předmět společného jmění manželů a dále blíže specifikují vznik, zánik a vypořádání společného jmění manželů.

Druhá kapitola této práce je již zaměřena na činnost notáře, a to sepisování veřejných listin o právních úkonech (tj. notářských zápisů) o změně rozsahu a správě společného jmění manželů. Blíže jsou popsány nejen obsahy těchto smluv, ale i formální náležitosti, které musí notářský zápis splňovat, aby byl veřejnou listinou.

Třetí kapitola se týká jedné ze základních činností notáře, kterou je činnost notáře jako soudního komisaře v dědickém řízení. Po novele občanského soudního řádu č. 7/2009 Sb. je pravomoc i odpovědnost notáře v této oblasti práva mnohem širší než dříve, a to zejména díky tomu, že notář s výjimkami vykonává veškeré úkony jménem soudu. Součástí mnohých dědických řízení pak bývá vypořádání společného jmění manželů, které zaniklo z důvodu úmrtí jednoho z manželů. Notář se často musí vypořádat i se situacemi, kdy společné jmění manželů přímo nevypořádává, ale tento institut se ho dotýká, a to zejména u rozvedených manželů, jejichž společné jmění nebylo vypořádáno.

Vzhledem k tomu, že mezi tradiční činnosti notáře náleží sepisování smluv týkajících se nemovitostí (zejména kupních a darovacích smluv) a účastníky těchto smluv bývají často manželé nebo jeden z manželů, je čtvrtá kapitola této práce věnována kupním a darovacím smlouvám, u kterých není povinná forma notářského zápisu předepsána.

V páté kapitole jsou uvedeny některé zahraniční právní úpravy. Vybrána jsou pouze pro srovnání určitá specifika, která se odlišují od české právní úpravy.

Šestá kapitola rigorózní práce je vyhrazena velké novele občanského zákoníku ve vztahu ke společnému jmění manželů a novým ustanovením, která by měla ta stávající zcela nahradit. Rekodifikace občanského zákoníku je připravována řadu let a měla by platit od začátku roku 2014.

V rigorózní práci je čerpáno z právní úpravy platné ke dni 31. 10. 2011, z judikatury, odborných právních publikací a odborných článků.

1. Zákonná úprava společného jmění manželů

Společné jmění manželů je základním institutem manželského majetkového práva, které je upraveno v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*obč. zák.*“ nebo „*občanský zákoník*“) v druhé části zákona nazvané „Věcná práva“ v hlavě druhé „Spoluvlastnictví a společné jmění“, a to konkrétně v § 143 až § 151. Uspořádání vzájemných majetkových vztahů mezi manžely ke společnému majetku a uspořádání majetkových vztahů manželů ke třetím osobám je modifikováno touto zvláštní právní úpravou, jejímž cílem je přispět ke stabilitě manželství a podřídit tyto vztahy zájmům rodinným.

Právní institut společného jmění manželů nahradil s účinností od 1. 8. 1998 (novelou provedenou zákonem č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů) předchozí právní úpravu, kterou byla od 1. 4. 1964 úprava bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

1.1 Subjekty, vznik a trvání společného jmění manželů

Subjektem společného jmění manželů mohou být jen manželé po dobu trvání manželství (nikoliv tedy rozvedení manželé, osoby žijící ve svazku obdobném svazku manželskému nebo osoby stejného pohlaví, které spolu žijí v registrovaném partnerství). Z hlediska vzniku a trvání společného jmění manželů není podstatné, zda spolu manželé fakticky nežijí nebo nevedou společnou domácnost.¹

Předpokladem pro vznik společného jmění manželů je vznik manželství. Společné jmění manželů vzniká i v manželství neplatném, nevzniká však v manželství zdánlivém, které vůbec nevzniklo a kdy je vyloučena i pozdější konvalidace.² Uzavřením manželství společné jmění manželů automaticky nevzniká, k jeho vzniku je zapotřebí, aby manželé, příp. jeden z nich, nabyli v manželství majetek, který není ze zákona ze společného jmění manželů vyloučen. Zatímco tedy společné jmění manželů

¹ R 104/1967: „Zrušení společné domácnosti nemá za následek zánik bezpodílového spoluvlastnictví manželů.“

² R 42/1972

nemůže vzniknout bez uzavření manželství, a to i kdyby k tomu směřovala vůle osob, manželství může vzniknout i bez toho, aby vzniklo společné jmění manželů.

Z tohoto pravidla však existují výjimky, kdy uzavřením manželství nevzniká společné jmění, a to ani přesto, že manželé nabývají věci způsobem, kterým se jinak do společného jmění nabývá. Důvod pro odložení vzniku společného jmění manželů je stanoven v § 276 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*InsZ*“), podle něhož vznik nového společného jmění úpadce a jeho manžela po dobu trvání účinků prohlášení konkursu není přípustný. Uzavřel-li úpadce po dobu trvání účinků prohlášení konkursu nové manželství, odkládá se vznik společného jmění manželů ke dni zániku účinků prohlášení konkursu. Vznik společného jmění manželů mohou dále manželé nebo muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství, smlouvou uzavřenou ve formě notářského zápisu vyhradit zcela nebo zčásti ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti (§ 143a obč. zák.).

1.2 Předmět společného jmění manželů a jeho zdroje

Podle platné právní úpravy § 143 odst. 1 písm. a) a b) obč. zák. tvoří předmět společného jmění manželů:

- a) majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou:
 - majetku získaného dědictvím nebo darem,
 - majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela,
 - věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů,
 - věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství a nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka,
- b) závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků:
 - týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich,

- jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

V okamžiku vzniku manželství je toto společenství na straně aktiv i pasiv prázdné a začíná se plnit až postupně během trvání manželství. Otázkou tedy je, na základě jakých právních důvodů mohou manželé společný majetek získat. Obecně platí, že majetek úplatně nabytý jedním z manželů či oběma manžely za trvání manželství vchází do jejich majetkového společenství. Výjimky z tohoto pravidla jsou stanovené v zákoně.

Majetkové společenství manželů je tvořeno především zdroji z výkonů ze závislé činnosti nebo podnikatelské činnosti manžela či manželů, z výnosů ze společného majetku (např. úroky) a z majetku nabytého pomocí těchto zdrojů.

Do majetkového společenství patří i přírůstky a výnosy samostatného majetku manželů. U závazků, které se týkají výlučného majetku manžela, však toto pravidlo neplatí. Do společného jmění spadají i plnění přijatá z titulu uzavřených pojistných smluv, smluv o penzijním připojištění a podobných smluv, jejichž účelem je poskytnout plnění, které má nahradit určitou majetkovou ztrátu.

Obecnou úpravu společného jmění manželů může vyloučit zvláštní právní úprava. Jako příklad lze uvést § 8 odst. 3 zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů, kdy spolupůvodci mají právo na patent v rozsahu, v jakém se podílejí na vytvoření vynálezu. Pokud tato práva přísluší více osobám, použijí se na vztahy mezi nimi obecné předpisy o podílovém spoluvlastnictví (§ 16 odst. 1 citovaného zákona). Tato zvláštní úprava by dopadla i na manžele.

1.3 Majetek společného jmění manželů (aktiva)

Pojem majetek není zákonem výslovně definován, a přestože je použit v občanském zákoníku na více místech (např. § 143 odst. 1 písm. a), § 415), nemá jednotný obsah. V širším významu se majetkem rozumí soubor všech věcí a majetkových práv a majetkových závazků, nebo-li soubor aktiv a pasiv určitého subjektu; splývá tak pojem majetku a jmění. Jindy zákon pojem majetek uvádí v užším

významu a rozumí jím jen soubor věcí a majetkových práv bez zřetele na majetkové závazky. Pro účely společného jmění manželů se majetkem rozumí především věci (movité i nemovité), pohledávky, jiná práva a jiné hodnoty ocenitelné penězi.³

Aby se stal majetek předmětem společného jmění manželů, musí být nabyt jedním nebo oběma manžely za trvání manželství a zároveň není dán zákonný ani smluvní důvod, který by tento majetek ze společného jmění vylučoval. Jsou-li tyto podmínky splněny, není důležité, že jeden z manželů není stranou smluvního vztahu, jehož prostřednictvím dochází k nabytí majetku. Co nabývá jeden manžel, nabývá současně i manžel druhý.

O nabytí podle ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) obč. zák. nejde, pokud jeden z manželů k nabytí majetku použije výhradně prostředků z odděleného vlastnictví nebo odděleného majetku.⁴

Výraznou složkou předmětu společného jmění manželů jsou peněžní příjmy manželů bez ohledu na jejich právní důvod (s výjimkou těch, které mají svůj původ ve zdrojích zákonem či smlouvou manželů výslovně vyloučených), a to okamžikem vyplacení některému z manželů. Jedná se zejména o příjmy z pracovního poměru (event. z dohod o pracovní činnosti nebo z dohod o výkonu práce), podnikatelské činnosti, ze sociálního zabezpečení, důchodů či nemocenských dávek, autorské odměny, odměny za vynálezy, výhry ze sázek a loterií (rozhodující je okamžik, kdy došlo k výhře, nikoli k zakoupení losu), plnění podle pojistných smluv, smluv o penzijním připojištění, příjmy a užitky z výnosu samostatného nebo výlučného majetku manželů (např. dividendy, úroky z vkladů, nájemné z nemovitostí ve výlučném vlastnictví jednoho z nich; pro společné jmění manželů však není významné, pokud se zvýší hodnota výlučného majetku jednoho z manželů, např. nárůst ceny akcií), částky vyplácené z důvodu náhrady škody (kromě náhrady za ztížení společenského uplatnění a náhrady bolestného, vzhledem k jejich osobní povaze), příjmy z členství v družstvech,

³ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 67. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

⁴ R 42/1972: „Při nabytí věci pomocí prostředků, které byly vzaty jednak z bezpodílového spoluvlastnictví manželů, jednak z osobního majetku některého z manželů, stávají se věci takto nabyté předmětem bezpodílového spoluvlastnictví manželů bez ohledu na rozsah použitých prostředků z bezpodílového spoluvlastnictví manželů.“

různé částky vyplacené v souvislosti s pracovním zařazením (např. přídavky, náborové příspěvky, odstupné), peníze získané půjčkami atd.

Podrobnější zmínku zaslouží problematika odměny za práci, která v dnešní době představuje nezastupitelný zdroj společného jmění manželů. Bezpodílové spoluvlastnictví manželů považovalo za jeho předmět pouze věci (movité či nemovité). Právo na mzdu bylo z předmětu bezpodílového spoluvlastnictví vyloučeno, a to z důvodu, že toto právo nelze považovat za věc a mzda (právo na ni), která ještě neexistovala ve formě hotových peněz, nebyla součástí bezpodílového spoluvlastnictví manželů.⁵

Ani za účinnosti nové právní úpravy, která v sobě již zahrnuje majetkové pohledávky, netvoří právo na mzdu (jako osobní nárok zaměstnance) předmět společného jmění manželů. Do společného jmění manželů patří proto až mzda vyplacená v hotovosti nebo poukázána na účet zaměstnance.

To, že právo na mzdu není předmětem společného jmění manželů, má význam především při nařízeném a prováděném výkonu rozhodnutí, kterým se věřitel domáhá uspokojení z majetku manžela, který není osobním dlužníkem. Podle § 303 a násl. zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“) může být výkon rozhodnutí přikázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu nařízen a proveden jen u pohledávky z účtu, jehož majitelem je povinný. Pohledávka z jiného účtu není způsobilá být předmětem takového výkonu rozhodnutí, a to i kdyby na účet byly vloženy prostředky patřící do společného jmění manželů. Manžel povinného není účastníkem řízení o výkon rozhodnutí přikázáním pohledávky z tohoto účtu.⁶

Právní praxe se přiklonila k názoru, že do společného jmění manželů náleží celá vyplacená a převzatá mzda, nikoliv pouze ta část, která by zůstala po uspokojení potřeb rodiny. Nárok na mzdu není tedy předmětem společného jmění manželů a nemůže být

⁵ R 8/1966: „Právo na vyplacení mzdy není ‚věcí‘, a nemůže tedy tvořit část bezpodílového spoluvlastnictví manželů.“

⁶ R 4/2001

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2005, sp. zn. 20 Cdo 1642/2004: „Exekuci k vymožení pohledávky vůči povinnému nelze nařídit a provést srážkami ze mzdy jeho manželky.“

ani proto postižen výkonem rozhodnutí pro vymožení pohledávky věřitele jen druhého z manželů.⁷

Předmětem společného jmění manželů je rovněž naturální odměna za práci. Obdrží-li však zaměstnanec od svého zaměstnavatele cenné papíry (akcie), uplatní se znění § 143 odst. 2 obč. zák., tj. druhý z manželů nezískává právo účasti na společnosti. Majetkové hodnoty z těchto cenných papírů a dividendy z nich však již do společného jmění manželů patří.

Věci, které podle své povahy slouží výkonu povolání jen jednoho z manželů, byly vyňaty z režimu bezpodílového spoluvlastnictví manželů, předmět společného jmění manželů však již tvoří.

Pokud jde o podnikání, platí pro společné jmění manželů úprava v § 143 odst. 2 obč. zák., a to v případě, stane-li se jeden z manželů společníkem obchodní společnosti, členem družstva, případně akcionářem akciové společnosti. Podle tohoto ustanovení platí, že nabytím obchodního podílu, akcií a členských práv a povinností členů družstva, nevzniká účast druhého manžela na této obchodní společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev. Pro bytová družstva stanoví zákon zvláštní režim v § 703 odst. 2 obč. zák. – pokud za trvání manželství vznikne jednomu z manželů právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu, vznikne se společným nájmem bytu manžely i společné členství manželů v družstvu; toto ustanovení však neplatí, jestliže manželé spolu trvale nežijí (§ 703 odst. 3 obč. zák.). Praktickým důsledkem této právní úpravy je, že pokud rozhoduje soud po zániku společného jmění manželů o jeho vypořádání, může být obchodní podíl přikázán jen tomu manželovi, který je společníkem v obchodní společnosti (event. členem družstva nebo akcionářem akciové společnosti). Ačkoli nabytí podílu nebo práv nezakládá účast, stále platí, že získaný majetek se stává součástí společného jmění manželů.⁸

Masa společného jmění manželů se postupem času zmenšuje či zvětšuje a denně dynamicky vyvíjí. Věci, které tvoří předmět společného jmění manželů, mají různou povahu. Složky společného jmění, které mají relativně stabilní povahu, jsou např.

⁷ R 42/1972

⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2004, sp. zn. 22 Cdo 700/2004

nemovitosti (stavby, pozemky, byty), věci trvalejší domácí povahy (zejména bytové zařízení, umělecké předměty, elektronika), dopravní prostředky (auta, motocykly, bicykly). Skupinu velice stabilní tvoří např. zlato, drahé kovy, šperky, sbírky. Naopak velice pohyblivou skupinou, která tvoří předmět společného jmění manželů, jsou předměty denní potřeby jako např. potraviny, nápoje, čisticí prostředky apod., u kterých denně dochází k jejich výměně nebo spotřebě. Speciální místo pak zauímají hotové peníze, se kterými členové rodiny hospodaří.

1.4 Způsoby nabytí majetku do společného jmění manželů

Majetek, který vchází do společného jmění manželů, musí být nabyt zákonným způsobem. Není možné, aby se předmětem společného jmění manželů stala věc, kterou některý manžel získal odcizením, podvodným jednáním, příp. jinými způsoby, které zákony zakazují.⁹ V těchto případech jsou nabývací úkony neplatné (§ 39 obč. zák.), a proto není možné uvažovat o nabytí vlastnictví nebo spoluvlastnictví.¹⁰

Ve smyslu § 132 obč. zák. se nabytým majetkem rozumí všechny způsoby nabytí vlastnického práva. Vlastnické právo se nabývá buď na základě právních skutečností stanovených zákonem, nebo výjimečně přímo ze zákona. Podle ustanovení § 132 odst. 1 obč. zák. lze vlastnictví věci nabýt kupní, darovací nebo jinou smlouvou; děděním; rozhodnutím státního orgánu nebo na základě jiných skutečností stanovených zákonem.

Vzhledem k ustanovení § 143 odst. 1 obč. zák. nepřichází v úvahu u společného jmění manželů nabývání majetku děděním, a to ani v případě, že oba manželé jsou dědici. Platí zde to samé jako u darovací smlouvy - majetek získaný děděním bude buď součástí výlučného jmění jednoho z manželů (byl-li dědicem jen jeden z manželů), anebo připadne do podílového spoluvlastnictví manželů (pokud byli dědici oba manželé).

⁹ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 849. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

¹⁰ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 73. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

1.4.1 Nabytí na základě smlouvy

Výčet smluv uvedených v ustanovení § 132 odst. 1 obč. zák. je pouze demonstrativní, může jít o jakoukoliv jinou smlouvu upravenou občanským zákoníkem (např. směnná smlouva, smlouva o zhotovení věci na zakázku, smlouva o půjčce), obchodním zákoníkem (např. smlouva kupní, smlouva o prodeji podniku), event. jinými zákony - např. zákonem č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění pozdějších předpisů (smlouva o převodu vlastnictví jednotky) nebo zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (pracovní smlouva).

Je zřejmé, že u nabytí smlouvou musíme u společného jmění manželů vyloučit nabývání vlastnictví na základě darovací smlouvy. Majetek získaný darem bude buď součástí výlučného jmění jednoho z manželů (byl-li obdarovaným jen jeden z manželů), anebo případně do podílového spoluvlastnictví manželů (pokud byli obdarovanými oba manželé). Převážným způsobem nabývání do společného jmění manželů je kupní smlouva, o tomto způsobu nabývání je pojednáno níže v kapitole čtvrté této práce.

Nabývá-li se movitá věc, nabývá se vlastnictví k této věci jejím převzetím, tzv. tradicí (§ 133 odst. 1 obč. zák.). K nabytí vlastnictví se vyžaduje smlouva (právní důvod) a převzetí věci (právní způsob nabytí). Jedná se o dispozitivní právní úpravu, účastníci si tedy mohou dohodnout jiný okamžik nabytí vlastnictví nebo jiný okamžik nabytí vlastnictví může stanovit právní předpis. Pro zařazení nebo nezařazení věci do společného jmění manželů je rozhodující okamžik nabytí vlastnictví k věci, nikoliv okamžik uzavření platné smlouvy.

K nabytí vlastnického práva k nemovitosti na základě smlouvy dochází vkladem do katastru nemovitostí, jde-li o nemovitost, která je předmětem evidence v katastru nemovitostí (§ 133 odst. 2 obč. zák.). Jedná-li se o nemovitost, která není předmětem evidence v katastru nemovitostí, nabývá se vlastnictví okamžikem účinnosti této smlouvy (§ 133 odst. 3 obč. zák.).

1.4.2 Nabytí rozhodnutím státního orgánu

Vlastnické právo lze nabytí i rozhodnutím státního orgánu, a to jak soudu, tak i orgánu správního. Vlastnictví se dle § 132 odst. 2 obč. zák. nabyvá dnem určeným v rozhodnutí, a není-li den určen, dnem právní moci rozhodnutí.

V úvahu přichází rozhodnutí soudu, zejména při zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví (§ 142 obč. zák.), při zpracování věci (§ 135b obč. zák.), při zřízení neoprávněné stavby na cizím pozemku (§ 135c obč. zák.) a příklepem při výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí (§ 329 odst. 2 a 3, § 336i o. s. ř.).¹¹

Při zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, kdy se věc stane výlučným vlastnictvím jednoho ze spoluvlastníků, je nutné se zabývat otázkou, zda se tato věc stane součástí společného jmění manželů nebo nikoliv. Lze rozlišit situace, kdy podíl je předmětem společného jmění manželů, či zda je ve výlučném vlastnictví jednoho z nich. Bude-li podíl předmětem společného jmění manželů a věc bude přikázána manželům jako bezpodílovým vlastníkům, stane se předmětem společného jmění manželů celá věc. Pokud je podíl ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů a věc bude tomuto manželovi přikázána, věc se předmětem společného jmění nestane, a bylo-li na vyrovnání podílu placeno ze společných prostředků, jedná se o investici ve smyslu ustanovení § 149 obč. zák. Stejně tomu bude i v případě, kdy každý z manželů je podílovým spoluvlastníkem stejné věci, vypořádání pak nevede ke vzniku společného jmění manželů.¹²

1.4.3 Nabytí na základě jiných skutečností

Nabýváním vlastnictví na základě jiných skutečností stanovených zákonem se rozumí především vydržení, nález, přírůstky věci, vytvoření nové věci a nabytí na základě zpracování, dražba, přivlastnění věci, oprávněný lov zvěře.¹³

Vydržení není uvedeno mezi výjimkami v § 143 odst. 1 písm. a) obč. zák., proto splňuje-li alespoň jeden z manželů podmínky vydržení, nabyvá se vydržená věc

¹¹ KNAPPOVÁ, Marta, Jiří ŠVESTKA, Jan DVOŘÁK a kol. *Občanské právo hmotné. 1. díl.* 4., aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 362 an. ISBN 80-7357-127-7.

¹² DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře.* 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 59. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

¹³ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář.* Praha : C. H. Beck, 2008, s. 686. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

do společného jmění manželů. Výjimkou je, dojde-li k vydržení části sousedního pozemku připojovaného k pozemku, který je ve výlučném vlastnictví vydržitele. Výlučným vlastníkem i takto nabytého pozemku zůstává vydržitel.¹⁴ Předpokladem vydržení je věc způsobilá k vydržení, oprávněná a nepřetržitá držba a uplynutí vydržecí lhůty, která činí u movitých věcí tři roky a u nemovitých věcí deset let (§ 134 obč. zák.).

Nově vytvořená věc spadá do společného jmění manželů jejím zhotovením. Je-li za trvání manželství dokončována již existující věc, pak taková věc do společného jmění manželů nepatří. V praxi se tyto případy vyskytují nejčastěji u dokončování staveb za trvání manželství. Je-li za trvání manželství dokončována již existující stavba (tzn. byly provedeny konstrukce a práce, které stavbu nezaměnitelným způsobem charakterizují – zpravidla okamžik, kdy je jednoznačně patrné dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží), pak nepatří do společného jmění manželů a je nerozhodné, že ještě nebylo vydáno rozhodnutí o kolaudaci stavby.¹⁵ Je také nerozhodné, že manželé dokončili stavbu ze společných prostředků, příp. z výlučných prostředků druhého manžela, pak by se jednalo se o investici ve smyslu ustanovení § 149 obč. zák. Podobné to bude i u bytu nebo nebytového prostoru, pokud bude v době uzavření manželství rozestavěn takovým způsobem, aby ho bylo možno považovat za již existující. Za existující byt se považuje místnost nebo soubor místností, určených v souladu se stavebním povolením k bydlení, pokud je rozestavěn v domě, který je alespoň v takovém stupni rozestavěnosti, že je již navenek uzavřen obvodovými stěnami a střešní konstrukcí, a navíc takový byt musí být stavěn na základě smlouvy o výstavbě podle zákona o vlastnictví bytů.¹⁶

Do společného jmění manželů připadne i věc, která byla získána podle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů.

Také přírůstky společného majetku manželů i přírůstky jejich výlučných majetků připadají do společného jmění manželů. Jedná se jak o přírůstky věci (např. ocesání

¹⁴ BIČOVSKÝ, Jaroslav, Milan HOLUB a Milan POKORNÝ. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 62. ISBN 978-80-7201-747-8.

¹⁵ R 44/1993: „Jestliže byly v době, kdy došlo k uzavření manželství, již provedeny na stavbě prvky dlouhodobé životnosti (zejména svislé i vodorovné nové konstrukce, konstrukce střechy a schodiště) a případně většina prvků ostatních, lze z toho zpravidla dovodit, že už pak za trvání manželství je dokončována již existující věc; v takovém případě stavba do bezpodílového spoluvlastnictví manželů nepatří. Je tu nerozhodné, že ještě nebylo vydáno kolaudační rozhodnutí. Vznik stavby nelze klást do roviny jen s její stavební dokončeností.“

¹⁶ BAUDYŠ, Petr. *Katastr nemovitostí*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 154. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-80-7400-304-2.

úrody, narození mláďat zvířat), tak i výnosy z peněz či cenných papírů (např. úroky z vkladů, dividendy).

Do společného jmění manželů lze nabýt majetek i na základě výslovného ustanovení zákona. Tímto případem je transformace práva osobního užívání pozemku na vlastnictví fyzické osoby. Pokud došlo k této transformaci v průběhu manželství, připadlo vlastnické právo do bezpodílového spoluvlastnictví manželů (dnes do společného jmění manželů).¹⁷ Pokud došlo k platnému uzavření dohody o zřízení práva osobního užívání pozemku s jedním z manželů před vznikem manželství, ale k registraci této dohody došlo až za trvání manželství, právo společného užívání pozemku manžely podle § 214 obč. zák. ve znění před novelou č. 509/1991 Sb. nevzniklo a tento pozemek se v důsledku transformace práva osobního užívání pozemku na právo vlastnické nestal předmětem jejich bezpodílového spoluvlastnictví.¹⁸

1.5 Vyluky z předmětu společného jmění manželů

Zatímco předmět společného jmění manželů je v zákoně vymezen obecně, případy majetku a závazků, které předmět společného jmění manželů tvoří, vypočítává zákon v § 143 odst. 1 a odst. 2 taxativně. Majetek a závazky v zákoně uvedené jsou ze společného jmění manželů vyloučeny, a to přesto, že byly manžely společně nebo jedním z nich nabyty během trvání manželství.

Ze zákonného ustanovení logicky vyplývá, že do společného jmění manželů nevchází majetek nabytý manžely před uzavřením manželství. U nabývání nemovitostí je rozhodující den, k němuž se vážou právní účinky vkladu. Pokud právní účinky vkladu nastanou po uzavření manželství, stává se nabytá věc součástí společného jmění manželů. Jestliže byl návrh na vklad vlastnického práva podán jedním z manželů před uzavřením manželství, vlastnické právo k nemovitosti získává jen on. Pokud jde o movité věci, záleží na tom, zda je uzavírána smlouva. V případě, že smlouva uzavírána není, okamžik nabytí vlastnictví se váže k okamžiku převzetí věci, nebylo-li dohodnuto

¹⁷ R 63/1995: „Jestliže do účinnosti zákona č. 509/1991 Sb. vzniklo a trvalo dřívější právo osobního užívání pozemku (případně právo společného užívání pozemku manžely), potom se toto právo změnilo na vlastnictví fyzické osoby (bezpodílové spoluvlastnictví manželů) k pozemku, pokud nešlo o případ, že k dohodě vůbec nedošlo anebo že dohoda nebyla registrována bývalým státním notářstvím.“

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2988/99

jinak. Převádí-li se movitá věc na základě smlouvy, musí být uzavřena nejen smlouva, kterou se věc nabývá, ale musí dojít i k převzetí věci ještě před uzavřením manželství (§ 133 odst. 1 obč. zák.), jinak by se věc stala předmětem společného jmění manželů.

Tradičně je z předmětu společného jmění manželů vyloučen majetek získaný dědictvím nebo darem. Majetek takto získaný do společného jmění manželů nevchází, a to ani v případě, jsou-li obdarovaní oba manželé, příp. oba manželé jsou dědici (nabytou věc budou mít manželé v podílovém spoluvlastnictví). Nic na této situaci nemůže změnit ani případná vůle dárce nebo zůstavitele, aby tento majetek byl zařazen do společného jmění manželů. Historicky se ponechání takového majetku ve výlučném vlastnictví manžela zdůvodňuje tím, že se o takto nabytý majetek druhý manžel nezasloužil – neplatí princip ekonomické solidarity. Tímto ustanovením je zdůrazněna vůle rodiny zachovat určitý majetek právě jen pro její členy.¹⁹ Největší spory způsobuje situace, kdy jeden z manželů zdědí členský podíl v bytovém družstvu a s tím související otázka, zda manželům vznikne společný nájem a společné členství v družstvu. S ohledem na vzájemný vztah ustanovení občanského zákoníku o společném jmění manželů (§ 143 a násl.) ke společnému nájmu bytu manželů (§ 703 a násl.) a s přihlédnutím k historickým souvislostem právních úprav, jsem toho názoru, že společný nájem manželům vznikne, společné členství však nikoliv. Blíže o problematice družstevních bytů v souvislosti se společným jměním manželů bude pojednáno níže v kapitole třetí této práce: Dědické řízení a společné jmění manželů.

Společné jmění manželů dále netvoří majetek nabytý jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela. V těchto případech nejde o nabytí nového majetku ani o rozmnožení dosavadního majetku, ale o změnu, která nemá vliv na povahu těchto věcí jako předmětu výlučného vlastnictví.²⁰ Hodnota nově nabyté věci ve vztahu k hodnotě věci původní není rozhodující, a proto je výlučné vlastnictví jednoho z manželů zachováno i v případě, že obdrží věc menší hodnoty, než byla původní věc, nebo naopak obdrží věc, jejíž hodnota přesahuje hodnotu původního majetku. Ke sporům může dojít v případě, kdy nově nabytá věc pochází jak z výlučného

¹⁹ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 101. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

²⁰ KNAPPOVÁ, Marta, Jiří ŠVESTKA, Jan DVOŘÁK a kol. *Občanské právo hmotné. I. díl*. 4., aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 388. ISBN 80-7357-127-7.

majetku, tak i ze společných zdrojů. V soudní praxi převládá názor, že v takovém případě se tento majetek stává předmětem bezpodílového spoluvlastnictví manželů (dnes společného jmění manželů) bez ohledu na rozsah použitých prostředků z bezpodílového spoluvlastnictví manželů.²¹ Manželovi, jehož výlučných prostředků bylo použito, pak vznikne pohledávka v případě zániku a vypořádání společného jmění. Je otázkou, zda automatické zařazení takového majetku do společného jmění, je správné a spravedlivé a zda by se nemělo přihlídnout k tomu, v jaké výši se společný či výlučný majetek na nabytí nové věci podílí. Dokazování skutečností, které jsou potřebné pro zjištění, v jakém poměru se tyto zdroje na nabytí nové věci podílely, může být ovšem mimořádně obtížné.

Vzhledem k obecné úpravě občanského zákoníku o součásti a příslušenství věci (§ 120 a § 121) není složité určit, jaký právní režim se na ně uplatní, pokud byly nabyty za trvání manželství ze společných prostředků. Součást věci sleduje právní osud věci hlavní (nemůže být oddělena, aniž by se tím věc znehodnotila) a byly-li na ní vynaloženy společné prostředky, má manžel, který má z těchto vynaložených investic prospěch, povinnost při vypořádání společného jmění vynaloženou částku nahradit. Naproti tomu příslušenství zůstává samostatnou věcí.

Rovněž věci, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, netvoří předmět společného jmění manželů. Zákon tyto věci vyjímá z rozsahu společného jmění manželů s ohledem na jejich osobní povahu, přestože jde o věci, které byly úplatně nabyté za trvání manželství. Soudní praxe dovodila, že jde-li o věc nikoli obvyklé osobní potřeby (např. drahocenný kožich) má manžel, který tyto hodnoty získal, nahradit, co ze společného majetku bylo na tento majetek vynaloženo.²² Skutečnost, že tyto věci byly nabyté ze společných prostředků, se projeví při vypořádání společného jmění manželů. Věci, které do této kategorie spadají, je nutné posuzovat individuálně a podle okolností případu. Soudní praxe pojem „věci osobní potřeby“ vykládá poměrně úzce a řadí k nim šatstvo nebo jiné předměty, obvyklé a přiměřené osobní potřebě.²³

²¹ R 42/1972

²² R 42/1972

²³ R 42/1972

Konečně společné jmění manželů netvoří věci vydané v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství a nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka. Jedná se o věci vrácené podle restitučních předpisů (např. zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů). Pokud ovšem jeden z manželů získal nemovitost v restituci a je tedy pouze jeho vlastnictvím, nájemné z takové nemovitosti je předmětem společného jmění manželů, pokud bylo vyplaceno během trvání manželství.

Práva jako součást pojmu majetek nejsou zákonem výslovně řešena. Teorie i právní praxe se shodla na tom, že předmětem společného jmění manželů nejsou práva osobnostní a z práv majetkových ta, která jsou neoddělitelně spjata s osobou jednoho z manželů (např. právo na bolestné a ztížení společenského uplatnění). Vzhledem k tomu, že mzda je osobním nárokem zaměstnance, je možné z toho dovodit, že právo na mzdu netvoří předmět společného jmění manželů a patří do něj až mzda vyplacená.²⁴ Podobný režim je i u autorských práv (jak osobnostních, tak i majetkových), kdy předmětem společného jmění manželů nejsou autorská práva osobnostní, ani autorská práva majetková, ale výnosy z těchto práv do společného jmění manželů patřit budou.

Do společného jmění manželů rovněž nepatří právo odpovídající věcnému břemeni. Na rozdíl od společného nájmu bytu neupravuje platné právo obdobný režim u věcného břemene a ze zákona nelze jeho přípustnost dovodit. Je-li tedy ve prospěch jednoho z manželů zřízeno za trvání manželství osobní věcné břemeno, jde jen o jeho osobní právo. Osobní věcné břemeno je možné zřídit i ve prospěch obou manželů; nejde však o společné právo a v případě zániku společného jmění manželů nebude možné zrušit toto věcné břemeno ve prospěch některého z bývalých manželů jinak než dohodou. Jako jeden z dalších argumentů pro nezařazení práva odpovídajícího věcnému břemeni do společného jmění manželů, je to, že není samostatně převoditelné, přičemž

²⁴ KNAPPOVÁ, Marta, Jiří ŠVESTKA, Jan DVOŘÁK a kol. *Občanské právo hmotné. I. díl.* 4., aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 385. ISBN 80-7357-127-7.

převoditelnost práva bývá považována za jeden z předpokladů pro jeho zařaditelnost do společného jmění manželů.²⁵

Majetkovým právem, které nespadá do společného jmění manželů, je právo na převod družstevního bytu do vlastnictví. Je-li členem bytového družstva jen jeden z manželů jako společných nájemců bytu, pak je družstvo povinno uzavřít smlouvu o převodu bytu podle zákona o vlastnictví bytů jen s ním; byt takto převedený nebude součástí společného jmění manželů.²⁶

Nároky z registrované kuponové knížky, jako osobní nárok každého z manželů, stejně jako akcie nabyté v kuponové privatizaci, do společného jmění manželů nespádají.²⁷

1.6 Závazky společného jmění (pasiva)

Pojmem závazek se v teorii soukromého práva označuje subjektivní povinnost; užívá se nejen pro označení dlužníkovi povinnosti, ale i pro označení celého závazkového právního vztahu.²⁸ Závazky, které tvoří předmět společného jmění manželů, jsou ty, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství. Každý z manželů může během manželství uzavírat smlouvy a brát na sebe závazky (může se jednat např. o závazky ze smlouvy o půjčce, ze smlouvy o úvěru, o závazek zaplatit kupní cenu, o závazky ručitelské atd.), a to i bez souhlasu nebo vědomí druhého manžela.

Výslovně jsou z předmětu společného jmění manželů vyloučeny:

- závazky týkající se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich (např. závazky vyplývající ze smlouvy o dílo uzavřené ohledně zděděné nemovitosti, daň z nemovitosti nabyté před uzavřením manželství atp.), a

²⁵ SPÁČIL, Jiří. *Věcná břemena v občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2006. s 14. ISBN 80-7179-524-0.

BRADÁČ, Albert a kol. *Věcná břemena od A do Z*. 4. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2009, s. 80. Praktická právní příručka. ISBN 978-80-7201-761-4.

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1668/2003, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2005, sp. zn. 28 Cdo 1889/2004

²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1638/2004

²⁸ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 1336. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

- závazky, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

Ze shora uvedené tedy vyplývá, že do společného jmění spadají:

- závazky převzaté oběma manžely bez ohledu na jejich rozsah,
- závazky, které na sebe vzal jeden z manželů se souhlasem druhého bez ohledu na jejich rozsah a
- závazky, které na sebe vzal jeden z manželů bez souhlasu druhého, pokud takové závazky nepřesahují míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů.

V právní praxi není jednoduché a jednoznačné posoudit, zda je jedná o závazek, který do společného jmění manželů spadá či o závazek, který tam již zařadit nelze. Judikatura dosud jednoznačně nevyřešila otázku, jak hodnotit míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Za správný se jeví názor, podle kterého je hledisko míry majetkové přiměřenosti nutné vztáhnout ke konkrétní majetkové situaci manželů a ke konkrétním okolnostem (nikoliv k poměrům přiměřeným společenské vrstvě, ke které konkrétní manželé patří). Dalším hodnotícím prvkem by mělo být i to, k jakému účelu měl převzatý závazek sloužit a komu měl vzniknout ze vzniklého závazku prospěch.²⁹

Ve smyslu § 145 odst. 3 obč. zák. závazky, které tvoří společné jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně. Manželé jsou v postavení solidárních (společných) dlužníků a za splnění závazků tedy odpovídají nejen veškerým majetkem, který mají ve společném jmění manželů, ale i výlučným majetkem každého manžela. Z tohoto pohledu je tedy zásadní, zda závazek spadá do společného jmění nebo nikoliv, protože s tím následně souvisí otázka, z jakého majetku může být pohledávka věřitele uspokojena.

Pokud byl závazek převzat jedním z manželů a jsou splněny podmínky pro to, aby tento závazek byl součástí společného jmění manželů, je možné jej uspokojit nejen ze společného majetku manželů a z výlučného majetku manžela, který závazek převzal,

²⁹ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 92-93. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

ale i z výlučného majetku druhého manžela, který závazek neuzavřel. Domnívám se, že toto ustanovení není úplně nejšťastnější, přeci jen výlučný majetek manžela, který o závazku ani nemusel vědět, by měl být více chráněn a měl by být pro něj jistotou materiálního zabezpečení pro případ, že by manželé přišli o majetek společný. K naplnění zásady by mělo postačovat uspokojení pohledávky z majetku ze společného jmění manželů.

V opačném případě, kdy závazek převzal jeden z manželů a tento závazek nespadá do společného jmění manželů proto, že přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů a byl převzat bez souhlasu druhého manžela, je možné pohledávku věřitele uspokojit ze společného majetku manželů a z výlučného majetku manžela, který závazek převzal.

Je zřejmé, že ze společného jmění manželů může být pohledávka věřitele uspokojena vždy, což myslím není úplně spravedlivé. Ustanovení o solidární odpovědnosti manželů za závazky chrání v prvním případě zejména věřitele, kteří mají více možností, z jakého majetku mohou uspokojit svou pohledávku. Není příliš jasný záměr zákonodárce, proč může být závazek, který nespadá do společného jmění manželů, uspokojen i ze společného majetku, do kterého obvykle spadá převážná část majetku manželů a tímto způsobem může celá rodina doplatit na nezodpovědný přístup jednoho z manželů. Na prvním místě by měly být vždy zájmy rodiny, což v tomto případě splněno není.

Občanský zákoník výslovně neupravuje situaci, kdy právním důvodem vzniku závazku je porušení právní povinnosti, proto i na závazky vzniklé z porušení právní povinnosti bude nutné analogicky aplikovat ustanovení občanského zákoníku podle § 143 odst. 1 písm. b).

Rozsah společného jmění manželů se často a mnohokrát i za den mění a v praxi bývá těžko zjištělný. Občanský zákoník proto v § 144 stanoví vyvratitelnou právní domněnku, která svědčí ve prospěch společného jmění manželů a zároveň chrání věřitele kteréhokoliv z manželů, a stanoví, že pokud není prokázán opak, má se za to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů.

Právní domněnku je možné vyvrátit. Důkazní břemeno pak nese ten, kdo tvrdí, že určitá majtková hodnota do společného jmění nepatří.

1.7 Zánik společného jmění manželů

O zániku společného jmění manželů je možné uvažovat buď ve vztahu ke konkrétnímu majetku nebo závazku, anebo ve vztahu k veškerému majetku a závazkům jako komplexu.

Ke konkrétnímu majetku zaniká společné jmění manželů obvyklými způsoby zániku vlastnického práva, tj. prodejem, darováním, zničením atd.; ke konkrétnímu závazku zaniká společné jmění manželů obvyklými způsoby zániku závazků, tj. splněním, kompenzací, prekluzí atd. V těchto případech zánik společného jmění manželů ke konkrétnímu majetku nebo závazkům nemá vliv na trvání společného jmění manželů k jinému majetku a závazkům.

Společné jmění manželů (jako souhrn právních vztahů) je vázáno pouze na dobu trvání manželství. Dle výslovného ustanovení § 149 obč. zák. zaniká společné jmění manželů zánikem manželství. Manželství zaniká smrtí nebo prohlášením jednoho manžela za mrtvého, rozvodem manželství nebo prohlášením manželství za neplatné. Byl-li manžel prohlášen za mrtvého, manželství zaniká dnem, kdy rozhodnutí o tom nabude právní moci [§ 22 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOR“)]. Bude-li prohlášení za mrtvého zrušeno, neobnoví se zaniklé manželství, jestliže mezitím manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavře manželství nové (§ 22 odst. 2 ZOR). To samé by zřejmě mělo platit i pro společné jmění manželů, tzn., že pokud se manželství neobnoví, zaniklo společné jmění manželů prohlášením za mrtvého a je třeba je vypořádat. Pokud se manželství obnoví, společné jmění manželů nadále trvá.³⁰ V případě rozvodu je zánik manželství spojen s dnem právní moci rozsudku o rozvodu a tímto dnem také zaniká společné jmění manželů. I s uzavřením manželství, které bylo prohlášeno za neplatné, byl spojen vznik společného jmění manželů, a proto prohlášením za neplatné zaniká společné jmění manželů dosud trvajících.

³⁰ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 191. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

Kromě případů, kdy zánik společného jmění manželů je spojen se zánikem manželství, připouští zákon, aby k zániku společného jmění manželů došlo již za trvání manželství.

Za trvání manželství zaniká společné jmění manželů dle ustanovení § 66 odst. 4 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TrZ“), výrokem o propadnutí majetku nebo jeho části, a to dnem, kdy rozsudek o propadnutí majetku manžela nabude právní moci. Manžel, jehož se výrok týká, je zbaven práva nakládat s majetkem ve společném jmění manželů, protože na jeho místo nastupuje stát, tj. Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. Výrok o propadnutí majetku se týká majetku, který je ve vlastnictví odsouzeného manžela ke dni právní moci rozsudku soudu; vyloučeny jsou však věci nezbytné k uspokojování životních potřeb odsouzeného nebo osob, o jejichž výživu je odsouzený povinen pečovat (např. oděv, potraviny, obvyklé vybavení domácnosti).³¹ Ustanovení trestního zákona chrání druhého manžela, jelikož propadne pouze ta část majetku, která po vypořádání případně odsouzenému manželovi.

Druhým případem zániku společného jmění manželů za trvání manželství je prohlášení konkursu. Dle ustanovení § 268 odst. 1 InsZ zaniká prohlášením konkursu (účinky prohlášení konkursu nastávají okamžikem zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu v insolvenčním rejstříku - § 245 odst. 1 InsZ) společné jmění dlužníka a jeho manžela; pokud byl vznik společného jmění dlužníka a jeho manžela vyhrazen ke dni zániku manželství, má prohlášení konkursu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství.

Pokud za trvání manželství společné jmění manželů zaniklo, může být obnoveno jen rozhodnutím soudu vydaným na návrh jednoho z manželů (§ 151 obč. zák.). Manželé se tedy nemohou mimosoudně dohodnout na jeho obnovení, ale je nezbytné pravomocné rozhodnutí soudu. Obnovení společného jmění manželů má účinky ex nunc, tedy právní mocí rozhodnutí. Nemůže jít o účinky ex tunc, protože v době, kdy společné jmění manželů zaniklo, bylo třeba ho vypořádat; obnovením vzniká nové společné jmění manželů.³²

³¹ DVORÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 190. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

³² ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 906. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

1.8 Hospodaření do vypořádání zaniklého společného jmění manželů

Vzhledem k tomu, že se zánik společného jmění manželů nekryje časově s jeho vypořádáním, použijí se na vzájemné majtkové vztahy mezi manžely v této době přiměřeně ustanovení o společném jmění manželů (§ 853 obč. zák.) s výjimkou toho, že do masy společného jmění manželů není již nabýván žádný další majetek. Do společného jmění manželů budou ovšem nadále plynout přírůstky a výnosy ze společného majetku (např. úroky ze společných vkladů, nájemné ze společné nemovitosti), a to dokud nedojde k vypořádání společného jmění. Do společného jmění přijde i to, co představuje tzv. ekonomický ekvivalent věci ve společném jmění (např. kupní cena za prodanou nemovitost, náhrada škody u společného auta, pojistná smlouva týkající se věci v zaniklém společném jmění manželů).³³

Do vypořádání společného jmění užívají oba manželé věci v zaniklém společném jmění společně, vynakládají prostředky na věci, pokud jde o jejich užívání a údržbu a tím pádem i používají společné prostředky. Nadále je třeba k právním úkonům přesahujícím obvyklou správu majetku náležejícího stále do společného jmění manželů souhlas obou (bývalých) manželů. Lze jen doporučit manželům, aby se dohodli na užívání jednotlivých věcí, což jim ovšem komplikuje fakt, že manželé nemusí vědět, komu v rámci vypořádání tato věc připadne. Je proto v jejich zájmu, aby se co nejdříve společně dohodli.

1.9 Vypořádání společného jmění manželů

Zanikne-li společné jmění manželů, je třeba jej vypořádat, tzn. uspořádat majtkové vztahy mezi manžely podle zásad uvedených v § 149 odst. 2 a odst. 3 obč. zák. Vypořádáním společného jmění manželů se rozumí jeho rozdělení mezi manžely, tj. jak majetku, tak i závazků, které do společného jmění spadaly v den jeho zániku. Vypořádáním se vlastnické právo nezřizuje, nenabývá a nejde o žádný převod ani přechod, protože každý z manželů byl vlastníkem veškerého majetku, který tvořil společné jmění manželů omezené jen stejným právem druhého manžela. Vypořádáním se pouze určí, který majetek zůstane ve výlučném vlastnictví jednoho manžela, a který

³³ BIČOVSKÝ, Jaroslav, Milan HOLUB a Milan POKORNÝ. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 138-140. ISBN 978-80-7201-747-8.

ve vlastnictví druhého manžela. Manžel, který majetek nezískal, ztrácí své vlastnické právo.³⁴

Základním pravidlem při vypořádání uvedeným v zákoně je rovnost podílů obou manželů na majetku, který patří do jejich společného jmění. To samé platí i u závazků, které vznikly za trvání manželství; i ty jsou povinni manželé splnit rovným dílem. Tato právní domněnka je vyvratitelná a není tedy vyloučeno, že podíly obou manželů budou hodnoceny jinak, pokud to kterýkoliv z manželů prokáže.

Při vypořádání je každý z manželů oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek (§ 149 odst. 2. obč. zák.). Otázka tzv. zápočtů je v praxi poměrně složitá, základním předpokladem zápočtu je existence hodnoty, ohledně níž se má zápočet provést. Jestliže se hodnota věci snížila, je třeba k tomu přihlídnout a vynaložené náklady by se nehradily v plné výši, ale pouze v částce redukované podle poměru, v jakém došlo ke snížení hodnoty věci. Pokud se hodnota věci zvýšila, pak se k této skutečnosti nepřihlíží.³⁵

Významným hlediskem při vypořádání jsou dále dle § 149 odst. 3 obč. zák. potřeby nezletilých dětí, péče každého z manželů o rodinu a zásluhy o nabytí a udržení společného jmění. Při určení přičinění je třeba vzít zřetel k péči o děti a k obstarávání společné domácnosti. Zákonodárce touto větou zdůraznil práci toho manžela, který sice nepřináší do společné domácnosti peněžní příjmy, ale pečuje o domácnost a o děti.

Podle právního důvodu zániku manželství se provádí i jeho vypořádání. Zaniklo-li manželství smrtí, příp. prohlášením za mrtvého, vypořádá se společné jmění manželů v dědickém řízení podle § 1751 o. s. ř. Podrobněji o tomto vypořádání bude pojednáno níže v kapitole třetí: Dědické řízení a společné jmění manželů. Je-li právním důvodem zániku společného jmění manželů rozvod, vypořádají se právní poměry podle obecných ustanovení občanského zákoníku (§ 149 odst. 2). K vypořádání dochází i v případě, že došlo k zúžení nebo rozšíření společného jmění manželů smlouvou podle

³⁴ BIČOVSKÝ, Jaroslav, Milan HOLUB a Milan POKORNÝ. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 145. ISBN 978-80-7201-747-8.

³⁵ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 881. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1. R 42/1972

§ 143a obč. zák. nebo rozhodnutím soudu podle § 148 obč. zák. (viz § 149 odst. 4 obč. zák.), a dále v případě prohlášení manželství za neplatné.

Vypořádání společného jmění manželů se provede i v případech, kdy zanikne společné jmění manželů během trvání manželství, tj. při prohlášení konkursu a v případě trestu propadnutí majetku. V případě prohlášení konkursu probíhá vypořádání společného jmění mezi manželem úpadce a insolvenčním správcem. V případě trestu propadnutí majetku probíhá vypořádání společného jmění mezi manželem a Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, vzhledem k tomu, že vlastníkem propadlého majetku se stává stát.

K vypořádání společného jmění může dojít třemi způsoby - dohodou manželů (§ 150 odst. 1 obč. zák.), rozhodnutím soudu na návrh jednoho z manželů (§ 150 odst. 3 obč. zák.) nebo zákonnou domněnkou (§ 150 odst. 4 obč. zák.). Není vyloučena ani kombinace všech těchto forem vypořádání.

1.9.1 Dohoda o vypořádání

Zákon umožňuje bývalým manželům upravit si své majetkové vztahy dohodou, která bude plně respektovat jejich individuální zájmy a potřeby a bude vyjádřením jejich vůle a svobody. Občanský zákoník se zmiňuje o dohodě velmi stručně (§ 150 odst. 1 a 2 obč. zák.). Dohoda o vypořádání společného jmění manželů musí mít písemnou formu (nedodržení této formy vede k její absolutní neplatnosti). Jiné náležitosti zákon pro dohodu nestanoví, a proto platí obecná ustanovení pro právní úkony (§ 34 a násl. obč. zák.). Náleží-li do společného jmění nemovitost, nabývá dohoda účinnosti vkladem do katastru nemovitostí.

Dohoda se nemusí týkat veškerého majetku manželů, ke zbylé části mohou manželé podat návrh k soudu na vypořádání, event. nastoupí zákonná domněnka dle § 150 odst. 4 obč. zák.

Právní účinky dohody se vztahují pouze na její účastníky, tj. manžele. Zákon však kategoricky vyžaduje, že ustanoveními dohody nesmí být dotčena práva věřitelů (§ 150 odst. 2 obč. zák.); zákon tím míří na případy, kdy na základě dohody případně

majetek tomu z manželů, který není dlužníkem.³⁶ Takové vypořádání by mohlo značně ztížit uspokojení pohledávky věřitele v případech, kdy by dlužníkem byl pouze ten manžel, který nezískal žádný majetek. Věřitel se může ve smyslu § 42a obč. zák. domáhat, aby soud určil, že takový právní úkon (dohoda) je vůči němu právně neúčinný. Pokud by byl prokázán úmysl obou stran zkrátit dohodou věřitele, může být dohoda neplatná i podle § 39 obč. zák. Problémy v právní praxi může způsobovat kategorická formulace „nesmí“, která by mohla vést k závěru, že dohoda by byla absolutně neplatná. S tímto výkladem, který by mohl mít negativní důsledky pro právní jistotu v případě, že by věřitel neplatnost neuplatnil, však nesouhlasím. Vhodnější by bylo zpřesnit právní úpravu tak, aby na poškození věřitele dohodou byla vázána relativní neplatnost dohody.

Dohodnou-li se manželé na vypořádání, nemusí se řídit pravidly stanovenými v občanském zákoníku, vyjma shora uvedeného, tj. písemné formy dohody a dotčení práv věřitelů. Obsah dohody je tak plně na vůli obou manželů. Soudní praxe dospěla k názoru, že dohoda, kterou by jeden z manželů nabyt podstatně nižší podíl nebo event. nenabyt nic, není neplatná v rozporu s § 150 obč. zák.³⁷

Dohodu je nutné uzavřít do tří let od zániku společného jmění; týká-li se dohoda nemovitostí evidovaných v katastru nemovitostí, musí být v této lhůtě podán návrh na vklad do katastru nemovitostí.³⁸ Po uplynutí této lhůty se uplatní nevyvratitelná právní domněnka podle § 150 odst. 4 obč. zák.

Platná právní úprava umožňuje uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění ještě před zánikem manželství. Podle § 24a ZOR (právní úprava rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu) soud rozvede manželství, jsou-li předloženy písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků upravující pro dobu po tomto rozvodu vypořádání

³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2088/2000 zaujímá právní názor, že pokud manželé uzavřeli dohodu o vypořádání (tehdy) bezpodílového spoluvlastnictví se záměrem (úmyslem) znemožnit uspokojení pohledávky žalobců, pak účel dohody o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů odporuje zákonu a tato dohoda je ve smyslu ustanovení § 39 neplatným právním úkonem, nemůže být splněna podmínka odporovatelnosti právního úkonu podle § 42a obč. zák. Nejvyšší soud tímto rozhodnutím potvrdil svůj dřívější právní názor, že u právního úkonu, který je neplatný, nelze vyslovit jeho odporovatelnost (viz Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 12. 2000, sp. zn. 21 Cdo 2662/99).

³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2000, sp. zn. 22 Cdo 726/99

³⁸ R 44/2000: „Byl-li návrh na vklad vlastnického nebo jiného věcného práva do katastru nemovitostí podle dohody o vypořádání společného jmění manželů podán po uplynutí tří let od zániku společného jmění manželů, nelze vklad povolit (§ 5 odst. 1 písm. e) zákona č. 265/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů).“

vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost. Na rozdíl od vypořádání již zaniklého společného jmění je vyžadováno uzavření dohody o vypořádání společného jmění v době před rozvodem manželství. Podle judikatury je taková smlouva, kterou zákon podmiňuje rozvod dohodou manželů bez zjišťování příčin rozvratu, účinná pouze v případě rozvodu, o němž bylo rozhodnuto podle § 24a ZOR.³⁹ Dohoda nabude účinnosti nabytím právní moci rozsudku o rozvodu; bude-li součástí společného jmění tvořit nemovitost, nabude účinnosti vkladem do katastru nemovitostí.

Zvláštní ustanovení o dohodách o vypořádání společného jmění obsahuje insolvenční zákon.

Dohoda o vypořádání společného jmění, která by byla uzavřena po podání insolvenčního návrhu dlužníkem, a jde-li o insolvenční návrh věřitele poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se stává prohlášením konkursu neplatnou (§ 269 odst. 1 InsZ). Neplatnou je dále dohoda o vypořádání společného jmění manželů, která byla uzavřena dlužníkem po prohlášení konkursu (§ 270 odst. 1 věta druhá).

Ve smyslu § 269 odst. 2 InsZ platí, že „jestliže v době prohlášení konkursu již uplynula lhůta k vypořádání společného jmění manželů, aniž byla uzavřena dohoda o vypořádání společného jmění manželů, nastanou účinky spojené podle zvláštního právního předpisu s uplynutím lhůty k vypořádání společného jmění manželů až po 6 měsících od prohlášení konkursu, do té doby lze uzavřít novou dohodu o vypořádání společného jmění manželů nebo podat návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu; práva třetích osob nabytá v dobré víře tím však nejsou dotčena“.

V případě prohlášení konkursu není účastníkem dohody o vypořádání společného jmění manžel, který je v úpadku, ale dle § 270 odst. 1 InsZ insolvenční správce, na kterého přechází prohlášením konkursu oprávnění uzavřít tuto dohodu nebo navrhnout jeho vypořádání u soudu.

Ustanovení § 271 InsZ stanoví: *„(1) Dohoda o vypořádání společného jmění manželů uzavřená insolvenčním správcem je účinná, jakmile ji schválí insolvenční soud. (2) Insolvenční soud dohodu neschválí, je-li v rozporu s právními předpisy nebo jestliže*

³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 6. 2001, sp. zn. 30 Cdo 257/2001

s ní nesouhlasí věřitelský výbor. (3) Insolvenčním soudem schválená dohoda o vypořádání společného jmění manželů má účinky pravomocného rozsudku.“

Ustanovení § 272 InsZ dále stanoví: „(1) Rozhodnutí o tom, zda schvaluje dohodu o vypořádání společného jmění manželů, doručuje insolvenční soud účastníkům dohody a věřitelskému výboru, a to zvlášť. (2) Proti rozhodnutí o schválení dohody o vypořádání společného jmění manželů není odvolání přípustné. Proti rozhodnutí, kterým insolvenční soud tuto dohodu neschválí, se mohou odvolat jen účastníci dohody.“

1.9.2 Rozhodnutí soudu o vypořádání

Nedohodnou-li se manželé na vypořádání, provede vypořádání na návrh některého z manželů soud (§ 150 odst. 3 obč. zák.). Podmínkou je podání žaloby kterýmkoliv z manželů k věcně a místně příslušnému soudu, a to do tří let od zániku manželství (tj. nejpozději poslední den tříleté lhůty). Další podmínkou je to, že společné jmění manželů nebylo vypořádáno dohodou ani zákonnou domněnkou.

„Řízení o vypořádání společného jmění je tzv. *iducium duplex*, v němž mají oba účastníci postavení navrhovatele, tak i odpůrce.“⁴⁰ Z toho tedy vyplývá, že pokud jeden z manželů podá žalobu k soudu na vypořádání, druhý z manželů již tuto žalobu podat nemůže; proto i zpětvzetí návrhu na vypořádání není možné bez souhlasu obou účastníků.⁴¹

Předmětem soudního vypořádání nemusí být veškerý majetek manželů; ohledně části majetku mohou manželé uzavřít dohodu, část majetku bude předmětem řízení a na další část se může uplatnit zákonná domněnka.

Soud není vázán návrhem (žalobou) účastníků, je však vázán rozsahem majetku, který byl navržen k vypořádání, nikoliv však již způsobem, jak k tomuto vypořádání má dojít. Soud je povinen řídit se pravidly pro vypořádání podle § 149 odst. 2 a odst. 3 obč. zák. (na rozdíl od manželů při uzavírání dohody). Podmínkou však zůstává, aby věci, které manželé navrhují k vypořádání, v době rozhodnutí soudu existovaly a v době zániku společného jmění tvořily jeho součást. Soud nemůže zjišťovat, co vše do

⁴⁰ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 893. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

⁴¹ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 894. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

společného jmění patří a co má být tedy vypořádáno. I proto judikatura uvádí, že na účastníkovi, který tvrdí, že určitá věc je ve společném jmění manželů, leží důkazní břemeno, že věc byla nabyta za trvání manželství.⁴²

V řízení o vypořádání rozhoduje soud rozsudkem s tím, že tento rozsudek je závazný pouze pro účastníky řízení a nejsou jím dotčena práva třetích osob (§ 159a o. s. ř.), tzn., že třetí osoba, která se domnívá, že jí patří věc, jež byla předmětem vypořádání, se může domáhat svého práva na vydání věci v jiném řízení.

„Vzhledem k tomu že spor o vypořádání společného jmění manželů je sporem majetkovým, který může být ukončen smírem ve smyslu § 99 o. s. ř., může být spor projednán a rozhodnut v rozhodčím řízení.“⁴³

Případným prohlášením konkursu se toto řízení nepřerušuje, ovšem místo dlužníka se stává účastníkem tohoto řízení insolvenční správce; dále platí, že trvají-li účinky rozhodnutí o úpadku, nelze toto řízení skončit soudním smírem (§ 273 odst. 1 InsZ). Ustanovení § 273 odst. 2 InsZ dále stanoví: *„Bylo-li podáno odvolání proti rozhodnutí, jímž insolvenční soud neschválil dohodu o vypořádání společného jmění manželů, soud řízení o vypořádání společného jmění manželů přeruší až do rozhodnutí odvolacího soudu.“*

1.9.3 Zákonná domněnka vypořádání

Aby se zabránilo právní nejistotě v uspořádání majetkových vztahů mezi manžely po zániku manželství za situace, že nebyla do tří let od zániku manželství uzavřena dohoda o vypořádání společného jmění nebo do tří let od zániku manželství nebyl podán návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, je zařazena v občanském zákoníku v § 150 odst. 4 nevyvratitelná zákonná domněnka vypořádání, která se uplatní bez ohledu na vůli účastníků nebo jejich případný omyl ohledně běhu lhůty pro vypořádání dohodou.⁴⁴

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2615/2004

⁴³ DVORÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 209. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2003, sp. zn. Cdo 1057/2003: *„Nevyvratitelná domněnka vypořádání zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví manželů nastupuje i v případě, že návrh na vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví byl u soudu podán po uplynutí tříleté lhůty od jeho zániku jen v důsledku nesprávného vyznačení data právní moci rozsudku o rozvodu manželství.“*

Tento způsob vypořádání je z pohledu manželů nejjednodušší, protože bývalí manželé nemusí vyvinout žádnou činnost ani součinnost a po uplynutí lhůty uvedené shora nastane automaticky tento způsob vypořádání.

Podle této domněnky platí „...*ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné; totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželům společných.*“ Je zřejmé, že se zákonná domněnka uplatní pouze v případě, že existuje alespoň část majetku ve společném jmění, která nebyla do této doby vypořádána.

Právní vztah k nemovitostem evidovaným v katastru nemovitostí se zapisuje do katastru nemovitostí záznamem, a to na základě souhlasného prohlášení obou manželů dle § 40 odst. 2 písm. a) vyhlášky č. 26/2007 Sb., kterou se provádí zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů, (katastrální vyhláška), (dále jen „*katastrální vyhláška*“), anebo na základě ohlášení jednoho z bývalých manželů spolu s pravomocným rozhodnutím soudu o rozvodu manželství a potvrzením tohoto soudu, že do uplynutí tří let od zrušení manželství nebyla podána žaloba na soudní vypořádání společného jmění manželů, ani neproběhlo nebo neprobíhá řízení o vypořádání zaniklého společného jmění manželů (§ 42 odst. 1 katastrální vyhlášky).

Právní účinky zákonné domněnky se uplatní přiměřeně i na ostatní majetková práva, pohledávky a společné závazky.

Zákonnou domněnku musí respektovat nejen manželé, ale i věřitelé, kteří nemohou proti tomuto způsobu vypořádání nic namítat a před uplynutím tříleté lhůty se bránit způsobem, který by vyloučil možnost aplikace této domněnky.

Pokud prohlášením konkursu zaniklo společné jmění manželů ve smyslu § 268 odst. 1 InsZ nebo do prohlášení konkursu zaniklo, ale nebylo vypořádáno, staví se prohlášením konkursu lhůta stanovená podle zvláštního právního předpisu (tedy § 150 odst. 4 obč. zák.) k vypořádání společného jmění manželů, jestliže má skončit nejpozději do 6 měsíců od prohlášení konkursu (§ 268 odst. 3 InsZ).

2. Notář a notářské zápisy o smlouvách modifikujících společné jmění manželů

Zákon v některých případech ukládá povinnost sepsat listiny formou notářského zápisu. Veřejností, a to jak laickou, tak i odbornou, je často tento fakt kritizován, a to zejména z důvodu nemožnosti svobodně se rozhodnout o tom, jakou formou bude tato listina sepsána, a kým bude tato listina sepsána; povinnost navštívit notáře se pro mnohé zdá jako nutný a obtěžující fakt. Na druhou stranu vystupuje i tlak další právnické odborné veřejnosti, zejména advokátů a exekutorů, která lobuje pro to, aby možnost sepisovat veřejné listiny se rozšířila i na ně, a aby notáři nebyli před ostatními právnickými profesemi zvýhodňováni. Předmětem kritiky se stává i tzv. *princip numerus clausus*, tj. stav, kdy státem (Ministerstvem spravedlnosti) je určen pevně stanovený počet notářů⁴⁵, a dále způsob odměňování notáře, který je dán tarifem stanoveným vyhláškou Ministerstva spravedlnosti, od něhož se nelze odklonit a který platí pro odměňování notáře u činností, které jsou vyhrazeny výlučně notářům [(§ 107 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „NotŘ“)]. Bohužel jsou často opomíjeny základní zásady notářství - nezávislost a nestrannost výslovně zakotvené v § 2 NotŘ, jež pomáhají předcházet budoucím sporům a které směřují k tomu, aby právní úkon byl spravedlivý a nadán právní jistotou. Nestrannost se projevuje i v tom, že notář je povinen poskytnout stejné právní poučení všem účastníkům bez ohledu na to, kdo jej o právní úkon požádal.

Povinnou formu notářského zápisu vyžadují jakékoliv smlouvy o změně zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů, smlouvy o změně zákonné úpravy správy společného jmění manželů a smlouvy o upravení majetkových poměrů mezi mužem a ženou, kteří hodlají manželství teprve uzavřít; odchýlení od této formy znamená absolutní neplatnost takového úkonu.

2.1 Notář a notářská činnost

Notář je fyzická osoba splňující předpoklady podle notářského řádu, kterou stát pověřil notářským úřadem (§ 1 odst. 1 NotŘ). Notářským úřadem se rozumí soubor

⁴⁵ BÍLEK, Petr, Ljubomír DRÁPAL, Miloslav JINDŘICH a Karel WAWERKA. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. 3., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 7. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-7179-865-7.

pravomocí k výkonu notářství a další činnosti stanovené notářským řádem trvale spojený s místem výkonu této činnosti (§ 1 odst. 2 NotŘ).

Notářská činnost ve vztahu ke společnému jmění manželů (tj. sepisování smluv modifikujících společné jmění manželů) je vyjádřena v § 2 NotŘ, který mimo jiné stanoví, že „výkonem notářství se rozumí sepisování veřejných listin o právních úkonech“. Těmito listinami jsou dle § 6 NotŘ notářské zápisy a jejich stejnopisy, výpisy z notářských zápisů a listiny o ověření, pokud splňují náležitosti stanovené pro ně notářským řádem; zákon pro ně používá legislativní zkratku „notářské listiny“.

Notář vystupuje v pozici nestranné a nezávislé osoby, vybavené odbornými znalostmi, která je státem pověřena k vyhotovování veřejných listin, jež jsou nadány veřejnou vírou, tj. předpokládá se jejich pravdivost, pravost a správnost, není-li prokázán opak (důkazní břemeno nese ten, kdo popírá pravdivost této listiny). Listina takto vyhotovená může být exekučním titulem a titulem pro výkon rozhodnutí, jež nejen sporu předchází, ale případný spor může přímo řešit.⁴⁶ Pojem veřejná listina je vymezen v § 134 o. s. ř., podle kterého jsou veřejnými listinami listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášeny za veřejné. Tímto zvláštním předpisem je tedy i notářský řád.

Zastupovat notáře v celém rozsahu jeho činnosti (s výjimkou činnosti podle § 3 odst. 3 NotŘ, tj. funkci insolvenčního správce, předběžného insolvenčního správce, zástupce insolvenčního správce, odděleného insolvenčního správce a zvláštního insolvenčního správce v insolvenčním řízení) může tzv. trvalý zástupce notáře. Trvalým zástupcem může být ustanoven příslušnou notářskou komorou pouze notářský kandidát, a to na návrh notáře, u kterého je v pracovním poměru (§ 24 odst. 1 věta první NotŘ).⁴⁷ Význam trvalého zástupce notáře podtrhuje skutečnost, že se na něj vztahuje povinnost složit slib do rukou ministra spravedlnosti, pokud již slib dříve neskládal (§ 15 odst. 1 NotŘ). Tuto činnost vykonává zástupce jménem zastoupeného notáře, podepisuje svým jménem a používá úřední razítko notáře, kterého zastupuje (§ 24 odst. 1 věta druhá NotŘ).

⁴⁶ JINDŘICH, Miloslav. Veřejné listiny – stěžejní úloha notářství. *Ad Notam*. 22. února 2010, 16. ročník, 1/2010, s. 34. ISSN 1211-0558.

⁴⁷ Usnesení prezidia Notářské komory České republiky č. P 11/2000 z 20. 9. 2000: „Podle ustanovení § 24 NotŘ může notářská komora notáři ustanovit pouze jednoho zástupce.“

2.2 Notářské zápisy o právních úkonech

Ze shora uvedeného vyplývá, že smlouvy modifikující společné jmění manželů sepsané formou notářského zápisu jsou veřejnými listinami o právních úkonech, které musí splňovat určité náležitosti podle notářského řádu. Neobsahuje-li listina některou z předepsaných náležitostí, má to za následek absolutní neplatnost právního úkonu.

Notáři sepisují o právních úkonech notářské zápisy (§ 62 odst. 1 NotŘ); právní úkon, který má mít formu notářského zápisu, vzniká až tímto notářským zápisem podepsaným účastníky a notářem, popřípadě svědky, důvěrníky nebo tlumočníky. Notář formuluje do notářského zápisu skutečnou vůli účastníků tak, aby právní úkon odpovídal právním předpisům, a zároveň vystupuje nestranně ke všem účastníkům, tzn., že obě strany musí stejně a objektivně poučit a vysvětlit jim důsledky takového právního úkonu.⁴⁸

Notářský řád umožňuje i tzv. pokračování v notářském zápisu, jedná-li se o neukončené jednání, a má-li mít notářský zápis více účastníků (nejčastěji pokud není přítomný některý z účastníků). Je zřejmé, že pokračování v notářském zápisu lze použít pouze u dvoustranných nebo vícestranných právních úkonů. Pokračovat v notářském zápisu pak může buď notář, který ho sepsal, nebo jiný notář se sídlem na území České republiky; pokračování v notářském zápisu je součástí notářského zápisu (§ 62 odst. 2 NotŘ). Podrobná úprava postupu při sepisování pokračování v notářském zápisu je obsažena v § 13 Předpisu Notářské komory České republiky o kancelářském řádu (dále jen „*KancŘN*“).

Z notářského zápisu, jehož podepsaný originál je uložen ve sbírce notářských zápisů (§ 18 an. *KancŘN*), se vydávají podle § 90 NotŘ stejnopisy nebo prosté opisy.⁴⁹ Stejnopis notářského zápisu o právním úkonu může být vydán pouze účastníkům právních úkonů, jichž se notářský zápis týká, případně je zapotřebí souhlasu všech účastníků s vydáním stejnopisu dalším osobám (§ 91 NotŘ). Náležitosti stejnopisu,

⁴⁸ BÍLEK, Petr, Ljubomír DRÁPAL, Miloslav JINDŘICH a Karel WAWERKA. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. 3., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 174-175. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-7179-865-7.

⁴⁹ Usnesení prezidia Notářské komory České republiky z 12. 10. 1993: „Ověřený opis notářského zápisu nelze vydat (§ 90 NotŘ). Ověřený opis notářského zápisu je nahrazen stejnopisem notářského zápisu – viz § 92 NotŘ, který je navíc veřejnou listinou – viz § 6 NotŘ. Proto se vydává ověřený opis stejnopisu notářského zápisu (např. pro potřeby katastrálního úřadu).“

který musí doslovně souhlasit s notářským zápisem, jsou uvedené v § 92 odst. 1 a 2 NotŘ ve spojení s § 11 odst. 6 a 7 KancŘN.

Z notářského zápisu je možné vydat i výpis, který se týká jen části notářského zápisu, přestože to v praxi není tak časté. Notářský řád nám to stanoví v § 93 odst. 1 a 2 s podmínkou, že „výpis nesmí zpochybnit obsah notářského zápisu, z něhož byl vydán“, tzn., že se výpis může týkat jen částí, které lze oddělit od ostatních částí, a které tudíž mají relativně samostatnou povahu.

Stejnopisy notářských zápisů, prosté opisy notářských zápisů a výpisy z notářských zápisů mohou být vydány i v elektronické podobě opatřené uznávaným elektronickým podpisem podle zvláštního právního předpisu [(zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu), ve znění pozdějších předpisů] toho, kdo je vydal (§ 94a NotŘ).

2.2.1 Obecné náležitosti notářského zápisu o právním úkonu

Obecné náležitosti notářského zápisu o právním úkonu upravuje § 58 a § 59 NotŘ. Základní obecnou náležitostí je sepsání notářského zápisu v českém jazyku. Pokud by notář sepisoval notářský zápis s účastníkem, který český jazyk neovládá, je třeba, aby byl přítomen tlumočnick; tlumočnick nemusí být přítomen, pokud notář zná jazyk, ve kterém tento účastník jedná (§ 69 NotŘ).

Další obecná náležitost se týká používání zkratek a psaní číslic tak, aby nevznikaly pochybnosti o určitosti a srozumitelnosti notářského zápisu. Proto notářský řád nepřipouští používání příležitostných zkratek, ale výslovně požaduje používání zkratek, které jsou všeobecně používány; pro popis některých významných údajů požaduje vypsání také slovy (datum sepsání notářského zápisu, výše peněžitého plnění a délky lhůt) nebo jen slovy (spoluvlastnické podíly a číselné označení stran).

Vzhledem k tomu, že právní úkon, pro který je předepsána forma notářského zápisu, vzniká až podpisem notáře a otiskem jeho úředního razítka, stanoví notářský řád postup při podepisování notářského zápisu, zejména pořadí osob zúčastněných na věci na straně jedné a notáře na straně druhé. Nejdříve se na konci notářského zápisu podepisují účastníci, svědci, důvěrníci a tlumočnicki, poté notář, který ke svému podpisu připojí úřední razítko notáře.

2.2.2 Speciální náležitosti notářského zápisu o právním úkonu

Speciální náležitosti notářského zápisu o právním úkonu upravuje § 67 odst. 1, § 68 a § 69 odst. 3 NotŘ. Ustanovení § 67 odst. 1 se týká situace, kdy je přítomen účastník hluchý nebo němý (příp. hluchoněmý), který však může číst a psát. Speciální náležitosti notářského zápisu bude napsaná vlastní rukou účastníka doložka o tom, že notářský zápis četl a že jej schvaluje (tato doložka nahrazuje uvedení údaje podle § 63 písm. g) NotŘ; notář neosvědčuje, že účastník zápis schválil, ale že sepsal předepsanou doložku).

Ustanovení § 68 NotŘ řeší speciální náležitosti notářského zápisu, je-li k jeho sepsání nutná přítomnost svědků úkonu, důvěrníka nebo pokud se účastník seznámil s obsahem notářského zápisu s pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek. V notářském zápise musí být uvedena doložka o prohlášení svědků, popřípadě důvěrníka (opět se jedná o jejich písemné právní úkony). Pokud se účastník seznámil s obsahem právního úkonu pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek, je nutné tuto okolnost uvést v notářském zápise. V úvodu notářského zápisu je navíc třeba uvést důvod přítomnosti svědků úkonu, popřípadě důvěrníka.

Je-li přítomen tlumočnick ve smyslu § 69 odst. 1 NotŘ (tj. pokud nezná účastník nebo svědek úkonu jazyk, v němž se notářský zápis sepisuje) musí být v závěru notářského zápisu uvedena doložka o tom, že účastníku byl obsah notářského zápisu přetlumočen a že s ním účastník projevil souhlas. Tlumočnick také notářský zápis podepisuje a otiskne své úřední razítko (§ 69 odst. 3 NotŘ).

2.2.3 Zvláštní náležitosti notářského zápisu o právním úkonu

Zvláštní náležitosti notářského zápisu o právním úkonu upravuje ustanovení § 63 NotŘ, a jsou jimi:

- a) místo, den, měsíc a rok úkonu,
- b) jméno a příjmení notáře a jeho sídlo,
- c) jméno, příjmení, bydliště a datum narození účastníků a jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků,
- d) prohlášení účastníků, že jsou způsobilí k právním úkonům,
- e) údaj, jak byla ověřena totožnost účastníků, svědků, důvěrníků a tlumočnicků,
- f) obsah úkonu,

- g) údaj o tom, že byl zápis po přečtení účastníky schválen,
- h) podpisy účastníků nebo jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků,
- i) otisk úředního razítka notáře a jeho podpis.

Trvalý zástupce notáře se podepisuje vždy vlastním jménem a současně uvede, kterého notáře zastupuje (§ 16 odst. 1 NotŘ).

Notářský řád dále v § 64 uvádí, jakým způsobem se prokazuje totožnost účastníků, v § 65 a § 66, kdy je nutná přítomnost svědků úkonu a kdo nemůže být svědkem totožnosti a svědkem úkonu, v § 67 postup při sepisování notářského zápisu účastníka hluchého nebo němého a v § 69 přítomnost tlumočnicka při sepisování notářského zápisu. Rozbor těchto dalších zákonných ustanovení notářského řádu by byl zřejmě nad rámec této rigorózní práce.

2.3 Smlouvy o rozšíření a zúžení společného jmění manželů

Zákonem vymezený rozsah společného jmění manželů nemusí manželům vyhovovat, a proto jim je dána možnost, aby si mohli upravit své majetkové vztahy odchylně od zákonné úpravy. Ustanovení § 143 obč. zák. tak má dispozitivní povahu a manželé mohou zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů modifikovat podle § 143a odst. 1 obč. zák. - rozšířit nebo zúžit.

Možnost uzavřít formou notářského zápisu smlouvu o rozšíření nebo zúžení společného jmění manželů umožňuje občanský zákoník s účinností od 1. 1. 1992 - zákonem č. 509/1992 Sb., jímž byl občanský zákoník novelizovaný; tehdy se jednalo ještě o bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Pro úplnost dodávám, že tento zákon připustil i dohodu o vyhrazení vzniku bezpodílového spoluvlastnictví ke dni zániku manželství a dohodu o odchylné správě společného majetku.

Rozsah společného jmění manželů mohou manželé změnit jak ohledně majetku a závazků nabytých či vzniklých v budoucnosti, ale i majetku a závazků, které již tvoří jejich společné jmění (s právními účinky *ex nunc*). Smlouva se nemusí týkat celého společného jmění, ale předmětem této smlouvy mohou být i jednotlivé majetkové hodnoty a závazky (§ 143a odst. 1 obč. zák.).

Autoři Milan Holub, Jaroslav Bičovský, Milan Pokorný v publikaci Společné jmění manželů uvádí tento názor: „*Dohoda o rozšíření nebo zúžení společného jmění*

manželů má být obecná, ad abstraktum, a nikoli konkrétní, jednotlivé věci. Může se týkat vždy jen budoucnosti, nikoli věcí už nabytých. Nemělo by se připustit, aby bylo možné jednou uzavřenou dohodu měnit. Je možné ji uzavřít jen na celou další dobu trvání společného jmění manželů, nikoli jen na omezenou dobu.“ Jako odůvodnění autoři uvádějí, že „*vůle manželů nemůže převážit nad výslovným ustanovením v § 143 odst. 1 obč. zák.*“⁵⁰ Domnívám se, že tento názor správný není, přestože v ustanovení občanského zákoníku (§ 143a odst. 1) není výslovně uvedeno v druhé větě, že změnit rozsah majetku a závazků je možný i u majetku a závazků, které již náleží do výlučného majetku jednoho z nich (je zde uvedeno pouze, že se to týká majetku a závazků, které již tvoří jejich společné jmění); toto slovní spojení je uvedeno až v poslední větě zákonného ustanovení, které se týká účinnosti smlouvy, kdy je předmětem smlouvy nemovitost, která náleží do výlučného majetku jednoho z nich. Úmyslem zákonodárce myslím nebylo to, aby manželé mohli, pokud jde o majetek, který každý z nich již výlučně vlastní, změnit rozsah takového majetku pouze jen u nemovitostí, bez ohledu na to, zda dojde k jejich nabytí před nebo po uzavření manželství. Podle autorů uvedené publikace má být dohoda o zúžení nebo rozšíření společného jmění manželů obecná, nemá uvádět konkrétní, jednotlivé věci a může se týkat jen budoucnosti, nikoli věcí už nabytých.

Pro obě smlouvy je charakteristické, že nedochází k převodu majetkových hodnot. U zúžení společného jmění manželů je situace jasnější, protože původně měl každý z manželů právo k celé věci (toto právo je zároveň omezeno stejným právem druhého manžela), zatímco po zúžení toto právo zůstává jen jednomu (nic nového však tato osoba nenabývá, protože původně měla také právo k celé věci) a druhý jej pozbývá. U rozšíření naopak dochází k tomu, že původní vlastník měl vlastnické právo k celé věci a po rozšíření má opět právo k celé věci (tudíž ničeho nenabývá ani nepozbývá); druhý z manželů pak nabývá právo, které sice původně neměl, ale ten první ho ani nepozbýl, tudíž ani v tomto případě se nejedná o převod.⁵¹

⁵⁰ BIČOVSKÝ, Jaroslav, Milan HOLUB a Milan POKORNÝ. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 44-46. ISBN 978-80-7201-747-8.

⁵¹ FIALA, Josef, Milan KINDL a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 277. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-058-1.

Týká-li se některá z uvedených smluv nemovitosti, která již náleží do společného jmění manželů nebo do výlučného majetku jednoho z nich, nabývá smlouva účinnosti vkladem do katastru nemovitostí (§ 143a odst. 1 obč. zák.). Je zřejmé, že se to týká pouze nemovitostí evidovaných v katastru nemovitostí.

V notářské praxi je často řešena otázka, zda smlouvou o změně zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů lze upravit společné jmění manželů také ohledně členských práv a povinností (členského podílu) v bytovém družstvu. Není výjimkou, že se na notáře obrátí klienti s tímto požadavkem, a to především v souvislosti se zúžením společného jmění manželů. Častým argumentem bývá, že jeden z manželů má děti z předchozího manželství a obává se, že v dědickém řízení po něm by současná manželka musela vyplácet jeho děti z předchozího manželství z jejich dědického podílu (podle § 707 odst. 2 obč. zák. totiž pozůstalý manžel zůstává členem družstva a tudíž děti mají nárok pouze na event. finanční výplatu).

Společné členství manželů v bytovém družstvu je specifickým institutem, který ex lege vzniká bez ohledu na vůli manželů. Platná právní úprava společného členství manželů v družstvu je uvedena v § 703 odst. 2 obč. zák. – *„vznikne-li jen jednomu z manželů za trvání manželství právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu, vznikne se společným nájmem bytu manžely i jejich společné členství v družstvu; z tohoto členství jsou oba manželé oprávněni a povinni společně a nerozdílně“*. Uvedené ustanovení ovšem neplatí, pokud manželé spolu trvale nežijí (§ 703 odst. 3 obč. zák.).

Aplikační problémy vznikají vzájemným rozporem dvou ustanovení občanského zákoníku – ustanovení § 143a obč. zák. dává manželům možnost upravit si své majetkové vztahy odlišně od zákonem dané právní úpravy v § 143 obč. zák., ale § 703 odst. 2 obč. zák. stanoví, že za stejných podmínek jako uvádí § 143a (tj. za trvání manželství) vzniká automaticky členství v bytovém družstvu oběma manželům. Na uvedenou problematiku se vyskytují protichůdné názory, a proto mohou mít manželé problém najít notáře, který by takovou smlouvu sepsal.

Městský soud v Praze ve svém rozhodnutí⁵² uvedl: *„členská práva a povinnosti v bytovém družstvu jsou sice také právy majetkovými, ale nikoli výlučně majetkovými,*

⁵² Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. 8. 2005, sp. zn. 1 Cm 12/2005

zahrnují v sobě totiž celý komplex práv a povinností, které mají zcela zvláštní režim“, „*způsob vzniku a zániku společného členství manželů v bytovém družstvu je upraven specificky v kogentních ustanoveních občanského zákoníku“* a dále dovodil, že z ustanovení § 143 obč. zák. nevyplývá, „*že by společný členský podíl v bytovém družstvu podléhal režimu společného jmění manželů, jehož rozsah mohou manželé smlouvou uzavřenou ve formě notářského zápisu rozšířit nebo zúžit podle § 143a odst. 1 obč. zák.*“. Dispozitivní možnosti manželů ohledně tohoto majetku, který tvoří jejich společné jmění manželů, jsou podle tohoto názoru ze zákona omezeny. Stejný názor zastává převážná část odborné literatury. Např. Josef Fiala a Milan Kindl argumentují tím, že „*zmíněná členská práva v družstvu jsou upravena nad rámec společného jmění, zřejmě tedy dohody modifikující rozsah společného jmění nepřicházejí v případě členských práv v družstvu v úvahu“*.⁵³

JUDr. Tomáš Dvořák, PhD. v příspěvku uveřejněném v časopise Ad Notam: K některým dalším otázkám členství v bytovém družstvu⁵⁴ vyslovuje názor, že „*není dovolena přeměna společného členství na individuální členství některého z manželů cestou dohody podle § 143a odst. 1 obč. zák., neboť tomu brání kogentní dikce ustanovení § 705 odst. 2 a § 707 odst. 2 obč. zák. o způsobech zániku společného členství manželů jeho přeměnou na individuální členství některého z bývalých manželů“*. Smlouvy, které by byly uzavřené v rozporu s tímto principem, jsou dle jeho názoru neplatné pro počáteční nemožnost plnění (§ 37 odst. 2 obč. zák.). K tomu zároveň uvádí, že „*ustanovení § 703 odst. 2 obč. zák. je ve vztahu k úpravě společného jmění manželů zjevný lex specialis“*. Autor připouští, že právní stav, kdy manželé nemohou smluvně přeměnit společné členství na individuální, je špatný, není však vyloučena aplikace ustanovení § 149 odst. 2 obč. zák. (tj. zápočty při vypořádání společného jmění manželů). Autor naopak soudí, že je možný postup opačný, tzn. přeměna individuálního členství některého z manželů na společné členství - „*Zatímco totiž v prvním případě přeměně společného členství manželů na individuální členství některého z nich brání kogentní zákonná úprava, zde takový zákaz není obsažen, když*

⁵³ FIALA, Josef, MILAN KINDL a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 280. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-058-1.

DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 169. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

⁵⁴ DVOŘÁK, Tomáš. K některým dalším otázkám členství v bytovém družstvu. *Ad Notam*. 23. dubna 2007, 13. ročník, 2/2007, s. 33-34. ISSN 1211-0558.

z dikce ustanovení § 703 odst. 2 obč. zák. nelze dovodit, že by se jednalo o jediný způsob vzniku společného členství.“

Podle komentáře k občanskému zákoníku⁵⁵ jsou možné smlouvy o změně rozsahu společného jmění manželů ohledně členských práv a povinností (členského podílu) v bytovém družstvu, které se však mohou týkat pouze majetkové hodnoty členského podílu, nikoliv otázek vzniku, existence a zániku členství v družstvu, jež je nutné posuzovat podle úpravy § 703 až 709 obč. zák. (tj. není možné rozšířit nebo zúžit společné jmění manželů o členský podíl v družstvu, ale o majetkovou hodnotu členského podílu). Takovou smlouvou pak dochází k modifikaci vzájemných majetkových nároků po zrušení společného členství v bytovém družstvu. Z důvodu kogentní úpravy § 703 odst. 2 obč. zák. si však manželé nemohou sjednat, že se společný členský podíl za trvání manželství ruší a členem družstva se stane jeden z manželů.

Je žádoucí, aby do budoucna se tyto vztahy uvolnily a smluvním stranám byla dána větší dispozitivní volnost ohledně vzniku (zániku) členství v bytovém družstvu.

2.3.1 Smlouvy o rozšíření společného jmění manželů

Rozsah společného jmění mohou v první řadě manželé rozšířit. Rozšířením se rozumí situace, kdy se součástí společného jmění stane majetek nebo závazky, které by jimi jinak podle zákonného ustanovení § 143 odst. 1 obč. zák. nebyly. Důsledkem takové smlouvy je tedy situace, kdy se z výlučného majetku stane majetek společný.

Vzhledem ke shora uvedenému, může být předmět dohody vymezen buď druhově (např. veškerý majetek bude součástí společného jmění nebo součástí společného jmění budou věci nabyté dědictvím nebo darem) nebo individuálně, tj. uvedením konkrétní věci, práva nebo závazku (např. součástí společného jmění manželů bude nemovitost, kterou jeden z manželů zdědil a je jeho výlučným vlastnictvím). Není zřejmé ani vyloučena situace, když manželé nebudou mít po uzavření takové smlouvy žádný svůj výlučný majetek.

Otázku vypořádání v případě zániku společného jmění, při kterém by se řešil vnos výlučného majetku do společného jmění manželů, zákon neřeší. Přikláním se však

⁵⁵ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 1888. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

k názoru, že i v tomto případě by se v rámci vypořádání mělo zohlednit o jaký majetek bylo společné jmění manželů rozšířeno.⁵⁶ Tomu odpovídá i ustanovení § 149 odst. 4 obč. zák., které odkazuje na použití § 149 odst. 2 a 3 obč. zák.

Smlouva o rozšíření společného jmění manželů vychází z rovnosti mezi manžely, není možné jakkoliv změnit rozsah „podílu“, v jakém manželé vlastnické právo nabudou a zakotvit nestejně podíly na společném jmění (např. pro manželku 2/3 a pro manžela 1/3).⁵⁷

V notářské praxi nejsou smlouvy o rozšíření společného jmění manželů tak časté jako smlouvy o zúžení společného jmění manželů. Nejčastějšími případy bývá rozšíření společného jmění manželů o nemovitost, která je ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů s odůvodněním, že „do nemovitosti jsou investovány společné prostředky nebo výlučné prostředky manžela, který není vlastníkem, a proto je žádoucí, aby takový majetek měli manželé společně“.

2.3.2 Smlouvy o zúžení společného jmění manželů

Zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění je opakem jeho rozšíření, tzn. součástí společného jmění se nestane majetek nebo závazky, které by jimi jinak podle zákonného ustanovení § 143 odst. 1 obč. zák. byly. Důsledkem takové smlouvy je tedy situace, kdy se ze společného majetku stane majetek výlučný; rozsah společného jmění se snižuje. Manželé nemohou, pokud jde o majetek, který mají společný, jinou smlouvou (např. darovací nebo kupní) vůči sobě činit právní úkony, kterými by dosáhli převodu vlastnického práva z jednoho manžela na druhého.

Předmět dohody může být opět vymezen druhově (např. veškerý majetek bude výlučným vlastnictvím) nebo individuálně (např. nemovitost, která je součástí společného jmění manželů, bude výlučným vlastnictvím jednoho), jak již bylo uvedeno shora u smluv o rozšíření společného jmění manželů.

Zúží-li manželé obecně společné jmění do budoucna, nabývají majetek buď do výlučného vlastnictví, nebo do vlastnictví podílového (pokud manželé nabývají majetek společně).

⁵⁶ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 165. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

⁵⁷ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 168. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

Zákon to výslovně nestanoví, ale právní praxe dovozuje, že manželé mohou zúžit společné jmění až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti (zákon to výslovně stanoví až v souvislosti s výhradou vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství v § 143a odst. 2 obč. zák.); k tomuto pojmu viz níže. Ve větším rozsahu již zúžení společného jmění manželů není možné, minimální hranicí jsou věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti, které tvoří předmět společného jmění manželů vždy.

V teorii i právní praxi se všeobecně přijímá, že po zúžení společného jmění manželů musí dojít k vypořádání té části majetku, o kterou bylo společné jmění zúženo.⁵⁸ Z ustanovení § 149 odst. 4 obč. zák. přímo vyplývá, že v případech uvedených v § 143a odst. 1 se použijí obdobně ustanovení § 149 odst. 2 a 3 obč. zák.; principy vypořádání společného jmění manželů (v tomto paragrafu uvedené) se tak použijí i na ty případy, kdy manželé podle § 143a odst. 1 obč. zák. rozšířili nebo zúžili rozsah společného jmění manželů.

V notářské praxi je tato smluvní úprava nejčastěji využívanou modifikací společného jmění manželů. Důvodů pro její uzavření je mnoho, častým argumentem žadatelů o poskytnutí tohoto právního úkonu bývá fakt, že (laicky řečeno) manželé nechtějí „aby jeden z manželů doplácel na případné dluhy toho druhého“, případně „jeden z manželů činí takové aktivity, které ohrožují společný majetek, jako je např. podnikání a v horším případě např. gamblerství nebo alkoholismus“; někdy se i stává, že manželé nežijí ve společné domácnosti nebo se budou rozvádět, a nechtějí proto, aby se nadále rozšiřovalo jejich společné jmění. Lze se setkat i s důvodem, kdy manželé chtějí vyloučit případné zákonné neopomenutelné dědice z jejich podílu na dědictví (jedná se o případy, kdy jeden z manželů má děti z předchozího manželství), a proto „zúží“ veškerý majetek na druhého manžele než toho, který má tyto potomky.

Je povinností notáře, aby manžele plně informoval o všech důsledcích uzavření takové smlouvy a aby je poučil o tom, že smlouva nebude mít jimi zamýšlené účinky,

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2002, sp. zn. Cdo 1476/2000: „Zúžením společného jmění manželů na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti dochází k zániku společného jmění manželů k ostatním věcem, které netvoří obvyklé vybavení společné domácnosti. Pokud po zániku společného jmění manželů k věcem, které netvoří vybavení společné domácnosti, nenásledovalo jejich vypořádání, platí ohledně těchto věcí režim společného jmění manželů.“

pokud je uzavírána s cílem jakkoliv obcházet věřitele. Častou žádostí klientů totiž bývá zúžení společného jmění manželů o již existující závazek, případně zúžení společného jmění manželů o majetek již existující, a to z důvodu ochrany před věřiteli.

Povinností notáře je tedy zejména poučit účastníky o ustanovení 143a odst. 4 obč. zák., týkající se právní ochrany třetích osob a dále o ustanovení § 262a o. s. ř. a § 42 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „EŘ“), týkající se postižení majetku patřícího do společného jmění manželů, o nichž je pojednáno níže v podkapitole „Společná ustanovení pro smlouvy modifikující majetkový režim manželů“.

V notářském časopise Ad Notam, který je vydáván Notářskou komorou České republiky byl uveřejněn článek JUDr. Romana Bláhy, notáře se sídlem v Havlíčkově Brodě: K obsahu dohody o zúžení rozsahu SJM do budoucna⁵⁹, který měl směřovat k diskusi mezi notáři o tom, jaký obsah by měly mít smlouvy o zúžení společného jmění. Tento příspěvek vyvolal diskusi v dalších číslech časopisu Ad Notam. S ohledem na důležitost této problematiky se pokusím uvést základní myšlenky a názory autorů článků, a to postupně, jak byly zveřejňovány. Pro notářství i pro veřejnost je důležité, aby se sjednotila praxe (nejednotnost notářů ve formulacích je bohužel značná) a lépe se tedy mohlo předcházet pozdějším sporům u soudu.

JUDr. Roman Bláha ve svém příspěvku, který se týká pouze obsahu smlouvy o zúžení rozsahu společného jmění do budoucna, uvádí, že zákonné úpravě odpovídá taková smlouva, která obsahuje ujednání, že „*společné jmění manželů se zužuje až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti*“. Jakákoliv další ujednání jsou podle něj nepřipustná nebo absolutně neplatná [zejména „*demonstrativní výčty toho, co předmětem společného jmění manželů nadále nebude, a naopak, že (např.) věci, práva a závazky nabyté v budoucnu budou toho z manželů, jenž bude účastníkem právního úkonu, který nabytí věci, práva či vznik nebo převzetí závazku zakládá*“, „*podobně se to má s určením, či budou věci nabyté v budoucnu*“]. Závěr o neplatnosti ujednání o vlastnictví věci autor odůvodňuje tím, že smlouva nemůže změnit pravidla nabývání vlastnictví daná zákonem, protože takovou odchylku zákon nepřipouští (jako příklad takového neplatného ujednání pak považuje formulaci, že „*veškeré nemovitosti bude do*

⁵⁹ BLÁHA, Roman. K obsahu dohody o zúžení rozsahu SJM do budoucna. *Ad Notam*. 22. února 2008, 14. ročník, 1/2008, s. 13-14. ISSN 1211-0558.

svého výlučného vlastnictví nabývat manžel – manželka by se předem vzdala svého práva nabývat majetek zaručeného čl. 11 Listiny základních práv a svobod“).

Další navazující příspěvek uveřejněný v časopise Ad Notam je článek JUDr. Zdeňka Ryšánka, notáře se sídlem v Brně: Zúžení společného jmění manželů smlouvou⁶⁰, který se věnuje i problematice zúžení společného jmění k majetku a závazkům, které již do společného jmění patří. Autor je zastáncem názoru, že v § 143a odst. 1 obč. zák. je úmyslně vynechán pojem „až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti“, a to proto, že „účelem úpravy bylo ponechat manželům větší volnost v případech, kdy si své společné jmění upravují smluvně“, a proto se zúžení může týkat i věci tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti. Dle JUDr. Ryšánka „nemůže notář manželům vnucovat, že jim musí ve společném jmění manželů zůstat alespoň vybavení společné domácnosti, pokud si to nepřejí, nebo dokonce tuto společnou domácnost nevedou; to by bylo porušením jejich smluvní volnosti“.

Autor se neztotožňuje s názorem JUDr. Bláhy o neplatnosti smlouvy a uvádí, že je možná formulace „společné jmění manželů nebudou v budoucnu tvořit nemovitosti, jejichž výlučným vlastníkem se stane ten z manželů, který uzavře kupní smlouvu o jejich nabytí“. Zároveň zdůrazňuje, že při zúžení ohledně majetku nebo závazků, které tvoří společné jmění, je nutné uvést jejich podrobný výčet.

JUDr. Ryšánek dále uvádí, že i přes shora uvedené výkladové problémy nebude tak obtížné tyto smlouvy sepisovat, problémy ovšem mohou nastat v okamžiku „hodnocení“ těchto smluv po zániku společného jmění manželů, kdy lze očekávat spory. Autor vyslovuje názor, že „ustanovení § 149 odst. 4 obč. zák. slouží pouze k tomu, aby si manželé při uzavření smlouvy o zúžení společného jmění manželů uvědomili zásady, podle nichž si mají společné jmění zúžit k majetku již nabytému a závazkům již vzniklým, přičemž tyto zásady pro ně nejsou závazné“. Proto je „při zúžení společného jmění do budoucna ustanovení § 149 odst. 4 obč. zák. neaplikovatelné“.

Pokud jde o obsah smluv o zúžení společného jmění manželů, uvádí autor, že je zbytečné a nesmyslné tyto smlouvy doplňovat formulací „manželé jsou současně vypořádáni“ s tím, že postačí, aby byla uvedena formulace „výlučným vlastníkem se stává“, „do výlučného vlastnictví nabývá“ apod.

⁶⁰ RYŠÁNEK, Zdeněk. Zúžení společného jmění manželů smlouvou. *Ad Notam*. 20. února 2009, 15. ročník, 1/2009, s. 26-29. ISSN 1211-0558.

V pořadí třetím článkem, zabývajícím se stejnou problematikou, je příspěvek uveřejněný v časopise Ad Notam JUDr. Františka Baláka, soudce Nejvyššího soudu České republiky: Zúžení společného jmění manželů smlouvou.⁶¹ JUDr. Balák se neztotožňuje s názorem předchozího autora JUDr. Ryšánka o tom, že zúžení společného jmění manželů se může týkat i obvyklého vybavení společné domácnosti a má za to, „že musí-li podle jazykového významu slova zúžení v majetku účastníků smlouvy něco zůstat, a lze-li zákonodárci přisuzovat záměr výše uvedený, je na místě, aby nejzazší mezi byla ta, za niž nemůže zajít ani soud rozhodující o zúžení společného jmění manželů v případě, kdy žalovaným je marnotratník“.

Autor se naopak ztotožňuje s názorem JUDr. Roberta Bláhy o jednoduché formulaci vlastního obsahu smlouvy a doporučuje ji doplnit o upřesňující větu např.: „Tato smlouva se vztahuje jak na společné jmění již existující, tak na jmění v budoucnu účastníky získané.“ Dále uvádí, že „platnou smlouvou o zúžení společného jmění může být i smlouva, v níž se toliko uvede, o jakou věc se společné jmění zužuje; předpokladem platnosti takové smlouvy není, aby v ní bylo uvedeno, kdo se stane vlastníkem, stejně jako tomu nemusí být v případech typových generálních smluv, u nichž se rozsah společného jmění nekonkretizuje“.

Zásadní otázku, na níž panují různé názory, pak řeší ohledně zúžení a vypořádání společného jmění (k tomu uvádí, že jsou to „samostatné právní instituty s tím, že zúžení společného jmění představuje částečný zánik společného jmění manželů a vždy předchází vypořádání společného jmění manželů“) a v zásadě nesouhlasí s názory JUDr. Ryšánka o vypořádání společného jmění manželů ve vztahu se smlouvou o zúžení společného jmění manželů. Naopak uvádí: „Vypořádání věcí náležejících do společného jmění manželů sestává ze dvou nezbytných na sebe navazujících částí či fází, resp. kroků: 1. určení výlučného vlastníka do společného jmění manželů již nepatřícího majetku, 2. majetkového vyrovnání, resp. stanovení tzv. vypořadacího podílu mezi účastníky. Zatímco tzv. generální zúžení společného jmění manželů není ani z části jeho vypořádáním, vyloučení jedné věci (např. nemovitosti) ze společného jmění manželů se současným určením jednoho z manželů výlučným vlastníkem je již vedle zúžení i (neúplným) počátkem vypořádání společného jmění manželů. Aby však mohlo být spoluvlastnictví manželů k věci vyloučené ze společného

⁶¹ BALÁK, František. K diskusi o zúžení společného jmění manželů. *Ad Notam*. 22. prosince 2009, 15. ročník, 6/2009, s. 204-206. ISSN 1211-0558.

jmění manželů považováno za vypořádané, resp. aby toto vypořádání mohlo být pokládáno po formální stránce za ukončené, musí mezi manžely dojít k dalšímu kroku – k ujednání o vyrovnání, tj. ke shodě o tom, zda ten, kdo věc nabývá do výlučného vlastnictví, bude druhému za to povinen něco plnit nebo nebude plnit nic. V případě dohodnuté povinnosti k plnění by měl být uveden jeho rozsah a doba, kdy se tak stane. V druhém případě je třeba uvést, že na vyrovnání podílů nebude nic hrazeno, popř. jinou formulaci stejného významu. Nestane-li se tak, nelze dobře považovat vztah manželů k takové věci za uzavřený a vypořádaný.“

Autor proto doporučuje notářům, kteří sepisují smlouvu o zúžení společného jmění o vyloučení určité věci ze společného jmění, aby ve smlouvě uváděli:

- *„o jakou dostatečně konkretizovanou věc se společné jmění zužuje,*
- *kdo se stává jejím výlučným vlastníkem,*
- *zda se takto určený vlastník zavazuje, že na vyrovnání druhému manželovi uhradí určitou částku v dohodnutém termínu anebo zda se dohodli, že na vyrovnání nebude nic hrazeno, popř., že otázka vyrovnání bude řešena později.“*

Zároveň uvádí, že není nutné, aby notářský zápis obsahoval ujednání o vypořádání, nezpůsobuje to neplatnost takového zápisu, ale je rozumné v takovém případě uzavřít navazující písemnou dohodu účastníků (ta již nemusí být ve formě notářského zápisu), v níž účastníci završí vypořádání. Pokud by vypořádání nebylo řešeno ani jedním ze shora uvedených způsobů, měl by manžel, který byl z vlastnictví určité věci vyloučen, v souladu s § 149 odst. 4 obč. zák. právo požadovat, aby mu druhý manžel *„vyplatil polovinu obecné ceny věci ke dni zúžení společného jmění a uhradil, čím ze svého odděleného majetku na pořízení věci či její zhodnocení přispěl“*.

Článek, který završil diskuse v článcích shora uvedených, je příspěvek uveřejněný v časopise Ad Notam Mgr. Vlasty Štanclové, notářské koncipientky JUDr. Marie Štanclové, notářky se sídlem v Klatovech: Ještě k diskusi o zúžení společného jmění manželů.⁶² Autorka rekapituluje pojmy zúžení a vypořádání a zdůrazňuje striktně jejich rozlišování a uvádí, *„že zatímco rozsah společného jmění manželů lze zúžit zpětně i do budoucna, vypořádat společné jmění manželů lze pouze zpětně, neboť součástí vypořádání je vedle rozhodnutí o osobě, které bude nadále vlastnické právo patřit, i*

⁶² ŠTANCOVÁ, Vlasta. Ještě k diskusi o zúžení společného jmění manželů. *Ad Notam*. 22. února 2010, 16. ročník, 1/2010, s. 9-11. ISSN 1211-0558.

stanovení osoby, která vlastnické právo pozbude, a jakou kompenzaci tato osoba obdrží“.

Mgr. Štanclová připouští, že u zúžení společného jmění manželů do minula je nutno zúženou část společného jmění manželů vypořádat a přijímá *„že právní úkon směřující k vypořádání společného jmění manželů může být součástí listiny o zúžení společného jmění manželů“*. V zásadě však nesouhlasí s JUDr. Balákem o projev takového vypořádání, *„že součástí projevu musí být i výslovně prohlášení o vyrovnanosti manželů v souvislosti se zúženým a vypořádaným majetkem“*. Jako odůvodnění svého tvrzení uvádí - *„projev vůle, že zúžený majetek náleží do vlastnictví konkrétní osob, je zcela jednoznačný a měl by být vyložen jako plné vypořádání, když kompenzace je sice možnou, ale nikoliv nutnou součástí“*. Zároveň však upozorňuje na opačné stanovisko soudců Nejvyššího soudu a povinnost notáře o tom poučit klienty.

Autorka vyslovuje souhlas s názorem JUDr. Bláhy o tom, že ujednání určující osobu, která by měla nabýt majetek do výlučného vlastnictví (v případě zužování společného jmění do budoucna), jsou absolutně neplatná, jelikož *„vlastník majetku nemůže být určen ve smlouvě o zúžení společného jmění, protože určení vlastníka majetku není projev zužovací, ale vypořádací a vypořádání společného jmění v případě jeho zúžení do budoucna pojmově vůbec nepřichází v úvahu“* (*„zúžení do budoucna totiž způsobí, že majetek, kterého se týká, se součástí společného jmění vůbec nestane a není proto co na něm vypořádat – nikdy nebyl ve společné jmění“*).

Mgr. Štanclová dále souhlasí s názorem JUDr. Baláka o tom, že zúžit společné jmění manželů je možné až na obvyklé vybavení společné domácnosti, k tomu, ale uvádí, že *„to nemusí znamenat, že by společné jmění nebylo možné smlouvou zúžit o jednotlivý předmět obvyklého vybavení společné domácnosti (např. televizor), nelze však o tyto věci zúžit jako celek a jako celek je vyjmout z režimu společného jmění“*.

Názory autorů na uvedenou problematiku jsou různé a bude záležet vždy na konkrétním notáři, aby smlouvu naformuloval nejen tak, aby respektovala vůli účastníků, ale zároveň tak, aby v co největší míře minimalizovala případný spor při budoucím vypořádání společného jmění manželů. Je zřejmé, že nelze nikdy předjímat rozhodovací praxi soudů v daném konkrétním případě.

2.4 Smlouvy o vyhrazení doby vzniku společného jmění manželů

Manželé mohou, s výjimkou věcí tvořících obvyklé vybavení domácnosti, vyhradit zcela nebo zčásti vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství, a to smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu (§ 143a odst. 2 obč. zák.).

Důsledkem uzavření takové smlouvy je, že manželé se stávají výlučnými vlastníky majetku nebo závazků (tento majetek každý z manželů sám spravuje a nakládá s ním, a to bez souhlasu druhého manžela); případně nabývají-li manželé majetek nebo závazky společně, nabývají je do podílového spoluvlastnictví. Tento fakt nemění nic na tom, že předmětem společného jmění zůstanou věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti, v zásadě však manželé mají majetek oddělený a posiluje se tím majetková samostatnost každého manžela.

Jak již bylo uvedeno shora, touto smlouvou lze také vyhradit vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství pouze zčásti. Smlouva se tak může týkat pouze konkrétního majetku, např. nemovitostí, motorových vozidel, peněžních prostředků na účtech apod.; zánikem manželství vznikne společné jmění k takovému majetku a tento bude předmětem vypořádání.

Pojem „obvyklé vybavení domácnosti“ zákon, stejně jako jiné další pojmy, blíže nespécifikuje a ponechává jej na rozhodovací praxi soudů. Z hlediska jazykového významu lze tímto pojmem rozumět obvyklé bytové zařízení (nábytek, nádobí, běžné elektrické spotřebiče do domácnosti), bez ohledu na to, který z manželů je do vlastnictví nabyt. Pro posouzení, zda tu kterou věc zařadit do obvyklého vybavení domácnosti, je třeba vycházet z obvyklého standardu ve společnosti.⁶³ Stejný termín používá i v § 322 odst. 2 písm. a) občanský soudní řád; vzhledem k účelnosti této právní úpravy však ve výrazně užším významu.

V teorii občanského práva hmotného se lze setkat s názorem, že navzdory dikci zákona, mohou smlouvu o odložení vzniku společného jmění uzavřít jen budoucí manželé (jakmile se totiž stanou manželi, vznikne současně i jejich společné jmění). Společné jmění manželů totiž vzniká uzavřením manželství; smlouvou je možné sice odložit jeho vznik, „z logiky věci ovšem plyne, že něco lze odložit jedině dříve, než se to

⁶³ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 860. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

*vůbec stane. Odložit vznik společného jmění tedy lze jedině dříve, než vznikne (pak už prostě vzniklo a jeho vznik odložit nelze), takže ho lze odložit jedině před vznikem manželství.*⁶⁴ K tomuto závěru se přikláním i já, je logické, že není možné odložit něco, co již vzniklo. V notářské praxi jsem se dosud s takovou smlouvou nesečkala a domnívám se, že se v právní praxi objevuje jen velmi ojediněle. Ani judikatura blíže tento problém neřeší.

Jiný názor nám nastiňuje situaci, jak postupovat v případě, kdy takovou smlouvu chtějí uzavřít manželé, kteří již mají nějaký majetek ve společném jmění, a nejedná se pouze o obvyklé vybavení společné domácnosti. Řešení autoři nabízejí v postupu, dle kterého manželé nejprve zúží společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti a poté uzavřou smlouvu o odložení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství.⁶⁵ Z uvedeného pak vyplývá, že manželé, kteří ještě nenabýli žádný majetek do společného jmění (příp. nabýli pouze věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti) mohou bez problémů takovou smlouvu uzavřít již za trvání manželství.

Zánikem manželství vznikne společné jmění jen k těm věcem, které jsou ve vlastnictví jednoho manžela (případně v podílovém spoluvlastnictví obou) a zároveň jsou splněny podmínky podle § 143 obč. zák. Poté následuje vypořádání společného jmění manželů. Tím, že manželé mohou „vyhrazený“ majetek během manželství jakkoliv zcizovat a nakládat s ním, nepřihlíží se k majetku, který ke dni zániku manželství již není ve vlastnictví toho kterého manžela a ani není možné ohledně tohoto majetku uplatňovat náhrady či zápočty ve smyslu § 149 odst. 2 obč. zák.

Pokud byl vznik společného jmění manželů vyhrazen ke dni zániku manželství, má prohlášení konkursu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství. Po prohlášení konkursu je nutné společné jmění vypořádat (§ 268 odst. 1 a 2 InsZ).

Občanský zákoník neumožňuje odložit vznik společného jmění manželů k jinému datu nebo okamžiku, než je zánik manželství. Lze si představit, že by vznik společného jmění manželů byl vyhrazen k nějakému určitému datu nebo určité události

⁶⁴ FIALA, Josef, Milan KINDL a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 279. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-058-1.

⁶⁵ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 175. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

(např. narození prvního dítěte, ukončení studia), zákon však manželům tuto možnost nestanoví.

2.5 Předmanželské smlouvy

Smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu mohou upravit své budoucí majtkové vztahy v manželství také muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství, obdobně jako manželé (§ 143a odst. 3 obč. zák.). Pro tuto smlouvu se vžil pojem „předmanželská smlouva“, byť občanský zákoník toto slovní spojení výslovně neuvádí; možná je to na škodu věci, protože tento termín srozumitelně vystihuje, o čem třetí odstavec § 143a občanského zákoníku pojednává.

Možnost uzavřít předmanželskou smlouvu umožňuje občanský zákoník s účinností od 1. 8. 1998 (zákonem č. 91/1998 Sb., jímž byl občanský zákoník novelizovaný).

Smyslem této smlouvy je, aby si muž a žena, kteří hodlají uzavřít manželství, mohli upravit své majtkové vztahy pro dobu trvání jejich manželství (včetně budoucí správy společného majetku) odchylně od právní úpravy stanovené občanským zákoníkem stejně tak, jak to mohou manželé, tj. zúžit nebo rozšířit rozsah společného jmění manželů, vyhradit zcela nebo zčásti jeho vznik ke dni zániku manželství.

Občanský zákoník výslovně neřeší okruh osob způsobilých uzavřít předmanželskou smlouvu (uvádí pouze „muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství“), a proto je nutné tuto způsobilost dovozovat z jiných zákonných ustanovení občanského zákoníku, zejména § 8 a § 9, ve spojení se zákonem o rodině.

Tam, kde na obou stranách budou osoby zletilé a plně způsobilé k právním úkonům, nebudou žádné problémy, a tyto osoby mohou předmanželskou smlouvu uzavřít.

Jak ovšem postupovat v situaci, kdy by předmanželskou smlouvu chtěly uzavřít osoby, které hodlají uzavřít sňatek podle § 13 odst. 1 ZOR (tj. nezletilé starší šestnácti let, které požádaly soud o povolení uzavřít manželství), nebo podle § 14 odst. 2 ZOR (tj. zletilé osoby, jejichž způsobilost k právním úkonům je omezena, které požádaly soud o povolení uzavřít manželství)?

Způsobilost nezletilých osob je upravena v § 9 obč. zák., podle něhož mají nezletilé osoby způsobilost jen k těm právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. Podle tohoto ustanovení by se měla tedy i posuzovat způsobilost nezletilých k uzavření předmanželskou smlouvy. „*V těch případech, ve kterých soud povolil uzavření manželství podle § 13 odst. 1 ZOR, se zdá, že tato osoba je zásadně způsobilá i k uzavření předmanželské smlouvy. Bylo-li soudní rozhodnutí záporné, tj. uzavření manželství soud nepovolil, je třeba dovést, že ani způsobilost k uzavření předmanželské smlouvy není dána.*“⁶⁶ Předmanželskou smlouvu bude za nezletilého uzavírat jeho zákonný zástupce a vzhledem k tomu, že se jedná o budoucí majetkové vztahy mezi manžely, bude nutné, aby smlouvu schválil soud (viz § 28 obč. zák.).

U osob, které uzavřely manželství podle § 14 odst. 2 ZOR, bude situace pravděpodobně komplikovanější, vzhledem k tomu, že již mají omezenou způsobilost k právním úkonům. To, že soud povolí uzavřít těmto osobám manželství, ještě neznámá, že by rozhodoval i o jejich omezené způsobilosti k právním úkonům; proto pravděpodobně tyto osoby nebudou způsobilé uzavřít předmanželskou smlouvu.⁶⁷

Je logické, že předmanželská smlouva nabývá účinnosti až okamžikem uzavření manželství, s tím, že může být uzavřena kdykoliv před uzavřením manželství (není zřejmě ani vyloučena situace, kdy předmanželská smlouva bude uzavřena ve stejný den, kdy bude uzavřeno manželství), může být nahrazena jinou smlouvou nebo odvolána. Zákon žádnou lhůtu pro uzavření předmanželské smlouvy neupravuje, proto bude smlouva platná i v případě, že sňatek muž a žena uzavřou s odstupem několika let. V takovém případě není vyloučena ani situace, kdy jeden z účastníků uzavře sňatek s jinou osobou, než s tou, se kterou uzavřel předmanželskou smlouvu; tato smlouva by pravděpodobně zanikla pro nemožnost plnění (§ 575 obč. zák.).⁶⁸

⁶⁶ DVORÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 186. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

⁶⁷ DVORÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 187. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

⁶⁸ DVORÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 188. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

Obsahem předmanželské smlouvy může být cokoliv, co se týká majetkových vztahů mezi manžely, není možné v ní tedy smluvit ujednání např. o výchově dětí, o vzájemné vyživovací povinnosti mezi manžely, o organizaci domácích prací, o tom, že manželka zůstane v domácnosti apod.⁶⁹ V notářské praxi se nejvíce setkáme se smlouvami, které jsou vymezeny obecně a týkají se zúžení veškerého majetku a závazků získaných od uzavření manželství (tzn., že manželé nebudou nabývat žádný majetek do společného jmění). Není však vyloučeno, aby byl ve smlouvě konkretizován majetek nebo závazky. V případě zúžení budoucího společného jmění manželů se může jednat o ustanovení, že společné jmění manželů nebude tvořit konkrétní okruh majetku nebo závazků (např. auta, nemovitosti, finanční prostředky, závazky z úvěrů atd.). V případě rozšíření budoucího společného jmění je konkretizován majetek, který budoucí manželé již vlastní (a nestal by se tedy ze zákona součástí společného jmění manželů) a chtějí, aby byl do společného jmění zahrnut. Pokud by předmětem předmanželské smlouvy byla nemovitost, k zápisu do katastru nemovitostí nemůže dojít před uzavřením manželství (to vyplývá ze shora uvedeného o účinnosti předmanželské smlouvy).

Byť předmanželská smlouva navazuje na uzavření manželství, jsou to dva odlišné právní instituty s tím, že případná neplatnost jednoho z těchto úkonů nezpůsobuje neplatnost úkonu druhého. Pokud je tedy předmanželská smlouva neplatná, nemění to nic na existenci platně uzavřeného manželství. Stejně tak prohlášením manželství za neplatné nezaniká účinnost ani platnost předmanželské smlouvy. Důvody neplatnosti je nutné pro každý úkon posuzovat zvlášť.

2.6 Smlouvy o správě společného jmění manželů

Další možností smluvní úpravy vztahů mezi manžely je ustanovení § 147 obč. zák., který umožňuje manželům nebo muži a ženě, kteří chtějí uzavřít manželství, upravit odchylně správu společného jmění manželů; tedy jinak než je zákonem stanoveno v § 145 a 146 obč. zák.

⁶⁹ KODRIKOVÁ, Zuzana. Předmanželské a manželské smlouvy jako součást právního řádu ČR. *Právo a rodina*. 2007, 9. ročník, 3/2007.

Správa společného jmění manželů je založena na zásadě rovnosti mezi mužem a ženou a stanoví v § 145 odst. 1 obč. zák., že „majetek, který tvoří společné jmění manželů, užívají a udržují oba manželé společně“. Tím je vysloveno jejich právo (nikoliv povinnost) věci užívat. Není v zásadě možné, aby některé věci užívali a udržovali oba manželé společně (např. motorové vozidlo, kdy jeden z manželů nemá řidičské oprávnění), ale tím, že určitá věc je předmětem společného jmění, vychází se z principu shora uvedeného (na náhradě nákladů spojených s opravou vozidla se pak podílí i manžel bez řidičského oprávnění).

Právní úprava umožňuje každému z manželů, aby se sám mohl podílet na správě společného jmění, a proto dle ustanovení § 145 odst. 2 první věta obč. zák. „obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů může vykonávat každý z manželů“. Současně však občanský zákoník stanoví omezení pro každého z manželů, aby bez vědomí druhého nečinil úkony, které by „ohrožovaly“ majetek rodiny, a proto dle § 145 odst. 2 druhá věta obč. zák. „v ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů; jinak je právní úkon neplatný“.

Obvyklou správou majetku se rozumí především zajištění běžného chodu domácnosti (např. nákupy spotřebního zboží, nákup ošacení), obstarání běžných oprav v domácnosti nebo pravidelné platební povinnosti (např. placení osobních potřeb dětí do školy, platby za pravidelné poplatky spojené s užíváním bytu, placení nájemného).⁷⁰ K právním úkonům, které nepřekračují obvyklou správu majetku, není tedy třeba souhlasu druhého manžela a je možné je platně učinit, i pokud by druhý manžel s takovým právním úkonem nesouhlasil.

Za obvyklou správu majetku však nejsou judikaturou považovány právní úkony týkající se nemovitostí (prodej, darování, zastavení nemovitosti)⁷¹, poskytnutí daru, jež nemá nepatrnou hodnotu, nebo zakládání dlouhodobých závazků nebo práv (sjednání hypotéky, uzavření nájemní smlouvy). Zákon nestanoví formu ani dobu, ve které musí být souhlas druhým manželem udělen, uplatní se tedy obecná ustanovení o právních úkonech. Souhlas může být udělen výslovně nebo konkludentně, případně i dodatečně

⁷⁰ ŠVESTKA, Jiří, JIŘÍ SPÁČIL, MARTA ŠKÁROVÁ, MILAN HULMÁK a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 867. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

⁷¹ R 15/1964: „Prodej nemovitosti, náležející do zákonného majetkového společenství manželů, je nepochybně dispozicí vybočující z obvyklé správy společného majetku.“

R 21/1972: „K darování nemovitostí patřící do bezpodílového spoluvlastnictví manželů je nutný souhlas obou manželů.“

poté, co již právní úkon nastal (z toho tedy vyplývá, že není nutné, aby účastníky právního úkonu byli oba manželé). Lze jen doporučit, aby souhlas byl udělen písemně v těch případech, kdy je nutná písemná forma takového úkonu (v případě soudního sporu se jeví tato konstrukce jako nejlepší). Nebyl-li souhlas udělen, je právní úkon neplatný. Jedná se o tzv. relativní neplatnost dle § 40a obč. zák., tzn., že právní úkon se považuje za platný, pokud se ten, kdo je takovým úkonem dotčen (manžel, který nedal souhlas nebo třetí osoba), neplatnosti právního úkonu nedovolá. Pro úplnost dodávám, že právo dovolat se neplatnosti právního úkonu se promlčí v obecně tříleté promlčecí době, která běží ode dne, kdy toto právo mohlo být vykonáno poprvé (§ 101 obč. zák.).

Hranice mezi obvyklou správou majetku a ostatními záležitostmi, které tuto správu přesahují, však není jasně daná a bude vždy záležet na konkrétní majetkové situaci manželů a obvyklých zvyklostech. V pochybnostech, zda se jedná o tu kterou správu majetku, je pro třetí osobu, která jedná jen s jedním z manželů, lepší požadovat raději souhlas druhého manžela.

Zvláštní úprava správy majetku ve společném jmění manželů platí pro případy podnikání, a to v § 146 obč. zák. (zákonodárce tímto ustanovením považuje podnikání vždy za úkon, který přesahuje obvyklou správu). Pokud jeden z manželů chce použít majetek ve společném jmění manželů nebo jeho část k podnikání, musí mu k tomu udělit souhlas druhý manžel. Tento souhlas musí být udělen při prvním použití majetku ve společném jmění manželů nebo jeho části. Pokud manžel souhlas udělil, není třeba souhlasu k dalším právním úkonům souvisejícím s podnikáním.⁷² Zákon opět neupravuje formu souhlasu, může být tedy vyjádřen jak výslovně, tak konkludentně. Povinnost doložit písemný souhlas vyplývá z ustanovení § 38i odst. 1 písm. k) zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „*ObchZ*“ nebo „*obchodní zákoník*“), kdy se do sbírky listin, která je součástí obchodního rejstříku (§ 27 odst. 3 *ObchZ*) zakládá doklad o souhlasu druhého manžela s použitím majetku ve společném jmění manželů k podnikání. Pokud manžel souhlas neudělí, použije se přiměřeně ustanovení § 145 odst. 2 obč. zák., tedy možnost manžela, který nevyslovil souhlas, dovolat se relativní neplatnosti podle § 40a obč. zák.

⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1731/2003: „Souhlas jednoho z manželů s použitím majetku ve společném jmění k podnikání druhého manžela neopravňuje podnikajícího manžela k tomu, aby nadále tento majetek užíval výlučně nebo aby výlučně rozhodoval o způsobu jeho užívání.“

Smlouva o odchylné úpravě správy společného jmění musí být opět uzavřena formou notářského zápisu pod sankcí její absolutní neplatnosti. Ustanovení § 143a odst. 4 obč. zák., o němž bude pojednáno níže, zde platí obdobně.

Obsahem smlouvy může být víceméně cokoliv, na čem se manželé domluví. Mohou to být např. tato ujednání, která ve smlouvě budou popsána podrobněji:

- záležitosti přesahující obvyklou správu bude vykonávat jen jeden z manželů (nebo kterýkoliv z nich), aniž by byl nutný souhlas druhého,
- obvyklou správu společného majetku budou vykonávat manželé současně,
- podnikající manžel bude potřebovat souhlas druhého manžela ke každému použití majetku ze společného jmění manželů,
- oba manželé musí být účastníky jakékoliv písemné smlouvy, jestliže předmět takového právního úkonu přesáhne určitou částku,
- veškeré úkony s nemovitostmi bude vykonávat jen jeden z manželů apod.

Je zřejmé, že pokud takovou smlouvu manželé uzavřou, bude nutné přesně specifikovat a vymežit pravidla tak, aby později nedocházelo k soudním sporům.

2.7 Společná ustanovení pro smlouvy modifikující majetkový režim manželů

2.7.1 Právní ochrana třetích osob

Na všechny smlouvy modifikující majetkový režim manželů (tedy smlouvy o rozšíření nebo zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů, o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství, předmanželské smlouvy a smlouvy o odchylné správě společného jmění) dopadá ustanovení § 143a odst. 4 obč. zák., týkající se právní ochrany třetích osob. Podle tohoto ustanovení se mohou manželé vůči jiné osobě na smlouvy uvedené shora odvolat jen tehdy, jestliže je jí obsah této smlouvy znám.⁷³ Vzhledem k tomu, že do Centrální evidence manželských

⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1593/2004: „Za „jinou osobu“ ve smyslu § 143a odst. 4 obč. zák. je třeba považovat osobu, jíž se obsah smlouvy o zúžení rozsahu společného jmění manželů může v jejím právním postavení nějak dotknout, resp. může zkrátit její práva. Přitom není právně relevantní, zda taková smlouva byla uzavřena před vznikem právního vztahu některého z manželů (popř. obou) k třetí osobě nebo později. Není také podstatné, zda tato třetí osoba byla o takovém zúžení některým z manželů informována při vzniku právního vztahu (pro který mohlo či

smluv, o které je pojednáno níže, má přístup jen omezený okruh osob, nemá třetí osoba možnost se o smlouvě modifikující majetkový režim manželů dovědět jinak než od manželů.

Pokud třetí osoba nebyla seznámena s takovou smlouvou, bude se ve vztahu k ní postupovat tak, jako kdyby k žádné smlouvě mezi manžely nedošlo a manželé nemohou vůči ní úspěšně namítat změnu rozsahu jejich majetkového uspořádání (smlouva je sice platná, ale ve vztahu k tomuto určitému věřiteli relativně neúčinná). Důkazní břemeno o tom, že jiné osobě byl obsah smlouvy znám, zatěžuje manžele. To neplatí, pokud jde o evidenci přístupnou veřejnosti - obchodní rejstřík. S ohledem na veřejnost zápisů v obchodním rejstříku, nebudou muset manželé prokazovat obsah takové smlouvy, za předpokladu, že se jedná o podnikatele zapsaného v obchodním rejstříku, který dle § 38i odst. 1 písm. k) ObchZ musí do sbírky listin založit stejnopis notářského zápisu o smlouvě o změně rozsahu společného jmění nebo výhradě jeho vzniku podle zvláštního právního předpisu. Skutečnosti zapsané do obchodního rejstříku jsou účinné vůči každému ode dne jejich zveřejnění, ledaže zapsaná osoba prokáže, že třetí osobě bylo provedení zápisu známo dříve (§ 29 odst. 2 ObchZ). Jak je to s katastrem nemovitostí řeší Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2006, sp. zn. 20 Cdo 612/2005: „*Ke splnění podmínky, že oprávněnému či jiné osobě musí být znám obsah smlouvy o zúžení společného jmění manželů ohledně nemovitosti, nestačí pouhá skutečnost, že je smlouva součástí sbírky listin katastru nemovitostí a je vyznačena na příslušném listu vlastnictví.*“

Vzhledem k tomu, že v případném soudním sporu leží důkazní břemeno na manželech, lze jim jen doporučit, aby u písemného právního úkonu účastníci zahrnuli do obsahu listiny ustanovení o tom, že se věřitel s obsahem smlouvy seznámil, případně u ústního právního úkonu zajistili přítomnost třetí osoby, která by dosvědčila, že manželé věřitele seznámili s obsahem smlouvy.

Protože povinností notáře je poučit účastníky o všech důsledcích smlouvy modifikující rozsah společného jmění manželů, je třeba do notářského zápisu zahrnout

může být případné zúžení právně významné); rozhodná je jakákoliv její vědomost o zúžení rozsahu společného jmění manželů, jež by mohlo ovlivnit její právní poměry.“

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2004, sp. zn. 20 Cdo 279/2003: „Z výkonu rozhodnutí není vyloučen majetek, který podle smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů nepatřil do společného jmění manželů, jestliže obsah této smlouvy nebyl oprávněnému znám v době vzniku vymáhané pohledávky. Doba zahájení řízení o výkon rozhodnutí není pro úvahy o vědomosti oprávněného o obsahu smlouvy významná.“

pojednání týkající se toho, že manželé (popř. budoucí manželé) jsou si vědomi ustanovení § 143a odst. 4 obč. zák. Není určitě na škodu do notářského zápisu uvést i přímo vzájemný závazek manželů předkládat takovou smlouvu všem jejich budoucím věřitelům, příp. povinnost manželů do jakékoliv smlouvy o převzetí závazku uvést, že se věřitel s takovou smlouvou seznámil. Může se totiž snadno stát, že jeden z manželů úmyslně takovou smlouvu před věřitelem zatají a ten zapůjčí finanční prostředky v dobré víře, že za tento závazek odpovídají oba manželé. Věřitel je sice chráněn ustanovením shora citovaným, protože ve vztahu k němu platí, jako by žádná dohoda nebyla uzavřena, ale druhý z manželů se dostává do nepříjemné situace, protože za závazek odpovídá solidárně dle § 145 odst. 3 obč. zák.⁷⁴

2.7.2 Výkon rozhodnutí a společné jmění manželů

Ustanovení § 143a odst. 4 obč. zák. o právní ochraně třetích osob se odráží ve zvláštní právní úpravě, týkající se výkonu rozhodnutí, a to § 262a o. s. ř., který pojednává o postižení majetku patřícího do společného jmění manželů. Vznikne-li závazek jen jednomu z manželů za trvání manželství, lze nařídít výkon rozhodnutí na majetek patřící do společného jmění manželů (§ 262a odst. 1 věta první o. s. ř.).

Pro účely nařízení výkonu rozhodnutí se však za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství (§ 262a odst. 1 věta druhá o. s. ř.).

Podle odst. 2 citovaného paragrafu o. s. ř. se tudíž *„při výkonu rozhodnutí nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek, který patřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Totéž platí, byl-li zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů smlouvou rozšířen o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky.“* V tomto odstavci se tedy promítá ustanovení § 143a odst. 4 obč. zák. a logicky z toho vyplývá, že oprávněnému může být obsah smluv uvedených v § 143a odst. 1 až 3 obč. zák. znám jen tehdy, pokud taková smlouva

⁷⁴ VLASÁKOVÁ, Lucie a Veronika KŘÍŽOVÁ. Modifikace rozsahu SJM a odpovědnost manželů za závazky. *Ad Notam*. 21. června 2004, 10. ročník, 3/2004, s. 63. ISSN 1211-0558.

existovala již v době vzniku pohledávky, která je vymáhána. Později uzavřené smlouvy tak nemohou mít na dříve uzavřené právní vztahy zakládající vznik pohledávky žádný vliv.⁷⁵

K ochraně manžela povinného slouží ustanovení § 267 o. s. ř., podle něhož má manžel povinného právo podat tzv. vylučovací (excindační) žalobu a požadovat vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí.

Manžel povinného může podat vylučovací žalobu jednak podle § 267 odst. 1 o. s. ř., kdy se výkon rozhodnutí týká práva k majetku, který nepřipouští výkon rozhodnutí. Např. byl-li nařízen výkon rozhodnutí k majetku, který je ve výlučném vlastnictví manžela povinného proto, že jej nabyt před uzavřením manželství, dědictvím, darem, za majetek náležející do jeho výlučného majetku nebo podle předpisů o restituci majetku, který měl ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo který mu byl vydán jako právnímu nástupci původního vlastníka, anebo proto, že slouží podle své povahy jen jeho osobní potřebě.

Dále může manžel povinného podat žalobu podle § 267 odst. 2 o. s. ř. a požadovat vyloučení majetku, který patří do společného jmění manželů nebo který se považuje za součást společného jmění manželů (§ 262a odst. 1 o. s. ř.), „*avšak vymáhaný závazek vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů při používání majetku, který*

- *podle smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů nebo podle smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství nepatřil do společného jmění manželů, a oprávněnému (tj. věřiteli) byl v době vzniku vymáhané pohledávky znám obsah smlouvy,*
- *náležel výhradně povinnému proto, že jej nabyt před manželstvím, dědictvím, darem, za majetek náležející do jeho výlučného majetku nebo podle předpisů o restituci majetku, který měl ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo který mu byl vydán jako právnímu nástupci původního vlastníka, anebo že slouží podle své povahy jen jeho osobní potřebě.“*

Výčet případů v § 267 odst. 2 o. s. ř. je taxativní. Důvodem k vyloučení majetku patřícího do společného jmění manželů z výkonu rozhodnutí tak není ani situace, kdy

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2004, sp. zn. 20 Cdo 1389/2003

jeden z manželů převezme bez souhlasu druhého závazek, který přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Závazek sice nebude tvořit společné jmění manželů, ale může být pro něj veden výkon rozhodnutí na majetek ve společném jmění.

Aktivně legitimován k podání vylučovací žaloby je manžel povinného, který je povinen prokázat skutečnosti, které jsou důvodem k vyloučení z výkonu rozhodnutí. Až do rozhodnutí o této žalobě soud zpravidla odloží provedení výkonu rozhodnutí podle § 266 odst. 2 o. s. ř. nebo odročí jednání. Do pravomocného rozhodnutí o žalobě nesmí být takový majetek prodán, vybrán nebo jinak ve výkonu rozhodnutí zpeněžen.⁷⁶

Z výše uvedeného vyplývá, že jakákoliv smlouva modifikující rozsah společného jmění manželů uzavřená po vzniku závazku, nemá vliv na dobytost pohledávky. To samé platí i v případě, že smlouva je sice uzavřena před vznikem závazku, ale manžel při uzavření takového závazku neseznámil věřitele se smlouvou modifikující společné jmění manželů. Žaloba shora uvedená tedy v těchto případech nebude úspěšná; závazek bude tvořit společné jmění manželů a manželé za něj budou odpovídat solidárně (jak společným majetkem, tak i veškerým svým výlučným).

Společné jmění manželů je v exekučním řízení upraveno v § 42 EŘ, a to obdobně jako v § 262a o. s. ř. Exekuční řád nestanoví jiná pravidla postihu majetku ve společném jmění manželů, než která stanoví pro výkon rozhodnutí občanský soudní řád.

2.7.3 Změna smluv modifikujících společné jmění manželů a daňové aspekty

Dalším společným prvkem pro smlouvy modifikující společné jmění manželů je fakt, že manželé mohou kdykoliv měnit obsah těchto smluv. Zákon sice uvádí, že „manželé mohou rozšířit nebo zúžit“, z čehož by vyplývalo, že tak mohou učinit pouze jednou, takový výklad by ovšem výrazně zasahoval do smluvní svobody manželů realizovat své individuální zájmy vzhledem např. k osobním nebo hospodářským poměrům. Znění zákona nebrání opětovné změně již uzavřené smlouvy (např. zúžené jmění znovu rozšířit), a proto se domnívám, že „Co není zákonem zakázáno, je

⁷⁶ BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL, Zdeněk KRČMÁŘ a kol. *Občanský soudní řád: komentář. II. díl.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 1455. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-7179-378-7.

dovoleno“.⁷⁷ V odborné literatuře se setkáváme i s názorem opačným, který zdůrazňuje právní jistotu ve společném jmění manželů a zamezení spekulativních častých proměn společného jmění.⁷⁸

Je zřejmé, že jakákoliv změna obsahu těchto smluv musí být učiněna opět formou notářského zápisu pod sankcí absolutní neplatnosti.

Při uzavírání smluv, které se týkají nemovitostí, bývá častou otázkou manželů, zda budou muset platit nějaké daně. Právní úpravu zdanění při převodech nemovitostí obsahuje zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů. Citovaný zákon v žádném ze svých ustanovení nezmiňuje smlouvy modifikující společné jmění manželů. Jakékoliv smluvní dispozice společného jmění manželů tak nejsou předmětem zdanění. Proč se neuplatní daň darovací je dáno především samotnou koncepcí společného jmění manželů, podle které platí, že každý z manželů se považuje za vlastníka celé věci (jeho vlastnické právo je omezeno stejným právem druhého manžela). V úvahu nepřichází ani daň z převodu nemovitostí, protože jejím předmětem jsou jen úplatné převody.

2.8 Centrální evidence manželských smluv

Novela notářského řádu provedená zákonem č. 7/2009 Sb. zavedla s účinností od 1. 7. 2009 do notářského řádu v § 35c NotŘ Centrální evidenci manželských smluv (dále jen „CEMS“), kterou dále podrobně upravuje Předpis Notářské komory České republiky, kterým se stanoví postup při vedení, správě a provozu Centrální evidence manželských smluv (předpis o Centrální evidenci manželských smluv), dále jen „Předpis o CEMS“.

CEMS je stejně jako Centrální evidence závětí nebo Rejstřík zástav neveřejným seznamem v elektronické podobě, který vede, provozuje a spravuje Notářská komora České republiky v rámci centrálního informačního systému vedeného a provozovaného

⁷⁷ Stejný názor je i v publikacích: DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 159. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4. ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 860. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

⁷⁸ BIČOVSKÝ, Jaroslav, Milan HOLUB a Milan POKORNÝ. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 45-46. ISBN 978-80-7201-747-8.

v souladu s Organizačním řádem Notářské komory České republiky a notářských komor (§ 35c odst. 2 NotŘ a § 2 odst. 1 Předpisu o CEMS).

S účinností od 1. 7. 2009 je povinností každého notáře, který sepíše tzv. manželskou smlouvu, kterou se dle § 35c odst. 1 NotŘ rozumí smlouva o rozšíření nebo zúžení stanoveného rozsahu společného jmění manželů a smlouva o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství, uzavřená manžely nebo mužem a ženou, kteří chtějí uzavřít manželství, bez zbytečného odkladu provést pomocí elektronického přenosu dat do CEMS údaje o takové smlouvě a o těch, kteří ji uzavřeli (§ 35c odst. 2 a § 70 odst. 2 NotŘ).

Notář do CEMS zapisuje údaje uvedené v § 4 Předpisu o CEMS:

a) jméno, příjmení, datum narození a bydliště manželů, nebo muže a ženy, kteří chtějí uzavřít manželství,

b) jméno, příjmení a adresu notářské kanceláře notáře, u něhož je manželská smlouva uložena,

c) běžné číslo rejstříku NZ a datum sepsání manželské smlouvy.

Mimo těchto údajů se v CEMS dále eviduje doba vložení evidovaných údajů (§ 4 písm. d) Předpisu o CEMS). Kontrolní výtisk o provedení zápisu založí notář do spisu, který o dané manželské smlouvě vede (§ 5 odst. 2 Předpisu o CEMS). Změní-li se údaje uvedené shora pod písm. a), provede změnu v CEMS notář, u něhož je manželská smlouva uložena, a to na základě žádosti podané alespoň jedním z manželů; změní-li se však údaje uvedené shora pod písm. b), provede změnu v CEMS přímo Notářská komora České republiky, a to na základě písemného oznámení notářské komory, v jejímž obvodu má sídlo notář, u kterého je manželská smlouva uložena (§ 6 odst. 1 a 2 Předpisu o CEMS). Změny v údajích uvedených shora pod písm. c) a d) se neprovádějí (§ 6 odst. 4 Předpisu o CEMS).

Za života pořizovatele této smlouvy má k evidovaným údajům přístup pouze notář, u něhož je manželská smlouva uložena, a Notářská komora České republiky (§ 7 Předpisu o CEMS).

O sdělování údajů po smrti pořizovatele bude pojednáno níže v souvislosti s dědickým řízením a pravomocí notáře jako soudního komisaře.

2.9 Odměna notáře za sepsání notářského zápisu o smlouvách modifikujících majetkový režim manželů

Odměnu notáře upravují ustanovení § 106 až 109 NotŘ. Vznik nároku notáře na odměnu je důsledkem zásady obsažené v § 5 NotŘ, který stanoví mimo jiné, že „činnost notáře vykonává notář za úplatu“. Za činnost notáře náleží notáři odměna, náhrada za promeškaný čas a náhrada hotových výdajů, příp. částka odpovídající dani z přidané hodnoty (§ 106 NotŘ).

Odměna notáře za poskytované služby je s odkazem § 107 NotŘ stanovena obecně závazným právním předpisem Ministerstva spravedlnosti, kterým je vyhláška č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „*NotT*“). Výše a způsob určení odměny notáře za notářskou činnost jsou zde upraveny v části druhé v § 3 až 9 a v příloze k vyhlášce č. 196/2001 Sb. – Sazebníku odměny notáře za úkony notářské činnosti a za úkony některé jiné činnosti (dále jen „*Příloha NotT*“).

Notářské zápisy o manželských smlouvách (jako právní úkony) se účtují podle položky A odst. 1 Přílohy NotT (řazené v Oddílu I. „Odměna notáře podle tarifní hodnoty“), takto:

Za sepsání notářského zápisu o právním úkonu, s výjimkou položky D, včetně vydání jednoho stejnopisu notářského zápisu

<i>z prvních 100 000 Kč tarifní hodnoty</i>	<i>2,0 %</i> ,
<i>z přebývajících částky až do 500 000 Kč tarifní hodnoty</i>	<i>1,2 %</i> ,
<i>z přebývajících částky až do 1 000 000 Kč tarifní hodnoty</i>	<i>0,6 %</i> ,
<i>z přebývajících částky až do 3 000 000 Kč tarifní hodnoty</i>	<i>0,3 %</i> ,
<i>z přebývajících částky až do 20 000 000 Kč tarifní hodnoty</i>	<i>0,2 %</i> ,
<i>z přebývajících částky až do 30 000 000 Kč tarifní hodnoty</i>	<i>0,1 %</i> ,
<i>z přebývajících částky až do 100 000 000 Kč tarifní hodnoty</i>	<i>0,05 %</i> ,
<i>nejméně 1 000 Kč.</i>	

Částka nad 100 000 000 Kč se do základu tarifní hodnoty nezapočítává.

Nelze-li tarifní hodnotu určit nebo ji lze určit jen s nepoměrnými náklady 3 000 Kč.

Za sepsání notářského zápisu o zástavní smlouvě nebo o dohodě se svolením k vykonatelnosti anebo o jednostranném právním úkonu o uznání peněžité pohledávky se

svolením k vykonatelnosti dvě třetiny z částky vypočtené podle věty první a druhé, za sepsání notářského zápisu o darovací smlouvě nebo o smlouvě o rozšíření nebo zúžení společného jmění manželů podle § 143a obč. zák. jedna polovina z částky vypočtené podle věty první a druhé a vždy nejméně 1 000 Kč.

Sepsání pokračování notářského zápisu, o němž bylo pojednáno shora, se účtuje podle položky E Přílohy NotT (řazené v Oddílu II. „Odměna notáře stanovená pevnou sazbou“), takto:

- 1. Za sepsání pokračování v notářském zápisu notářem, který notářský zápis sepsal.....300 Kč.*
- 2. Za sepsání pokračování v notářském zápisu jiným notářem.....1 000 Kč.*

Vydání výpisu z notářského zápisu, vydání dalšího stejnopisu notářského zápisu, příp. příloh notářského zápisu, se účtuje podle položky J Přílohy NotT (řazené v Oddílu II. „Odměna notáře stanovená pevnou sazbou“), takto:

- 1. Za vydání výpisu z notářského zápisu, za každou započatou stranu vydaného textu tohoto výpisu.....200 Kč;*
obsahuje-li tento výpis z notářského zápisu opisy příloh notářského zápisu, za každou stranu přílohy.....30 Kč.
- 2. Za vydání dalšího stejnopisu notářského zápisu, za každou započatou stranu vydaného textu notářského zápisu.....100 Kč.*
- 3. Obsahuje-li stejnopis notářského zápisu podle bodu 2 opisy příloh notářského zápisu, za každou stranu přílohy.....30 Kč.*

Prezidium Notářské komory České republiky dále stanovilo v P7-3/2009 podle § 13 předpisu o CEMS výši náhrad provozních nákladů Notářské komory České republiky takto:

- 1. Náhrada za zápis jedné manželské smlouvy podle § 5 odst. 1 předpisu činí ...200,- Kč.*
- 2. Náhrada za provedení jedné změny u manželské smlouvy podle § 6 odst. 1 předpisu činí200,-Kč.*

Tato částka je fakturována zpětně Notářskou komorou České republiky přímo notáři,

tudíž je zřejmé, že tuto částku řadí notář do celkového vyúčtování pro účastníky smlouvy jako náhradu hotových výdajů, viz níže.

Notář řadí do celkového vyúčtování i náhradu hotových výdajů dle § 16 NotT, které byly vynaloženy v souvislosti s prováděním úkonů; hotovými výdaji jsou zejména soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, telekomunikační poplatky, znalecké posudky a odborná vyjádření, překlady, opisy, fotokopie a náhrady nákladů na vložení či získání dat z centrálních informačních systémů. Součástí vyúčtování pak může být i náhrada za promeškaný čas v souvislosti s notářskou činností dle § 20 NotT, a to při úkonech prováděných na jiném místě než v kanceláři notáře nebo v místě konání jeho úředních dnů.

Z výše uvedeného logicky vyplývá, že celkové vyúčtování se skládá z několika samostatných položek – odměny notáře, náhrady za promeškaný čas, náhrady hotových výdajů a dále částky ve výši daně z přidané hodnoty. Podle § 108 NotŘ platí tyto položky ten, kdo žádá o provedení notářského úkonu.

V souvislosti s odměnou notáře je vhodné uvést i to, že notář má právo žádat složení přiměřené zálohy na svoji odměnu a náhradu hotových výdajů (§ 109 NotŘ); závisí však na posouzení notáře, zda tuto možnost uplatní, příp. v jaké výši. Ustanovení § 53 odst. 2 a § 54 odst. 1 a 2 NotŘ umožňuje notáři odmítnout provedení požadovaného úkonu nebo odstoupit od smlouvy o provedení úkonu, pokud by žadatel nesložil bez vážného důvodu přiměřenou zálohu.

3. Dědické řízení a společné jmění manželů

Pokud zanikne společné jmění manželů smrtí jednoho z manželů nebo prohlášením jednoho z manželů za mrtvého, provede vypořádání společného jmění soud v dědickém řízení podle § 1751 o. s. ř.⁷⁹ V případě prohlášení za mrtvého platí zvláštní ustanovení § 22 odst. 1 ZOR – manželství zaniká dnem, kdy rozhodnutí o tom nabude právní moci.

Dědické řízení náleží do pravomoci soudu, který prováděním úkonů v řízení o dědictví pověřuje notáře jako tzv. soudního komisaře. Činnost notáře jako soudního komisaře je jedinou činností, při které si účastníci nemohou zvolit notáře, kterého chtějí.

K řízení o dědictví jsou v prvním stupni věcně příslušné okresní soudy, v Praze obvodní soudy, v Brně-městě Městský soud v Brně (§ 9 odst. 1 o. s. ř.). Místní příslušnost se řídí ustanovením § 88 písm. j) o. s. ř. (jedná se o výlučnou působnost); místně příslušným je soud a) v jehož obvodu měl zůstavitel naposledy bydliště, b) neměl-li bydliště nebo je nelze zjistit, soud v jehož obvodu měl naposled pobyť, c) není-li takový soud (tj. soud v jehož obvodu měl zůstavitel bydliště nebo pobyť), je místně příslušný soud, v jehož obvodu je zůstavitelův majetek, popř. mezi několika takto příslušnými soudy ten z nich, který první provedl úkon.

Je třeba upozornit, že notář jako soudní komisař může v dědickém řízení činit úkony teprve tehdy, kdy je soudem pověřen; dříve není oprávněn žádné úkony činit.

Předpokladem zahájení dědického řízení je dostatečně spolehlivá informace soudu o úmrtí osoby, resp. prohlášení osoby za mrtvou. Touto informací jsou zejména oznámení příslušného správního orgánu pověřeného vedením matrik, který je povinen oznámit úmrtí ve svém matričním obvodu soudu příslušnému k projednání dědictví (§ 175a odst. 1 o. s. ř.), případně pravomocný rozsudek o prohlášení za mrtvého.

3.1 Postavení notáře jako soudního komisaře

Činnost notáře jako soudního komisaře vymezuje ustanovení § 4 NotŘ, které stanoví, že „v rámci další činnosti notář vykonává i jinou činnost, stanoví-li tak tento zákon nebo zvláštní zákon“; tuto činnost je notář povinen vykonávat, pokud zvláštní

⁷⁹ R 42/1972: „Zaniklo-li manželství a bezpodílové spoluvlastnictví manželů smrtí jednoho z manželů nebo jeho prohlášením za mrtvého, nelze uzavřít dohodu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů dle § 149 odst. 1 a 2 obč. zák. (nyní § 150 odst. 1 a 2 obč. zák.).“

zákon nestanoví jinak. Tímto zvláštním zákonem je občanský soudní řád, dle něhož notář vykonává jako soudní komisař úkony v řízení o dědictví (§ 38 o. s. ř.) a dále úkony v řízení o dědictví při zjišťování stavu a obsahu závěti nebo listiny o správě dědictví, kterou má ve své úschově, není-li pověřen v tomto řízení o dědictví činností soudního komisaře (§ 175d odst. 2 o. s. ř.).

S účinností od 1. 7. 2009 byl zákonem č. 7/2009 Sb. novelizován občanský soudní řád a tím značně posílena pravomoc notáře jako soudního komisaře, a to konkrétně § 38 odst. 2 o. s. ř. Nezměněný zůstal odstavec první uvedeného paragrafu, podle kterého soud pověří notáře, aby jako soudní komisař za odměnu provedl úkony v řízení o dědictví. Do 30. 6. 2009 byly z úkonů prováděných v řízení o dědictví vyňaty žádosti o poskytnutí právní pomoci v cizině a soudní rozhodnutí, ledaže šlo o usnesení, kterými se upravuje vedení řízení. Od 1. 7. 2009 vydává soudní komisař až na výjimky všechna rozhodnutí a provádí veškeré úkony v řízení o dědictví; pověření soudu se však nevztahuje na tyto úkony (§ 38 odst. 2 o. s. ř.):

- žádost o poskytnutí právní pomoci v cizině,
- usnesení, kterým se ustanovuje správce dědictví, případně části dědictví, má-li být tímto správcem dědictví notář, který není soudním komisařem (§ 175f odst. 2 věty první části za středníkem),
- zrušení usnesení o dědictví podle § 175w o. s. ř., tj. tehdy zjistí-li se dodatečně, že zůstavitel žije, nebo bylo-li zrušeno jeho prohlášení za mrtvého,
- vydání potvrzení podle § 175z odst. 1 o. s. ř., tj. potvrzení o tom, že projednání dědictví nenáleží do pravomoci soudů České republiky (v těchto případech soudní komisař pouze připraví pro soud potřebné návrhy usnesení a potvrzení).

K dalším úkonům, které může provést pouze soud, patří také:

- zahájení řízení o dědictví (§ 175a odst. 2 o. s. ř.),
- pověření notáře úkony v řízení o dědictví (§ 38 odst. 1 o. s. ř.),
- udělení souhlasu soudnímu komisaři podle § 175zd odst. 2 o. s. ř. k prodeji majetku zůstavitele mimo dražbu při likvidaci dědictví,
- doručování písemností na úřední desce podle § 50l o. s. ř., včetně zveřejňování způsobem umožňujícím dálkový přístup (§ 50l odst. 3 o. s. ř.).

Notář je tedy pověřen soudem a jeho úkony, které provedl jako soudní komisař, se považují za úkony soudu (§ 38 odst. 3 o. s. ř.). Z toho plyne povinnost notáře řídit se

nejen občanským soudním řádem, ale také Vyhláškou Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*JednŘ*“) a Instrukcí Ministerstva spravedlnosti České republiky č.j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších změn (dále jen „*VKŘ*“). Na notáře jako soudního komisaře se vztahuje rovněž ústavní zásada, že „*nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci; příslušnost soudu i soudce stanoví zákon*“ (čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, vyhlášené usnesením č. 2/1993 Sb. jako součást ústavního pořádku České republiky) a princip nezávislosti a nestrannosti.

Jak již bylo řečeno shora, činnost notáře jako soudního komisaře je jedinou činností, kdy si nelze notáře vybrat; je to dáno tím, že notář je pověřen soudem a vykonává pravomoc státu, kterou na něho stát přenesl obligatorně prostřednictvím soudu. Soud nemůže pověřit notáře podle své úvahy, ale postupuje podle rozvrhu, který na návrh příslušné notářské komory vydá předseda krajského soudu na každý kalendářní rok (§ 175za o. s. ř.). Pověření konkrétního notáře se řídí dvěma skutečnostmi – místní příslušností soudu a rozvrhem pověřování notářů.

Pověření notáře není soudním rozhodnutím (§ 38 odst. 4 o. s. ř.), a proto proti němu nemůže notář ani účastník řízení podat odvolání.

Notář jako soudní komisař samostatně rozhoduje ve věci samé, doručuje rozhodnutí účastníkům, vyznačuje právní moc na vydaná usnesení a činí veškeré další navazující úkony po pravomocném skončení řízení (především realizační opatření dle § 175s odst. 2 a 3 o. s. ř., hlášení katastrálnímu pracovišti katastrálního úřadu podle § 92 *JednŘ*).

Lze konstatovat, že dědické řízení se po novele občanského soudního řádu značně zrychlilo, a to zejména díky tomu, že notáři zpravidla vydávají usnesení v krátké době po projednání dědictví a účastníci si často usnesení vyzvedávají osobně a rovnou se vzdávají práva odvolání proti tomuto usnesení. Dědické řízení se i zpřehlednilo pro samotné účastníky dědického řízení vzhledem tomu, že notář vykonává veškeré úkony s výjimkou shora uvedených.

3.2 Centrální evidence manželských smluv a dědické řízení

Jak již bylo uvedeno shora, zavedla novela notářského řádu provedená zákonem č. 7/2009 Sb. s účinností od 1. 7. 2009 v § 35c NotŘ do notářského řádu Centrální evidenci manželských smluv.

Na základě výsledku předběžného šetření podle § 175d odst. 1 o. s. ř. zjistí soudní komisař, zda jsou v evidenci manželských smluv evidovány smlouvy o rozšíření nebo zúžení stanoveného rozsahu společného jmění manželů a smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství uzavřené manžely nebo mužem a ženou, kteří chtějí uzavřít manželství, a jejichž účastníkem byl zůstavitel, a dále i to, u kterého notáře jsou uloženy (§ 175c odst. 2 o. s. ř.).

O zjišťování v CEMS dále pojednává § 75 odst. 2 JednŘ, dle kterého „*provádí notář jako soudní komisař zjišťování v CEMS, a to na základě výsledku předběžného šetření podle § 175d odst. 1 o. s. ř. Toto zjišťování se provede vždy u zůstavitelů, u nichž v době smrti trvalo manželství, jinak jen odůvodňují-li potřebu zjišťování výsledky řízení.*“ Důvodem pro takové zjišťování může být dán např. u rozvedeného zůstavitele, který neměl vypořádáno společné jmění manželů s bývalým (rozvedeným) manželem. Je logické, že šetření v CEMS se neprovádí u zůstavitelů, kteří zemřeli do 30. 6. 2009 včetně, vzhledem k tomu, že CEMS byla zavedena s účinností od 1. 7. 2009.

Teprve po smrti zůstavitele může notář, který byl soudem pověřen jako soudní komisař provedením úkonů v řízení o dědictví, požádat Notářskou komoru České republiky, a to elektronickým přenosem dat, zda je či není evidována manželská smlouva uzavřená zůstavitelem nebo více takových smluv a u kterého notáře je uložena (§ 35c odst. 3 NotŘ). Žádost soudního komisaře o poskytnutí sdělení musí obsahovat jméno, příjmení, datum narození zůstavitele, označení soudu, který notáře pověřil provedením úkonů a spisovou značku rejstříku D dědického spisu, pod kterou je věc vedena (§ 8 odst. 1 předpisu o CEMS). Na základě této žádosti poskytne Notářská komora České republiky, a to elektronickým přenosem dat, sdělení, zda je či není evidována manželská smlouva uzavřená zůstavitelem nebo více takových smluv a u kterého notáře je uložena; je-li manželská smlouva evidována, obsahuje sdělení všechny evidované údaje a dobu sdělení, tento výtisk sdělení podepíše soudní komisař (§ 8 odst. 2 předpisu o CEMS). Za sdělení podle § 8 odst. 2 předpisu o CEMS náleží Notářské komoře České republiky odměna ve výši 50,- Kč a částka odpovídající dani z přidané

hodnoty, kterou je Notářská komora České republiky povinna z odměny odvést (§ 14 předpisu o CEMS). Výtisk sdělení Notářské komory České republiky podle § 35c odst. 3 NotŘ notář založí do dědického spisu (§ 75 odst. 3 JednŘ).

Poté, co notář na základě žádosti zjistí, že je v CEMS evidována manželská smlouva a tato smlouva je uložena přímo u soudního komisaře, vyhotoví soudní komisař ověřenou kopii (opis) notářského zápisu o manželské smlouvě a založí ho do spisu (§ 80 odst. 1 JednŘ). Pokud je manželská smlouva uložena u jiného notáře než soudního komisaře, požádá soudní komisař tohoto notáře o vyhotovení a předání ověřené kopie (opisu) notářského zápisu o manželské smlouvě, a založí ho do spisu (§ 80 odst. 3 JednŘ).

Soudní komisař v dědickém řízení zjišťuje, zda zůstavitel uzavřel manželskou smlouvu, která evidenci v CEMS nepodléhá, tzn. manželskou smlouvu pořízenou do 30. 6. 2009 (§ 80 odst. 2 JednŘ), a to na základě informace účastníků dědického řízení.

Centrální evidence manželských smluv, tak jak je upravena v notářském řádu a v předpisu o CEMS, má pouze význam pro dědické řízení a není možné z ní vydávat někomu, kdo osvědčí oprávněný zájem, opis nebo výpis nebo potvrzení, jak je tomu u Rejstříku zástav (viz § 35b odst. 6 NotŘ), ani není možné sdělovat osobě, která prokáže právní zájem, zda je evidována manželská smlouva a u koho je uložena, jak je tomu u závětí a listin o správě dědictví (viz § 35a odst. 2 a odst. 3 NotŘ). Zda zůstavitel zanechal manželskou smlouvu, případně její obsah, se dozví pouze účastníci řízení o dědictví.

3.3 Společné jmění manželů v případě dědického řízení dle § 175h o. s. ř.

Nezbytnou součástí každého dědického řízení je tzv. předběžné šetření (§ 175d odst. 2 o. s. ř.), ve kterém si soud opatří údaje o zůstaviteli, o jeho dědicích a údaje potřebné pro zjištění zůstavitelova majetku a jeho dluhů.⁸⁰ Protokol o předběžném šetření může být sepsán s kteroukoliv osobou, která zná informace o osobních a majetkových poměrech zůstavitele.⁸¹ Touto osobou bývá nejčastěji vypravitel pohřbu

⁸⁰ R 34/1976: „Předběžné šetření je jedním z nejdůležitějších úkonů řízení o dědictví; předběžné šetření je přípravou na projednání dědictví v užším slova smyslu. Jeho účelem je zjednat předpoklady pro zjištění pravomoci a příslušnosti k projednání dědictví, okruhu dědiců, zůstavitelova majetku a jeho závazků.“

⁸¹ R 34/1976: „Protokol o předběžném šetření se zpravidla pořizuje s příbuzným zemřelého nebo jeho známým, který je o osobních, rodinných a majetkových poměrech zemřelého informován.“

(tj. ten, který se postaral o pohřeb zůstavitele), příp. pozůstalý manžel, protože údaje o nich vyplývají z úmrtního listu, který je součástí dědického spisu.

O existenci manželství se tedy soudní komisař dozvídá již z údajů na úmrtním listu zůstavitele; údaje o osobním stavu jsou povinnou náležitostí úmrtního listu. Při předběžném šetření zjišťuje soudní komisař datum uzavření manželství a informace o tom, zda v době úmrtí zůstavitele společné jmění manželů trvalo nebo bylo nějakým způsobem modifikováno nebo nenastala některá ze skutečností, kdy společné jmění manželů zaniklo za trvání manželství (trest propadnutí majetku, účinky prohlášení konkursu). Datum uzavření manželství má význam zejména pro určení, zda určitý majetek byl ve výlučném vlastnictví zůstavitele, ve společné jmění manželů nebo ve výlučném vlastnictví pozůstalého manžela (často se totiž stává zejména u nemovitostí, že v katastru nemovitostí nejsou zapsáni oba manželé a účastníci se nesprávně domnívají, že nemovitost je výlučným vlastnictvím toho, kdo je v katastru nemovitostí uveden), nebo může mít i význam u manželství uzavíraných v minulosti v případě dodatečného projednání dědictví.

Nezanechal-li zůstavitel žádný majetek, soud řízení zastaví (§ 175h odst. 1 o. s. ř.). Nemusí jít jen o případy, kdy zůstavitel nevlastnil žádný majetek, ale i o případy, kdy zůstavitel sice majetek zanechal (např. šatstvo, osobní věci, staré bytové zařízení), ale tento majetek je bezcenný a neprodejný. Často se jedná o případy osob žijících v domovech důchodců, v léčebnách pro dlouhodobě nemocné nebo osob bez stálého příjmu, případně i bez stálého bydliště.⁸²

To samé platí i v případě, když zůstavitel zanechal jen takový majetek, který přechází na oprávněné osoby mimo dědické řízení, např.

- peněžité nároky zaměstnanců vůči zaměstnavateli (§ 328 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů),
- peněžité nároky z nemocenského pojištění (§ 51 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů),
- nároky z pojištění osob [(§ 51 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o znění souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě), ve znění pozdějších předpisů],

⁸² MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 175-176. ISBN 978-80-87212-79-0.

- pozůstalostní penze (§ 21 odst. 5 zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů),
- nároky vyplývající z důchodového pojištění (§ 63 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů) apod.

V takovém případě nepřipadá v úvahu vypořádání společného jmění manželů zůstavitele s pozůstalým manželem, a to proto, že dědické řízení je pro nedostatek majetku zastaveno.

Pokud zůstavitel zanechal majetek nepatrné hodnoty, soud může takový majetek vydat tomu, kdo se postaral o pohřeb (vypraviteli pohřbu), a řízení zastaví (§ 175h odst. 2 o. s. ř.). Předpokladem k vydání nepatrného majetku je souhlas vypravitele pohřbu; nelze totiž nikomu vnutit majetek proti jeho vůli. Vypravitel pohřbu musí majetek převzít celý, nikoliv jen z části. Tradičně je za majetek nepatrné hodnoty považován majetek v obvyklé ceně 10.000,- Kč až 15.000,- Kč; není vyloučeno, že tato hranice bude překročena, vždy bude záležet na konkrétních okolnostech a na výši přiměřených nákladů pohřbu.⁸³ Účastníkem tohoto řízení je pouze vypravitel pohřbu (§ 175b o. s. ř.), který nabývá vlastnické právo k majetku nikoliv děděním, ale na základě rozhodnutí státního orgánu (soudu) ve smyslu § 132 obč. zák., a to dnem právní moci usnesení o zastavení dědického řízení. Vzhledem k tomu, že vypravitel pohřbu není dědicem, neodpovídá ani za případné dluhy zůstavitele, a to ani do výše hodnoty nepatrného majetku, který mu byl vydán.

S ohledem na skutečnost, že zůstavitelův majetek je součástí společného jmění, může být částka, pro kterou je dědické řízení zastaveno, pravděpodobně vyšší, než je uvedeno shora, a to zhruba dvojnásobně, s ohledem na skutečnost, že zpravidla patří do dědictví polovina majetku, který měl zůstavitel s pozůstalým manželem ve společném jmění.⁸⁴

Situaci, kdy je vydáván majetek, jenž je předmětem společného jmění manželů, zákon výslovně neřeší. Pokud by vypravitelem pohřbu byl pozůstalý manžel, nepatrný

⁸³ MIKEŠ, Jirí a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 156. ISBN 978-80-7201-674-7.

⁸⁴ HOLÍK, Luboš a Josef MARCEL. Právní institut zastavení dědického řízení dle § 175h občanského soudního řádu. *Ad Notam*. 23. dubna 2010, 16. ročník, 2/2010, s. 12. ISSN 1211-0558.

majetek se stane jeho výlučným vlastnictvím. Je-li vypravitel pohřbu jiná osoba než manžel, je situace složitější a panují na ní různé názory. Je jasné, jak již bylo uvedeno shora, že soud musí vydat celý majetek, nikoliv pouze podíl ve výši jedné poloviny na něm. Každý z manželů totiž vlastnil celý majetek, nikoliv podíl na něm, byl ovšem omezený stejným právem druhého manžela. Mgr. Luboš Holík, notář se sídlem ve Varnsdorfu a JUDr. PhDr. Josef Marcel, notářský kandidát a trvalý zástupce JUDr. Jiřího Chabra, notáře se sídlem v Chomutově, v příspěvku uveřejněném v časopise Ad Notam: Právní institut zastavení dědického řízení dle § 175h občanského soudního řádu⁸⁵, vyslovují názor, že „*v případech, kdy vypravitelem pohřbu je někdo jiný než pozůstalý manžel, je nutné vydat vypraviteli pohřbu celý majetek zůstavitele, ačkoliv i tento nabyvatel bude nakonec omezen vlastnickým právem pozůstalého manžela. Mezi pozůstalým manželem a vypravitelem pohřbu vznikne podílové spoluvlastnictví ohledně nepatrného majetku, a to stejným dílem.*“ Odkazují přitom na ustanovení § 853 obč. zák., tj. nejsou-li občanskoprávní vztahy zvláště upraveny tímto, ani jiným zákonem, řídí se ustanoveními občanského zákoníku, která upravují vztahy obsahem i účelem jim nejbližší. Proto je nutné aplikovat § 137 odst. 2 obč. zák. o podílovém spoluvlastnictví.

Jiný názor vyslovuje Mgr. Jiří Bartoš v příspěvku uveřejněném v časopise Ad Notam: Několik poznámek k institutu zastavení dědického řízení⁸⁶ - „*Patří-li zůstavitelem zanechaný majetek být jen zčásti do společného jmění zůstavitele s pozůstalým manželem, lze ho vydat vypraviteli pohřbu a zastavit dědické řízení podle § 175h odst. 2 o. s. ř. pouze v případě, že s tím vysloví souhlas jak vypravitel pohřbu, tak pozůstalý manžel; není-li souhlas vypravitele pohřbu nebo pozůstalého manžela dán nebo je-li odepřen, nelze řízení o dědictví zastavit podle § 175h odst. 2 o. s. ř.* Toto tvrzení autor opírá o fakt, že vydáním nepatrného majetku ve společném jmění vypraviteli pohřbu ztratí pozůstalý manžel své vlastnické právo k tomuto majetku, a proto je nutné, aby s takovým postupem vyslovil souhlas.

V zásadě panuje shoda v tom, že v případě zastavení dědického řízení dle § 175h odst. 2 o. s. ř. nepřichází v úvahu vypořádání společného jmění manželů dle § 175l o. s. ř. Vyplývá to z úpravy dědického řízení v občanském soudním řádu, kdy

⁸⁵ HOLÍK, Luboš a Josef MARCEL. Právní institut zastavení dědického řízení dle § 175h občanského soudního řádu. *Ad Notam*. 23. dubna 2010, 16. ročník, 2/2010, s. 8-15. ISSN 1211-0558.

⁸⁶ BARTOŠ, Jiří. Několik poznámek k institutu zastavení dědického řízení. *Ad Notam*. 21. června 2010, 16. ročník, 3/2010, s. 28-31. ISSN 1211-0558.

ustanovení o zastavení dědického řízení se nachází před ustanovením o vypořádání společného jmění manželů.

Objeví-li se po právní moci usnesení o zastavení dědického řízení nějaký zůstavitelův majetek, který nebyl v původním dědickém řízení znám, je třeba tento dodatečně najevo vyšlý majetek projednat (§ 175x o. s. ř.). Pokud výše takového majetku neumožňuje zastavení dědického řízení a jeho vydání vypraviteli pohřbu, a tento majetek je součástí společného jmění manželů, bude součástí dědického řízení také vypořádání společného jmění manželů dle § 175l o. s. ř.

Jak již bylo řečeno shora, vypraviteli pohřbu musí být vydán majetek celý. Pokud vypravitel pohřbu hradil pohřeb ze svých výlučných prostředků, stane se vydaný nepatrný majetek jeho výlučným vlastnictvím, protože fakticky je tento nepatrný majetek nabýván za majetek náležející do výlučného vlastnictví vypravitele pohřbu podle § 143 odst. 1 písm. a) obč. zák. Pokud však hradí pohřeb z prostředků, které tvoří součást společného jmění manželů, stane se takto získaný majetek součástí společného jmění manželů.

Pro úplnost dodejme, že proti usnesením, která jsou vydána podle § 175h odst. 1 o. s. ř. (nedostatek majetku) a podle § 175h odst. 2 o. s. ř. (nepatrný majetek) se nelze odvolat a není třeba je doručovat (§ 175h odst. 3 o. s. ř.).

3.4 Vypořádání společného jmění manželů v dědickém řízení

Zaniklo-li manželství smrtí, příp. prohlášením za mrtvého, vypořádá se společné jmění manželů v dědickém řízení podle § 175l o. s. ř. Vypořádání majetku ve společném jmění manželů je předpokladem pro zjištění, co z tohoto majetku spadá do dědictví a co bude výlučným vlastnictvím pozůstalého manžela podle zásad uvedených v § 149 odst. 2 a odst. 3 obč. zák. K vypořádání společného jmění manželů dochází autoritativně rozhodnutím soudu a nepřichází v úvahu dohoda mezi pozůstalým manželem a dědici. Je logické, že předpokladem takového řízení je trvání manželství k datu úmrtí zůstavitele a dále majetek ve společném jmění manželů, jehož výše není nikoliv nepatrná.

Měl-li tedy zůstavitel s pozůstalým manželem majetek ve společném jmění, soud rozhodne o obvyklé ceně tohoto majetku v době smrti zůstavitele a podle zásad uvedených v § 149 odst. 2 a odst. 3 obč. zák. určí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi (§ 175l o. s. ř.). Vypořádání se provádí ke dni zániku společného jmění manželů (tedy s účinky ex tunc).

Soudní komisař při vypořádání společného jmění manželů postupuje tímto způsobem:

a) Zjistí, který majetek a závazky patří do společného jmění manželů.

Při zjišťování, jaký majetek a závazky jsou předmětem společného jmění manželů, vychází soudní komisař ze shodných tvrzení účastníků, tj. pozůstalého manžela a dědiců (§ 120 odst. 4 o. s. ř.), z listin (např. dokladů o nabytí nemovitostí, o koupi motorového vozidla nebo jiné věci, rozsudků a usnesení, výpisů z obchodních rejstříků), zpráv podle § 128 o. s. ř., které mu byly sděleny na jeho dotaz (např. sdělení bytového družstva o členství zůstavitele), z prostředků, jimiž lze ve smyslu ustanovení § 125 o. s. ř. zjistit stav věci (např. výslechu svědků, znaleckých posudků, zpráv a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářských nebo exekutorských zápisů).

Zůstane-li některá skutečnost mezi pozůstalým manželem a některým z dědiců po skutkové stránce sporná (mezi dědici vznikne spor ohledně aktiv a pasiv společného jmění manželů), postupuje soud podle § 175k odst. 3 o. s. ř., tzn. omezí se jen na zjištění jejich spornosti a při vypořádání společného jmění manželů ke sporným aktivům a pasivům nepřihlíží. Soudní komisař sám nemůže tento spor rozhodnout (dědické řízení je řízení nesporné) a ani nemůže dědici uložit, aby podal žalobu, kterou by se domáhal sporných skutečností (jak to umožňuje § 175k odst. 2 o. s. ř., kdy jsou mezi účastníky sporné skutkové okolnosti, na kterých závisí rozhodnutí o dědickém právu). Spor o aktiva nebo pasiva ve společném jmění manželů se musí týkat spornosti po skutkové stránce.⁸⁷ Pokud tedy rozhodnutí závisí na právním posouzení, soudní

⁸⁷ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 6. 2002, sp. zn. 24 Co 127/2002 (*Ad Notam*. 24. dubna 2003, 9. ročník, 2/2003, s. 43. ISSN 1211-0558): „O spornosti aktiv či pasiv dědictví ve smyslu § 175k odst. 3 jde jen tehdy, uvedou-li účastníci odchylné skutkové verze o majetku (dluhu), přičemž verze

komisař musí v dědickém řízení rozhodnout sám (např. jeden z dědiců se domáhá zařazení nemovitosti do výlučného vlastnictví zůstavitele, byť byla nemovitost koupena za trvání manželství ze společných prostředků a manželé neměli upraveno společné jmění manželů odchylně od zákona).

Nezařazení určitého majetku nebo dluhů do aktiv a pasiv společného jmění manželů nebrání však účastníkům řízení, aby se domáhali svého práva žalobou mimo řízení o dědictví (§ 175y odst. 1 o. s. ř.). Svého práva se mohou domáhat jak během dědického řízení, tak i po té, co je pravomocně skončeno.⁸⁸ Pro osoby, které nebyly účastníky dědického řízení (s výjimkou likvidace dědictví), není usnesení soudu vydané v dědickém řízení závazné a mohou se domáhat svého práva žalobou (§ 175y odst. 2 o. s. ř.). Např. domáhat se vydání věci, která byla projednána jako majetek zůstavitele, domáhat se zaplacení dluhů, které nebyly zařazeny do pasiv dědictví.

b) Stanoví obvyklou cenu majetku patřícího do společného jmění manželů, a to k datu úmrtí zůstavitele.

Obvyklou cenou se podle judikatury rozumí cena, za kterou bylo možno v době smrti zůstavitele tento majetek prodat s dodržením případných cenových předpisů o regulaci cen platných v době smrti zůstavitele.⁸⁹

Výchozím právním předpisem pro určení obvyklé ceny je § 2 odst. 1 zákona č. 151/1997 Sb. o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), ve znění pozdějších předpisů a vyhláška č. 3/2008 Sb. o provedení některých ustanovení zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (oceňovací vyhláška). Podle těchto právních předpisů se obvyklou cenou rozumí „cena, která by byla dosažena při prodejích stejného, popřípadě obdobného majetku nebo při poskytování stejné nebo obdobné služby v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění“. Přitom se zvažují všechny okolnosti, které mají na cenu vliv, avšak do její výše se nepromítají vlivy mimořádných

alespoň jednoho účastníka odůvodňuje zařazení a verze jiného účastníka nezařazení majetku či dluhu do aktiv či pasiv dědictví. Pouhá rozdílná tvrzení účastníků, bez jejich odlišného skutkového zdůvodnění, nelze ještě považovat za spor ve smyslu § 175k odst. 3 o.s.ř.“

⁸⁸ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 2. 12. 1996, sp. zn. 18 Co 402/95 (*Ad Notam*. 16. října 1997, 3. ročník, 5/1997, s. 117. ISSN 1211-0558): „Podání žaloby podle ust. § 175y o.s.ř. ohledně sporného majetku ještě v průběhu řízení o dědictví není důvodem pro přerušení tohoto řízení o dědictví.“

⁸⁹ R 32/1971

okolností trhu (např. stav tísně, důsledky přírodních kalamit), osobních poměrů prodávajícího nebo kupujícího (např. vztahy majetkové nebo rodinné) ani vliv zvláštní obliby (tzn. zvláštní hodnota přikládána majetku vyplývající z osobního vztahu k němu).

Obvyklou cenu majetku soudní komisař zjišťuje různými způsoby a závisí na jeho uvážení, jakým způsobem cena bude určena. Pokud se na ceně účastníci shodnou a tato cena není zjevně nepřiměřená hodnotě věci, může být cena určena na základě jejich shodného prohlášení.⁹⁰ Tímto způsobem se zpravidla oceňují drobnější movité věci menší hodnoty (např. nábytek a bytové zařízení, vybavení domácnosti, nářadí, mobilní telefon). Obvyklá cena může být zjišťována i jinými důkazními prostředky, např. odbornými vyjádřeními realitních kanceláří o ceně nemovitosti, odbornými vyjádřeními autobazaru o ceně automobilu, a to zpravidla ve spojení se souhlasným prohlášením všech účastníků; jedná se o listinný důkaz ve smyslu § 129 o. s. ř.

Prioritním důkazním prostředkem pro prokázání skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí (tj. např. stanovení obvyklé ceny nemovitostí, bytů a nebytových prostor, členských podílů v družstvech, obchodních podílů, podniků, uměleckých sbírek atd.) však je dle § 127 odst. 1 o. s. ř. odborné vyjádření orgánu veřejné moci (tento institut důkazu však bude v dědickém řízení až na výjimky nepoužitelný)⁹¹ a znalecký posudek (soud ustanoví znalce, není-li možné vyžádat odborné vyjádření u orgánu veřejné moci nebo jsou-li pochybnosti o správnosti takového odborného vyjádření). S účinností od 1. 9. 2011 byl změněn stávající § 127 o. s. ř. a vložen nový § 127a o. s. ř., který přispívá k větší hospodárnosti a urychlení dědického řízení. Předloží-li totiž účastník znalecký posudek, který má veškeré náležitosti stanovené zákonem č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, a tento posudek obsahuje doložku znalce o tom, že si je vědom následků (tj. trestněprávních) vědomě nepravdivého znaleckého posudku, musí soudní komisař z tohoto znaleckého posudku vycházet a postupovat v dědickém řízení tak, jako kdyby šlo o znalecký posudek znalce ustanoveného soudem. Tímto ustanovením došlo ke

⁹⁰ BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL, Zdeněk KRČMÁŘ a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 836. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-7179-378-7.

⁹¹ BREJLOVÁ, Kateřina a Adéla MATĚJKOVÁ. Použití znaleckých posudků v řízení o dědictví s přihlédnutím ke změnám po 1. 9. 2011. *Ad Notam*. 20. prosince 2011, 17. ročník, 6/2011, s. 35-36. ISSN 1211-0558.

změně důkazní hodnoty znaleckého posudku předloženého účastníkem, který byl před novelou pouze důkazem listinným, který mohl jiný účastník zpochybnit, a soudnímu komisaři nezbývalo nic jiného, než ustanovit znalce k podání znaleckého posudku ve smyslu § 127 o. s. ř.

Rovněž u členského podílu v bytovém družstvu soud zjišťuje cenu obvyklou (o členském podílu v družstvu a jeho ocenění viz níže).

Vyžadování znaleckých posudků je v dědickém řízení často kritizováno, a to jak účastníky, tak někdy i samotnými notáři. Je třeba však mít na mysli, že zjištění obvyklé ceny majetku je základem správného zjištění finanční hodnoty podílů, na které mají dědicové nárok, je důležitým podkladem pro určování výše podílů v případech relativní neplatnosti závěti, která se vztahuje jen na část dědictví, nebo má-li být proveden zápočet daru dle § 484 obč. zák., je významná pro určení, zda je dědictví předloženo nebo nikoliv, současně slouží jako podklad pro stanovení rozsahu odpovědnosti dědiců dle § 470 odst. 1 a 2 obč. zák. za dluhy zůstavitele, uplatněné věřitelem po skončení dědického řízení (§ 175y odst. 2 o. s. ř.) atd.⁹²

V každém případě však bude záležet na soudním komisaři, jaké prostředky použije ke zjištění stavu věci (§ 125 o. s. ř.). Praxe notářů je velmi různorodá, někteří notáři znalecké posudky vyžadují, některým stačí shodná prohlášení účastníků, jiní vychází z vyjádření realitní kanceláře. Myslím, že není příliš reálné, aby se přístup notářů ke stanovení obvyklé ceny sjednotil, byť by to vhodné určitě bylo.

c) Určí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi, a to podle zásad uvedených v § 149 odst. 2 a 3 obč. zák.

Smyslem vypořádání společného jmění manželů je určit, co případně do dědictví a co zůstane pozůstalému manželovi. Základní zásadou, ze které se při vypořádání společného jmění manželů vychází, je, že podíly obou manželů na majetku, který patří do společného jmění, jsou stejné. To samé platí i u závazků obou manželů, které vznikly za trvání manželství (manželé jsou povinni takové závazky splnit rovným dílem). Při vypořádání společného jmění manželů je dále nutné respektovat další zásady uvedené

⁹² MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 233. ISBN 978-80-7201-674-7.

v § 149 odst. 3 obč. zák., tedy potřeby nezletilých dětí, péče každého z manželů o rodinu a zásluhy o nabytí a udržení společného jmění. Při určení příčinění je pak třeba vzít také zřetel k péči o děti a k obstarávání společné domácnosti. V této fázi dědického řízení se provádí vlastní vypořádání společného jmění manželů.

Záleží na pozůstalém manželovi a na dědicích, jaký způsob vypořádání zvolí. V zásadě je možných několik variant vypořádání společného jmění manželů.

Nejběžnější situací bývá, že se jednotlivé majetkové hodnoty, které tvoří společné jmění manželů, rozdělí na polovinu s tím, že polovina takového majetku případně do dědictví a polovina zůstane pozůstalému manželovi.

V některých případech dědicové požadují, aby veškerý majetek zůstal ve výlučném vlastnictví pozůstalého manžela s tím, že ostatní nepožadují nic ze svého zákonného dědického podílu. Do aktiv dědictví se pak zařadí tzv. náhradová pohledávka za pozůstalým manželem z titulu vypořádaného společného jmění manželů, která odpovídá polovině hodnoty majetku, který měli manželé společně, a pozůstalému manželovi případně veškerý majetek ve společném jmění manželů. Na toto vypořádání navazuje zpravidla dohoda dědiců o tom, že tzv. náhradovou pohledávku nabývá pozůstalý manžel vůči sobě samému.

Opačnou situaci lze dosáhnout toho, že veškerý majetek, který měli manželé společně, případně do dědictví a pozůstalému manželovi zůstane tzv. náhradová pohledávka, která odpovídá polovině hodnoty majetku, který měli manželé společně. Do pasiv dědictví je pak nutné zařadit tuto pohledávku pozůstalého manžela z titulu vypořádaného společného jmění manželů, za kterou budou odpovídat dědicové podle poměru toho, co z dědictví nabyli.

Častým požadavkem účastníků dědického řízení však bývá, aby se některé majetkové hodnoty nerozdělovaly a aby takový majetek připadl buď celý do dědictví nebo celý zůstal pozůstalému manželovi (cílem může být např. aby se zabránilo nežádoucímu podílovému spoluvlastnictví mezi pozůstalým manželem a dědici, nebo kdy takové dělení by bylo značně nepraktické). Případný rozdíl v hodnotě podílů (tedy rozdíl do částky, která odpovídá podílu na společném jmění manželů) se vyrovnává tzv. náhradovou pohledávkou, která se v rámci vypořádání zařadí buď do majetku, který případně do dědictví (jedná se pak o pohledávku zůstavitele, která se projeví v aktivech

dědictví), nebo do majetku, který zůstane pozůstalému manželovi (jedná se pak o pohledávku pozůstalého manžela, která se projeví v pasivech dědictví). Ten z manželů, který tedy dostane v rámci vypořádání menší hodnotu, bude mít pohledávku a této pohledávce odpovídá dluh druhého manžela.

Podíly obou manželů mohou být modifikovány v důsledku zápočtů dle § 149 odst. 2 obč. zák., kdy *„každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek“*. Zápočty reagují na přesuny společného majetku ve prospěch majetků výlučných a majetku výlučného do majetku společného a rozumí se tím, že manželé jednak uhradí své závazky vůči společnému jmění, jednak společné jmění vyrovná závazky vůči samostatným majetkům manželů.

Investuje-li manžel ze svého výlučného majetku do majetku společného, jedná se o jeho pohledávku a tato se zařadí do pasiv společného jmění. Podle toho, zda se jednalo o investici pozůstalého manžela nebo zůstavitele, se pak tato pohledávka započítá na straně pozůstalého manžela nebo zůstavitele.

Investuje-li manžel ze společného jmění do svého výlučného majetku, zařadí se taková pohledávka do aktiv společného jmění (tzn. že jeden z manželů má dluh vůči společnému jmění). Opět se rozlišuje situace, zda se jednalo o investici pozůstalého manžela nebo zůstavitele a tato pohledávka se započítá na té které straně.

Může nastat i kombinace shora uvedených situací, kdy manželé během trvání manželství investovali ze svých výlučných prostředků do společného jmění a zároveň ze společného jmění bylo investováno do jejich výlučných majetků. Společné jmění manželů pak bude rozděleno podle výše takových investic, byť výpočet bude složitější.

Při vypořádání společného jmění manželů se sice započítávají investice, ale podle judikatury je nutné přihlídnout k tomu, zda se hodnota věci snížila; vynaložené náklady by se podle toho poté nehradily v plné výši, jak byly investovány, ale poměrně by se snížily podle toho, v jakém poměru došlo ke snížení hodnoty věci. Zajímavá situace nastává, nastane-li případ opačný, tj. pokud se zvýší hodnota věci, do níž bylo

investováno. K této skutečnosti se při vypořádání společného jmění nepřihlíží a manžel, který investoval, nemá nárok na to, aby byl jeho podíl poměrně zvýšen.⁹³

Jak postupovat v případě, kdy věc, na kterou byly náklady vynaloženy, již neexistuje, zákon neupravuje. Pokud např. jeden z manželů měl nemovitost ve výlučném vlastnictví, byly na ní vynaloženy společné prostředky, on tuto nemovitost prodal a peníze použil pro svou potřebu (např. na dovolenou), není jediný důvod pro neprovedení zápočtu. Jinak tomu bude u investice z odděleného majetku do společné věci, která již neexistuje. Pokud nedošlo k transformaci této věci, „*pak je pro zápočet nákladů vynaložených na společný majetek potřeba, aby hodnoty, ohledně nichž se má zápočet provést, v době zániku společného jmění vůbec existovaly.*“⁹⁴

Právní praxe opakovaně potvrzuje, že zápočty by měly být používány jen v těch závažnějších případech, kdy rovnovážnost majetkového postavení každého z manželů by mohla být porušena. Navíc je nutné řešit otázku, co lze považovat za započitatelné vynaložení společného nebo odděleného majetku. Za takové vynaložení nelze považovat to, co bylo sice vynaloženo ve prospěch některého z manželů, ale nikoliv na jeho majetek (např. placení výživného, běžné osobní potřeby jednoho z manželů, platby na pojištění manžela, částky zaplacené na pokutách).⁹⁵

Při vypořádání společného jmění manželů musí soudní komisař přihlédnout k tomu, že některá majetková práva po zůstaviteli přechází podle zvláštní právní úpravy přímo na stanovené subjekty. Jedná se např. o přechod členství v bytovém družstvu podle § 702 odst. 2 obč. zák. nebo o přechod práv a povinností ze stavebního spoření podle § 8 odst. 1 zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*zákon o stavebním*

⁹³ BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL, Zdeněk KRČMÁŘ a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2005. s. 881. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-7179-378-7.
R 42/1972

⁹⁴ MIKEŠ, Jirí a Ladislav MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi.* Praha: Leges, 2011, s. 236. ISBN 978-80-87212-79-0.

⁹⁵ Rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 3 Cz 39/73: „Při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů nelze se domáhat náhrady toho, co bylo vynaloženo na pořízení věcí, které slouží běžné osobní potřebě jednoho z manželů nebo k úhradě jeho běžných povinností, popřípadě k úhradě povinností, které vyplývají přímo ze zákona (např. plnění výživovací povinnosti k dětem nebo k rodičům).“
R 42/1972

spořeni“). Blíže k těmto otázkám níže v podkapitole 3.6: Příklady jednotlivých majetkových hodnot jako předmětu společného jmění manželů a jejich vypořádání.

Při vypořádání společného jmění manželů musí soudní komisař dále přihlídnout k dílčímu vypořádání ohledně některého majetku, které bylo za trvání společného jmění manželů provedeno v souvislosti se zúžením nebo rozšířením rozsahu společného jmění manželů (§ 149 odst. 4 obč. zák.), a to zejména pokud při zúžení společného jmění manželů nebylo provedeno ještě za života zůstavitele také vypořádání ohledně majetku, který přestal být součástí společného jmění manželů. Smyslem této úpravy je, aby jednotlivá dílčí vypořádání společně s vypořádáním, které je prováděno při úmrtí zůstavitele, byla jako celek v souladu se zásadami vypořádání ve smyslu § 149 odst. 2 a 3 obč. zák.⁹⁶

3.5 Forma a obsah usnesení soudního komisaře

V dědickém řízení soud rozhoduje výhradně formou usnesení. O vypořádání společného jmění vydá soudní komisař usnesení, které se doručuje účastníkům do vlastních rukou (§ 175a odst. 3 o. s. ř.) a je proti němu přípustné odvolání. Usnesení se vydá i ve věcech, kde se jinak postupuje podle procesních předpisů platných v době úmrtí zůstavitele před 1. 1. 1993 (zákon č. 95/1963 Sb.), přestože tehdy státní notářství vydávala „rozhodnutí“. Současné procesní právní předpisy tuto formu již neznají, pojem „rozhodnutí“ je používán pouze jako společný název pro rozsudek, usnesení a platební rozkaz. Výjimkou je pouze dodatečné projednání dědictví po zůstaviteli, který zemřel za účinnosti obecného zákoníku občanského z roku 1811, tj. zemřel do 31. 12. 1950, kde bude i dnes nutné v případě potřeby vydat odevzdací listinu.⁹⁷

Písemné vyhotovení usnesení musí mít tyto formální a obsahové náležitosti (§ 169 odst. 1 o. s. ř.):

1. Usnesení musí být opatřeno jednacím číslem, které se skládá ze spisové značky, pod kterou je spis veden soudem v rejstříku D, z pomlčky a z příslušného čísla listu za pomlčkou (např. 34 D 1111/2011-11).

⁹⁶ BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL, Zdeněk KRČMÁŘ a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 837. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-7179-378-7.

⁹⁷ MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi.* Praha: Leges, 2011, s. 332-335. ISBN 978-80-87212-79-0.

2. Záhloví usnesení, ve kterém se uvádí údaje v následujícím pořadí (viz § 169 odst. 1 o. s. ř. a § 90 odst. 1 JednŘ):

- označení soudu, který usnesení vydal,
- jméno a příjmení soudního komisaře, popřípadě náhradníka, adresa jeho notářské kanceláře a údaj o tom, že byl v řízení o dědictví dědickým soudem pověřen k provedení úkonů jako soudní komisař,
- označení účastníků (u fyzických osob se uvádí jméno, příjmení, případně titul, bydliště, datum narození a rodné číslo, u právnických osob se uvádí obchodní firma, sídlo, identifikační číslo); u dědiců se vžilo označení vztahu k zůstaviteli, které vyjadřuje i právní důvod dědění (např. pozůstalá manželka, pozůstalý syn, pozůstalý bratr, závětní dědic),
- označení zástupců účastníků (zákonných zástupců, zmocněnců, opatrovníků nebo ustanovených zástupců); je-li zástupcem advokát nebo notář postačí uvést jméno, příjmení, titul a adresu jeho sídla s uvedením, že se jedná o advokáta nebo notáře; u obecných zmocněnců bude nutné uvést stejné údaje jako u účastníků, vhodné je i uvést zda se jedná o zákonného zástupce, opatrovníka apod.,
- označení projednávané věci, tj. např. dědictví, projednání dědictví, dodatečné projednání dědictví s uvedením osobních údajů o zůstaviteli a údaji o tom, zda zanechal závěť nebo listinu o vydědění,
- údaj o tom, zda jde o opravné usnesení.

3. Výrok usnesení, který má stručně a jasně vyjadřovat vlastní obsah rozhodnutí. Formulace výroku zpravidla vyplývá již z příslušných ustanovení zákona. V případě usnesení o vypořádání společného jmění manželů se jedná o výrok ve smyslu § 1751 o. s. ř. „*rozhodne o obvyklé ceně majetku ve společném jmění v době smrti zůstavitele a podle zásad uvedených v občanském zákoníku určí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi*“. Obsahuje-li usnesení více výroků, je třeba je rozlišit římskými číslicemi počínaje jednotkou. U výroku usnesení se přiměřeně postupuje podle § 155 o. s. ř., který se týká rozsudku.

4. Odůvodnění usnesení, které musí mít (pokud jde o usnesení o věci samé) stejné náležitosti jako odůvodnění rozsudku (§ 164 odst. 4 o. s. ř.) dle § 157 odst. 2 a 4

o. s. ř. Zpravidla tak bude postačovat uvést skutková zjištění, která jsou jeho podkladem, s odkazem na to, jak k nim soud dospěl a právní posouzení věci.

5. Poučení o tom, zda je přípustný opravný prostředek a o lhůtě a místu k jeho podání. Jako místo k podání odvolání se uvede adresa sídla dědického soudu a adresa notářské kanceláře soudního komisaře.

6. Den a místo vydání usnesení.

7. Na originále usnesení podpis soudního komisaře (písemné vyhotovení se označí na první straně slovy „originál“). Originál zůstává ve spise a účastníkům řízení se doručují jen stejnopisy, které musí mít stejné číslo jednací jako originál. Vpravo dole se na stejnopisech uvede jméno a funkce toho, kdo usnesení vydal a podepsal a zkratka „v.r.“, vlevo dole se uvede „Za správnost vyhotovení“ a jméno zaměstnance notáře, který musí připojit svůj podpis. Stejnopisy musí být opatřeny kulatým úředním razítkem notáře (§ 90 odst. 2 JednŘ, § 17 VKŘ).

Požadavky na úpravu usnesení jsou uvedeny v § 15, § 16 a § 16a VKŘ.

Jakmile soudní komisař zjistí, že usnesení nabylo právní moci, zaznamená to na vyhotoveném usnesení založeném ve spise, s uvedením dne, kdy nastala právní moc, a připojí svůj čitelný podpis a datum vyznačení. Pokud usnesení nabylo právní moci jen zčásti, je to nutno v záznamu přesně vyjádřit (§ 23 JednŘ). Usnesení, proti kterému lze podat odvolání, nabývá právní moci dnem následujícím po dni, kdy uplynula odvolací lhůta poslednímu z účastníků, aniž by bylo odvolání podáno; není-li proti výroku usnesení odvolání přípustné, nabývá právní moci dnem, kdy usnesení bylo doručeno poslednímu z účastníků (§ 167 odst. 2 a § 159 o. s. ř.). Pokud bylo proti usnesení podáno odvolání, provede soudní komisař potřebné úkony, vyčká, až lhůta k podání odvolání uplyne všem účastníkům, a předá spis dědickému soudu (§ 94 odst. 1 JednŘ, § 262 odst. 1 VKŘ).

3.6 Usnesení o vypořádání společného jmění manželů

O vypořádání společného jmění nemusí být vždy rozhodováno samostatně (samostatným usnesením). Je-li to účelné a hospodárné, může být o něm rozhodnuto až v usnesení o dědictví (§ 175q odst. 2 o. s. ř.). Nejčastějšími případy bývá, že součástí usnesení o dědictví podle § 175q odst. 1 o. s. ř. je i usnesení o vypořádání společného

jmění manželů (§ 175l odst. 1 o. s. ř.) a usnesení o určení obvyklé ceny majetku, výši dluhů a čisté hodnotě dědictví, popřípadě výši jeho předlužení v době smrti zůstavitele (§ 175o odst. 1 o. s. ř.).

Existují však výjimky, kdy součástí usnesení o dědictví dle § 175q odst. 1 o. s. ř. nemůže být určení obvyklé ceny dědictví, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví (příp. předlužení) podle § 175o odst. 1 o. s. ř. a tomu předcházející vypořádání společného jmění manželů podle § 175l odst. 1 o. s. ř. Jedná se o případy, kdy dohoda o vypořádání dědictví musí být schválena soudem péče o nezletilé děti nebo opatrovnickým soudem, protože účastníkem této dohody je nezletilé dítě, osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům nebo v této způsobilosti omezená tak, že dohodu o vypořádání nemůže sama uzavřít. Soud péče o nezletilé nebo opatrovnický soud zkoumá, zda dohoda je v zájmu nezletilého (osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům nebo v této způsobilosti omezené), a to podle čisté ceny dědictví, příp. výše jeho předlužení, a rozsudkem takovou dohodu schválí nebo neschválí. Teprve po právní moci rozsudku může soudní komisař vydat usnesení dle § 175q odst. 1 písm. c), kterým schválí dohodu o vypořádání dědictví.

Samostatné usnesení o vypořádání společného jmění manželů může být vydáno i v případech, kdy pozůstalý manžel měl se zůstavitelem majetek ve společném jmění a není dědicem. Pozůstalý manžel pak je účastníkem dědického řízení pouze v části dědického řízení, v níž dochází k vypořádání společného jmění, a to na základě § 94 odst. 1 o. s. ř. Pozůstalý manžel není dědicem, pokud zůstavitel zanechal závěť, v níž odkázal majetek jiným osobám a manžel tuto závěť uznal za pravou a platnou. Dědicem také není, pokud je nezpůsobilý dědit dle ustanovení § 469 obč. zák., tj. dopustil se úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, dětem nebo rodičům anebo zavrženíhodného jednání proti projevu zůstavitelovy poslední vůle. K dědické nezpůsobilosti soud přihlíží z úřední povinnosti, dědicové se nemohou dohodnout o tom, že dědická nezpůsobilost nenastala.⁹⁸ Dědická nezpůsobilost však zaniká, pokud mu zůstavitel tento čin odpustil. Případné spory o tom, zda zůstavitel takový čin odpustil, by soud řešil postupem podle § 175k o. s. ř.

⁹⁸ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 1258. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

Pokud soud po vydání usnesení podle § 175l odst. 1 o. s. ř. zjistí dříve, než je dědické řízení pravomocně skončeno, další majetek ve společném jmění, rozhodne o něm dodatečně podle § 175l odst. 1 o. s. ř.; vychází přitom z původního rozhodnutí (§ 175l odst. 2 o. s. ř.). Původní usnesení, které bylo vydáno, zůstává nedotčené. Nové usnesení původní nemění, ale jedná se o nové samostatné usnesení, které se týká jen dalšího zjištěného majetku, který se vypořádá stejným poměrem jako v původním usnesení.

Zjistí-li se další majetek ve společném jmění manželů po právní moci usnesení o dědictví, soud jej vypořádá dodatečně dle § 175x o. s. ř. Soud v usnesení podle § 175l, 175o a 175q o. s. ř. rozhodne jen ohledně nově najevo vyšlého majetku.

3.7 Příklady jednotlivých majetkových hodnot jako předmětu společného jmění manželů a jejich vypořádání

3.7.1 Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným

Definici obchodního podílu obsahuje ustanovení § 114 odst. 1 ObchZ: „*Obchodní podíl představuje účast společníka na společnosti a z této účasti plynoucí práva a povinnosti. Jeho výše se určuje podle poměru vkladu společníka k základnímu kapitálu společnosti, nestanoví-li společenská smlouva jinak.*“

Pochybnosti o tom, zda obchodní podíl je součástí společného jmění manželů, vyřešila judikatura⁹⁹ tímto názorem: „*Jestliže i jen jeden z manželů nabude za trvání manželství a z prostředků patřících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek (hodnota takového podílu) ze zákona součástí společného jmění manželů.*“ Tento názor opírá o fakt, že s obchodním podílem je spjata majetková hodnota, která je ve smyslu § 118 odst. 1 obč. zák. jinou majetkovou hodnotou (majetkem) a jako taková může být předmětem občanskoprávních vztahů. Z tohoto důvodu je obchodní podíl součástí společného jmění manželů, neboť to přímo vyplývá z kogentního ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) obč. zák.

Občanský zákoník o problematice účasti v obchodní společnosti hovoří pouze v § 143 odst. 2, kde výslovně stanoví, že stane-li se jeden z manželů za trvání

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2004, sp. zn. 22 Cdo 700/2004

manželství společníkem obchodní společnosti, nezakládá nabytí podílu účast druhého manžela na této společnosti. Výše citovaný judikát pak uvádí, že důsledkem tohoto ustanovení je odlišení právního postavení manžela, který se stal společníkem obchodní společnosti, od právního postavení druhého manžela, který se společníkem nestal. Tedy jen manžel, který je společníkem (případně dědic), má práva a povinnosti vyplývající pro něj z úpravy postavení společníka obchodní společnosti v právních předpisech (obchodním zákoníku nebo jiném právním předpisu) nebo ve společenské smlouvě. Citovaný judikát odlišuje účastnickou hodnotu obchodního podílu (kterou tvoří práva a povinnosti společníka na společnosti upravená v § 113 a násl. ObchZ) od majetkové hodnoty obchodního podílu, která je manželům společná. I proto je manžel, který je společníkem, omezen v nakládání s obchodním podílem, pokud nejde o jeho obvyklou správu ve smyslu § 145 odst. 2 obč. zák., protože stejnou měrou jako jemu, náleží i druhému manželovi.

„Praktickým důsledkem této legislativní úpravy je, že rozhoduje-li soud po zániku společného jmění o jeho vypořádání, může být obchodní podíl přikázán jen tomu manželovi, který je společníkem v obchodní společnosti.“¹⁰⁰

Další z názorů¹⁰¹ uvádí, že „účelem ustanovení § 143 odst. 2 obč. zák. je pouze umožnit nabývání obchodního podílu do společného jmění manželů bez toho, že by současně byli oba manželé společníky“.

Ze shora uvedeného tedy vyplývá, že soudní komisař zařadí do aktiv společného jmění manželů obchodní podíl (za předpokladu, že byl nabyt z prostředků patřících do společného jmění manželů, a nestanoví-li dohoda o zúžení společného jmění uzavřená dle § 143a obč. zák. něco jiného, příp. nerozhodl-li soud o zúžení společného jmění manželů) s tím, že v rámci vypořádání má druhý z manželů nárok pouze na finanční vypořádání (tedy pohledávku), nikoliv nárok na to, aby na něj přešla byť i jen část obchodního podílu, tedy práva a povinnosti spojená s obchodním podílem.¹⁰²

¹⁰⁰ ŠVESTKA, Jiří, JIŘÍ SPÁČIL, MARTA ŠKÁROVÁ, MILAN HULMÁK a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 853. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

¹⁰¹ ŠTENGLOVÁ, Ivana, STANISLAV PLÍVA, MILOŠ TOMSA a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 10., podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 386. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-7179-346-9.

¹⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 22 Cdo 103/2005: „Soud rozhodující o vypořádání společného jmění manželů nepřikazuje hodnotu obchodního podílu, ale obchodní podíl. Obchodní podíl může být přikázán jen společníku obchodní společnosti.“

To vyplývá i z ustanovení § 116 odst. 2 ObchZ, který hovoří pouze o dědění obchodního podílu, nikoliv o nabytí obchodního podílu vypořádáním společného jmění manželů v dědickém řízení.

V rámci vypořádání bude tedy pro pozůstalého manžela, případně zůstavitele (podle toho, kdo byl společníkem společnosti s ručením omezeným) zohledněna pouze hodnota tohoto obchodního podílu.

Při určení, co z tohoto majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi (podle zásad uvedených v § 149 odst. 2 a 3 obč. zák.) záleží na tom, zda společníkem obchodní společnosti byl zůstavitel nebo pozůstalý manžel. Byl-li společníkem zůstavitel, případně do dědictví obchodní podíl a pozůstalému manželovi zůstane pohledávka vyplývající z majetkové hodnoty obchodního podílu ve výši jedné poloviny obvyklé ceny obchodního podílu (to nic nemění na faktu, že obchodní podíl může nakonec zdědit v rámci uzavřené dohody o vypořádání dědictví pozůstalý manžel, je-li dědicem). Pokud byl společníkem pozůstalý manžel, bude situace opačná.¹⁰³

Před samotným vypořádáním společného jmění manželů je ještě nutné řešit otázku, zda společenská smlouva nevylučuje dědění obchodního podílu. Byl-li však zůstavitel jediným společníkem společnosti s ručením omezeným, dědění obchodního podílu vyloučit nelze (§ 116 odst. 2 ObchZ).

V případě, že společenská smlouva vylučuje dědění obchodního podílu, obchodní podíl nepřechází na dědice, ale na společnost (§ 116 odst. 3 ve spojení s § 113 odst. 5 ObchZ), která jej může převést na jiného společníka nebo třetí osobu. Právním nástupcům zemřelého společníka vzniká nárok na vypořádací podíl (§ 61 odst. 2 ObchZ). Tento podíl se určuje poměrem obchodních podílů, nestanoví-li společenská smlouva něco jiného (§ 150 odst. 1 ObchZ). Výše vypořádacího podílu se stanoví ke dni zániku účasti společníka ve společnosti (tj. ke dni úmrtí zůstavitele), a to z vlastního kapitálu zjištěného z mezitímní, řádné nebo mimořádné účetní závěrky sestavené ke dni zániku účasti společníka ve společnosti. Společenská smlouva však může stanovit, že se výše vypořádacího podílu má zjistit z čistého obchodního majetku na základě posudku

¹⁰³ R 19/1990: „Při formulaci nároků z vypořádání je třeba používat výrazů ‚dluh‘ nebo ‚pohledávka‘, a nikoli pouze ‚částka‘ nebo ‚hotovost‘ apod. Jestliže se podíly vyrovnávají v penězích, je vhodné určit, že ‚do dědictví patří pohledávka pozůstalého manžela ve výši‘ nebo že ‚do dědictví patří dluh vůči pozůstalému manželů‘.“

znalce ustanoveného obdobně podle § 59 odst. 3 ObchZ. Vypořádací podíl se vyplácí v penězích, pokud ze společenské smlouvy nebo stanov nevyplývá něco jiného (§ 61 odst. 2 ObchZ).

V rámci vypořádání společného jmění manželů by poté v soupisu aktiv společného jmění manželů měla být uvedena hodnota vypořádacího podílu, nikoli obchodní podíl jako takový, protože ten přešel smrtí společníka na obchodní společnost.

Častým případem bývá, že manželé mají společný vklad v bytovém s.r.o., kdy obchodnímu podílu ve společnosti s ručením omezeným odpovídá nájem konkrétního bytu v budově, která je ve vlastnictví společnosti s ručením omezeným. Převezmou-li manželé společně jeden vklad do základního kapitálu společnosti tak, že budou oba společníky, budou se jejich vztahy řídit úpravou, která je předepsaná pro spolumajitele obchodního podílu, samozřejmě s nezbytnými odchylkami vynucenými úpravou společného jmění (např. při vypořádání společného podílu).¹⁰⁴

3.7.2 Členský podíl v bytovém družstvu

Podle stejných zásad uvedených u obchodního podílu jako předmětu společného jmění manželů, patří i členský podíl v bytovém družstvu do společného jmění manželů (jedná se o majetkovou hodnotu), a to za předpokladu, že se jedná o společný členský podíl (společné členství). Řada autorů ve shodě s judikaturou vychází z toho, že vzniklo-li za trvání manželství jak právo společného nájmu družstevního bytu, tak i společné členství v bytovém družstvu, pak hodnota práv a povinností spojených s užíváním tohoto bytu je majetkovou hodnotou, která je manželům společná.¹⁰⁵ Společný členský podíl manželů v bytovém družstvu je tedy majetkovou hodnotou, která je předmětem vypořádání společného jmění manželů.¹⁰⁶

¹⁰⁴ ŠTENGLOVÁ, Ivana, Stanislav PLÍVA, Miloš TOMSA a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 10., podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 387. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-7179-346-9.

¹⁰⁵ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 214. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1887. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

¹⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2007, sp. zn. 29 Odo 460/2005

Způsob vzniku a zániku společného členství manželů v bytovém družstvu je upraven v kogentních ustanoveních občanského zákoníku. Společné členství manželů v družstvu vzniká současně se společným nájmem bytu, vzniklo-li právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu jednomu z manželů za trvání manželství; z tohoto členství jsou oba manželé oprávněni a povinni společně a nerozdílně (§ 703 odst. 2 obč. zák.). Toto ustanovení však neplatí, pokud spolu manželé trvale nežijí (§ 703 odst. 3 obč. zák.), tzn. nesdílejí společnou domácnost (§ 115 obč. zák.).¹⁰⁷

Pokud vzniklo některému z manželů právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu před uzavřením manželství, vznikne oběma manželům uzavřením manželství pouze společný nájem a nikoliv společné členství manželů v družstvu jako podle § 703 odst. 2 obč. zák. (§ 704 obč. zák.). Členem družstva tedy zůstane ten z manželů, který jím byl před uzavřením manželství. Zemře-li pak zůstavitel, který byl členem družstva (nejednalo se o společné členství), přechází smrtí nájemce jeho členství v družstvu a nájem bytu na toho dědice, kterému připadl členský podíl (§ 706 odst. 3 obč. zák.). Předmětem vypořádání společného jmění manželů v tomto případě takový majetek není, protože se jednalo o výlučný majetek zůstavitele, který připadne celý do dědictví.

V literatuře a odborných člancích se objevují různé názory na to, jak označit tuto majetkovou hodnotu. V zásadě je možné buď hovořit o členském podílu v bytovém družstvu, nebo o členských právech a povinnostech v bytovém družstvu.¹⁰⁸

Jsou-li manželé společnými členy družstva, zanikne smrtí jednoho z nich společný nájem bytu manžely a společné členství v družstvu, členem družstva pak zůstane pozůstalý manžel a jemu náleží členský podíl; k tomu přihlédně soud v řízení o dědictví (§ 707 odst. 2 obč. zák.). Skutečnost, že členský podíl přejde na žijícího manžela vyplývá přímo ze zákona, dojde k tomu mimo dědické řízení a účastníci nemají možnost tuto skutečnost v dědickém řízení jakkoliv ovlivnit (obdobně je tomu i u

¹⁰⁷ R 34/1983: „Při posouzení toho, zda spolu manželé trvale žijí, je rozhodující faktický stav.

Rozhodnou-li se manželé po dočasném rozchodu k obnovení spoluzití, vzniká právo společného užívání dnem, kdy oba projevíli úmysl vést opět společnou domácnost.“

¹⁰⁸ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 1915. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

stavebního spoření, viz níže). Dědicové se tak nemohou dohodnout, že členem družstva bude jiná osoba odlišná od žijícího manžela.

Předmětem vypořádání společného jmění může být pouze majetek, o kterém je soud ve smyslu § 1751 odst. 1 o. s. ř. oprávněn rozhodovat, co z tohoto majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi. Z tohoto důvodu zařadí soud do společného jmění manželů tzv. náhradovou pohledávku vůči pozůstalému manželovi, a to ve výši obvyklé ceny majetku, neboť pozůstalý manžel se stane jediným vlastníkem tohoto majetku na základě kogentního ustanovení § 707 odst. 2 obč. zák. Pozůstalý manžel je poté ve smyslu § 149 odst. 2 obč. zák. povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek. O náhradové pohledávce soud rozhodne jako o jiném majetku ve společné jmění manželů, tzn. rozhodne co z tohoto majetku připadá do dědictví a co pozůstalému manželovi. Do dědictví je tedy zařazena část náhradové pohledávky vůči pozůstalému manželovi s tím, že pozůstalému manželovi připadne zbývající část této náhradové pohledávky. Za předpokladu stejných podílů obou manželů na jejich majetku bude na každé straně náhradová pohledávka ve výši poloviny obvyklé ceny tohoto majetku.¹⁰⁹

Otázka ocenění členského podílu v družstvu nebyla v praxi soudů ani v literatuře vždy jednotná. Některé soudy vycházely z tzv. zůstatkové hodnoty členského podílu, jiné používaly tzv. vypořádací podíl podle ustanovení § 233 odst. 1 ObchZ, jiné ustanovily znalce ke stanovení obvyklé (tržní) ceny. Vzhledem k tomu, že ani judikatura Nejvyššího soudu nebyla jednotná, byla věc postoupena velkému senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu České republiky, který dovodil: „*V řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů – bývalých společných nájemců družstevního bytu a společných členů bytového družstva, jehož součástí je i hodnota členského podílu, nelze při stanovení její výše vycházet ze zůstatkové hodnoty členského podílu ani z hodnoty vypořádacího podílu. Jde o hodnotu, jejíž cena se pro účely uvedeného řízení stanoví cenou obvyklou, tj. cenou, kterou by bylo možno za převod členského podílu v rozhodné době a místě dosáhnout.*“¹¹⁰

¹⁰⁹ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 7. 2003, sp. zn. 24 Co 169/2003

¹¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2002, sp. zn. 31 Cdo 2428/2000

Nejvyšší soud dovodil, že ze zůstatkové hodnoty členského podílu nelze vycházet, když tento pojem právní řád po roce 1992 již nezná. Nelze ani vycházet z vypořádacího podílu, neboť ten je vázán na zánik členství v družstvu, a to v daném případě nezaniklo, nejde o vypořádání vztahu mezi členem družstva a družstvem a nenastávají předpoklady pro výplatu vypořádacího podílu (dochází jen k redukci členství). Vypořádací podíl tedy nepředstavuje hodnotu, která by v době zániku společného jmění tvořila jeho součást.

Nejvyšší soud dále v tomto rozsudku uvádí, že při ocenění členského podílu nelze vycházet ze zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů, protože neexistuje předpis, který by pro potřeby vypořádání společného jmění odkazoval na tento zákon. Pokud citovaný zákon v § 23 upravuje oceňování podílů v obchodních společnostech a účastí v družstvech, týká se oceňování vypořádacího podílu, a to pro jiné účely, než je vypořádání společného jmění manželů. Při převodu členských práv a povinností by se tento zákon aplikoval pouze tehdy, pokud by se tak účastníci dohodli (§ 1 odst. 1 citovaného zákona), když jinak se na sjednávání cen nevztahuje (§ 1 odst. 2 citovaného zákona).

Obvyklé ceny členského podílu v bytovém družstvu v souvislosti s dědickým řízením se dále týká Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 791/2004, které stanoví, že *„je-li třeba stanovit obvyklou cenu členského podílu v bytovém družstvu pro účely určení obvyklé ceně dědictví (§ 175o odst. 1 o. s. ř.) a rozhodnutí o dědictví (§ 175q o. s. ř.) soudem, je nutno vycházet z ceny, kterou by bylo možné za převod takového členského podílu v rozhodné době (tj. v době smrti zůstavitele) a místě dosáhnout“*.

V souvislosti se společným členstvím manželů v družstvu se nabízí otázka, zda vzniká společné členství manželů i v případě, že jeden z manželů za trvání manželství členský podíl zdědí (příp. nabude členský podíl darem nebo za prostředky v jeho výlučném vlastnictví).

Názory na dědění členského podílu za trvání manželství nejsou jednotné, přesto převažuje ten, že zdědí-li jeden z manželů členský podíl v bytovém družstvu, ze zákona jasně vyplývá, že se členem družstva stane jen on. K tomuto stanovisku se kloní i

Tomáš Dvořák¹¹¹, který argumentuje především tím, že § 703 odst. 2 obč. zák. se v tomto případě neuplatní, neboť dědici nevzniká právo na uzavření nájemní smlouvy (jak toto citované ustanovení vyžaduje), ale ex lege vstupuje do již existujícího nájemního vztahu zůstavitele (§ 706 odst. 3. obč. zák.), předmětem společného jmění manželů není majetek nabytý dědictvím (tedy ani členský podíl v družstvu) a navíc by byl neodůvodněně zvýhodněn manžel, který nebyl dědicem a přitom by obdržel část dědictví. Stejně na věc nahlízejí i Jan Dvořák a Jiří Spáčil¹¹² a uvádějí: „*Zdělí-li jeden z manželů členský podíl, nemůže být skutečnost, že žije v manželství, důvodem k tomu, aby byl zbaven části svého práva a aby v případě zániku manželství byl nucen druhému manželovi zaplatit polovinu hodnoty podílu nebo aby byl podíl dokonce přikázán druhému manželovi.*“ K tomu navíc dodávají, že jakýkoliv jiný postup by byl v rozporu s článkem 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, zaručujícím dědění. Hlavním argumentem by dle mého názoru měl být způsob nabytí vlastnictví věci, kterým je v tomto případě dědění, ve spojení s § 143 odst. 1 písm. a) obč. zák., který výslovně stanoví, že společné jmění manželů netvoří majetek získaný děděním některým z manželů nebo jimi oběma za trvání manželství.

Lze konstatovat, že pro nabývání členského podílu v družstvu (ať už děděním, darem nebo nabytím za výlučný majetek) by mělo být aplikováno ustanovení § 143 odst. 1 obč. zák. a společné členství manželů by mělo vzniknout pouze v případě, kdy se jeden z manželů za trvání manželství stane členem bytového družstva a současně nejsou splněny podmínky pro aplikaci § 143 odst. 1 obč. zák. Členský podíl v bytovém družstvu by měl být podřízen stejnému režimu jako ostatní majetek, který tam spadá, a mělo by být přihlíženo k širším právním i společenským souvislostem.

Existují názory ovšem i opačné, které tvrdí, že společné členství manželů v družstvu vznikne, a to z důvodu úpravy § 703 odst. 3 obč. zák., která je úpravou

¹¹¹ DVOŘÁK, Tomáš. Společné jmění manželů a členský podíl v bytovém družstvu – některé otázky vzájemných vztahů. *Obchodněprávní revue*. 10. ledna 2010, 2. ročník, 1/2010, s. 11-12. ISSN 1803-6554. DVOŘÁK, Tomáš. *Bytové družstvo: převody družstevních bytů a další aktuální otázky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 50. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-127-7.

¹¹² DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 258, 259. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

speciální k úpravě § 143 odst. 1 písm. a) obč. zák., s poukazem na to, že nedošlo ke změně právní úpravy, a s poukazem na starší judikaturu.¹¹³

Pokud jsou dědici členského podílu oba manželé, nic nebrání postupu dle § 703 odst. 2 obč. zák., tedy vzniku společného členství s tím, že ovšem členský podíl nebude tvořit předmět jejich společného jmění (vzhledem k ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) obč. zák.), ale bude v jejich tzv. kvazipodílovém spoluvlastnictví. Tedy bude existovat společné členství manželů v bytovém družstvu, ale jeho majetková hodnota nebude součástí společného jmění manželů.¹¹⁴

3.7.3 Stavební spoření

Stavební spoření definuje zákon o stavebním spoření v § 1 jako účelové spoření, které spočívá v přijímání vkladů od účastníků stavebního spoření, v poskytování úvěrů účastníkům stavebního spoření a v poskytování příspěvku fyzickým osobám účastníkům stavebního spoření.

Zákon o stavebním spoření v § 8 obsahuje speciální úpravu, která řeší situaci, kdy zemře účastník stavebního spoření. Stavební spoření se tak neřídí obecnou úpravou obsaženou v občanském zákoníku pro nabývání dědictví, ale má vlastní úpravu, která výrazně modifikuje jinak obvyklý postup v dědickém řízení. Úprava dědění práv a povinností ze stavebního spoření obsažená v zákoně o stavebním spoření má přednost i před případnou závětí, pokud by tato s ní nebyla v souladu (ustavení v závěti by bylo neplatné pro rozpor se zákonem a nepřihlíželo by se k němu).

Předmětem dědění není stavební spoření jako takové, ale práva a povinnosti vyplývající ze stavebního spoření. Základními právy jsou vlastnické právo ke vkladu, který vznikl úsporami, včetně úroků, právo na státní podporu (při splnění zákonných podmínek), právo na poskytnutí úvěru a právo na vrácení vkladu po vypovězení smlouvy. Povinnostmi jsou zejména povinnost spořit dohodnutou částku a použít úvěr ke stanovenému účelu.

¹¹³ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 1886 a násl. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

¹¹⁴ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 1887. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

Ustanovení § 8 odst. 1 zákona o stavebním spoření upravuje situaci, kdy zemřelý účastník stavebního spoření zanechal manžela. V takovém případě přecházejí práva a povinnosti vyplývající ze stavebního spoření na tohoto pozůstalého manžela a soud k tomu přihlédne v řízení o dědictví. K přechodu práv a povinností ze stavebního spoření na pozůstalého manžela tak dojde na základě zákona mimo dědické řízení a práva a povinnosti ze stavebního spoření nejsou předmětem dědění; účastníci dědického řízení nemají možnost tuto skutečnost v dědickém řízení jakkoliv ovlivnit. U stavebního spoření je tedy situace obdobná jako u přechodu členských práv a povinností v bytovém družstvu.

Formulace citovaného ustanovení o tom, „že k tomu soud přihlédne v dědickém řízení“, znamená, že soud v rámci vypořádání společného jmění manželů nerozhoduje o tom, že práva a povinnosti připadnou žijícímu manželovi, protože toto vyplývá přímo ze zákonného ustanovení. Jak již bylo napsáno shora u členského podílu v bytovém družstvu, může být předmětem vypořádání společného jmění pouze majetek, o kterém soud je ve smyslu § 1751 odst. 1 o. s. ř. oprávněn rozhodovat, co z tohoto majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi. Do společného jmění manželů zařadí soud tzv. náhradovou pohledávku vůči pozůstalému manželovi ve výši obvyklé ceny tohoto majetku, neboť pozůstalý manžel se stane jediným vlastníkem tohoto majetku na základě ustanovení § 8 odst. 1 zákona o stavebním spoření. O náhradové pohledávce rozhodne soud jako o jiném majetku ve společném jmění manželů, tzn. do dědictví zařadí část náhradové pohledávky vůči pozůstalému manželovi, jejíž výše je odvozená od obvyklé ceny práv a povinností ze stavebního spoření k datu úmrtí zůstavitele s tím, že pozůstalému manželovi připadne zbývající část této náhradové pohledávky. Za předpokladu stejných podílů obou manželů na jejich majetku bude na každé straně náhradová pohledávka ve výši poloviny obvyklé ceny těchto práv a povinností.

Zákon nijak neřeší jak určit obvyklou cenu práv a povinností ze stavebního spoření, zřejmě tedy obvyklá cena práv a povinností ze stavebního spoření bude představovat uspořenou částku včetně úroků a včetně připsané zálohy státní podpory k datu úmrtí zůstavitele.

Častým případem v dědických řízeních bývá, že pozůstalý manžel již je účastníkem stavebního spoření, které má uzavřené na své jméno. Naskytá se tedy otázka, zda pozůstalý manžel, na kterého přejdou práva a povinnosti ze stavebního spoření zůstavitele, může využívat výhod obou stavebních spoření. Zákon tuto situaci výslovně neřeší, pouze v § 10 odst. 3 stanoví, že „*účastníkovi, který je fyzickou osobou a splňuje podmínky stanovené v § 4 odst. 2, a který má uzavřeno v jednom kalendářním roce více smluv, přísluší státní podpora na ty smlouvy, u kterých o její přiznání písemně požádal; přitom se postupně poukazují zálohy státní podpory přednostně z uspořené částek u dříve uzavřených smluv, přičemž celkový součet záloh státní podpory ke všem smlouvám účastníků v příslušném kalendářním roce nesmí přesáhnout limit uvedený v odst. 2*“ (tímto limitem je poskytnutí zálohy státní podpory ve výši 10 % z uspořené částky v příslušném kalendářním roce, maximálně však z částky 20.000,- Kč).

Pro úplnost dodávám, že pro případ, kdy zůstavitel neměl manžela, použijí se ustanovení § 8 odst. 2 a 3 zákona o stavebním spoření, tzn. práva a povinnosti vyplývající ze stavebního spoření jsou předmětem dědění, pokud se dědicové v dohodě o vypořádání dědictví dohodnou, že je převezme jeden z nich (odst. 2); pokud se dědicové nedohodnou, kdo z nich převezme práva a povinnosti ze stavebního spoření, smlouva o stavebním spoření zanikne dnem úmrtí zůstavitele a předmětem dědictví bude pouze uspořené částka, včetně úroků a poměrné částky státní podpory ke dni úmrtí zůstavitele (odst. 3).

3.7.4 Účty

Smlouvy o běžném a vkladovém účtu jsou upraveny v ustanoveních obchodního zákoníku v § 708 a násl. Smrtí majitele účtu smlouva o běžném či vkladovém účtu nezaniká, banka proto pokračuje v přijímání peněžních prostředků na účet a ve výplatách a platbách z účtu na základě příkazů, které jí dal majitel účtu a osoby jím zmocněné (§ 715a odst. 1 a § 719a obch. zák.).

Do práv a povinností majitele účtu vstupují jeho dědici děděním. Obvyklá cena tohoto majetku, tedy obvyklá cena práv a povinností spojených s účtem, se rovná výši zůstatku peněžních prostředků na účtu k datu úmrtí zůstavitele.¹¹⁵

Soud do aktiv společného jmění manželů zařadí práva a povinnosti spojené s konkrétním účtem, vedeném na jméno zůstavitele nebo pozůstalého manžela (za předpokladu, že se jedná o majetek ve společném jmění manželů). V rámci vypořádání společného jmění manželů je nutné rozlišit, kdo je majitelem účtu – zda zůstavitel nebo pozůstalý manžel. Je-li majitelem účtu zůstavitel, zařadí se do dědictví práva a povinnosti spojené s účtem v obvyklé ceně celého zůstatku, s tím, že pozůstalému manželovi připadne pohledávka z vypořádání společného jmění manželů ve výši jedné poloviny hodnoty zůstatku na účtu. Vzhledem k tomu, že do práv a povinností majitele účtu vstupují jeho dědici děděním, nebude zřejmě možné, aby v rámci vypořádání společného jmění manželů, připadly práva a povinnosti spojené s účtem pozůstalému manželovi. Je-li majitelem účtu pozůstalý manžel, není možné, aby práva a povinnosti spojené s účtem nabyt někdo jiný, než pozůstalý manžel, proto se do dědictví zařadí pohledávka z vypořádání společného jmění manželů ve výši jedné poloviny hodnoty zůstatku na účtu.

3.7.5 Finanční leasing

Leasingová smlouva není v občanském ani obchodním zákoníku zakotvena, jedná se o smlouvu inominátní (nepojmenovanou). V praxi se rozlišují dva druhy leasingu – leasing finanční a leasing operativní. Základní rozdíl mezi těmito leasingy spočívá v tom, že zatímco podstatou finančního leasingu je konečný převod vlastnictví k předmětu leasingu, u operativního leasingu předmět leasingu zůstává ve vlastnictví leasingové společnosti i po skončení smlouvy (svým charakterem se tak blíží nájmu). Finanční leasing je specifický soukromoprávní institut. Práva a povinnosti jejich účastníků se řídí především ustanoveními uzavřené leasingové smlouvy.¹¹⁶ Vzhledem k tomu, že leasing operativní je využíván v naprosté většině právníky osobami a podnikajícími fyzickými osobami (u nichž by pravděpodobně práva a povinnosti

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1219/2006

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 30 Cdo 2033/2002

vyplývající ze smlouvy o operativním leasingu byla v dědickém řízení oceňována v rámci ocenění celého podniku), je pojednáno pouze o leasingu finančním.

Podstatou finančního leasingu je pronájem konkrétní věci na určité období a za dohodnuté splátky s možným ujednáním koupit předmět nájmu za zůstatkovou cenu. Finanční leasing převádí nejen uživatelská práva k předmětu leasingu na nájemce, ale i povinnosti pečovat o předmět leasingu a rizika spojená s užíváním věci v rozsahu, který je stanoven smlouvou. Práva a povinnosti účastníků smlouvy přitom vyplývají nejen ze smlouvy upravující vztahy mezi konkrétními účastníky, ale i ze všeobecných smluvních podmínek leasingu poskytovaného příslušnou leasingovou společností, jsou-li tyto všeobecné podmínky nedílnou součástí smlouvy.¹¹⁷

Zemře-li leasingový nájemce v průběhu trvání leasingové smlouvy, nebude předmětem dědictví v žádném případě předmět leasingu, protože ten po celou dobu trvání leasingu náleží do vlastnictví společnosti, která leasing poskytuje. Předmětem dědictví však budou práva a povinnosti zůstavitele jako leasingového nájemce na základě smlouvy o finančním leasingu.¹¹⁸

Pokud tedy práva a povinnosti ze smlouvy o finančním leasingu náležely do společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela (přitom není rozhodné, kdo z manželů uzavřel smlouvu), je nutné je zařadit do soupisu aktiv a pasiv společného jmění.

V rámci vypořádání společného jmění manželů je nutné rozlišit situaci, kdo z manželů uzavřel leasingovou smlouvu. Pokud by smlouva byla uzavřena pozůstalým manželem, měla by v rámci vypořádání společného jmění zůstat práva z leasingové smlouvy jemu, s tím, že do dědictví by připadla pohledávka z vypořádání společného jmění manželů ve výši jedné poloviny obvyklé ceny těchto práv. Pokud smlouvu uzavřel zůstavitel, budou práva vyplývající z leasingové smlouvy předmětem dědictví a pozůstalému manželovi připadne pohledávka z vypořádání společného jmění ve výši jedné poloviny obvyklé ceny těchto práv. Existují ale i názory opačné, které vychází z toho, že při vypořádání společného jmění v rámci dědického řízení mohou práva

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2003, sp. zn. 30 Cdo 888/2002

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. 33 Odo 1200/2006

z leasingové smlouvy připadnout podle dohody dědiců jak do dědictví, tak pozůstalému manželovi, bez ohledu na to, kým byla leasingová smlouva uzavřena.¹¹⁹

Pokud jde o dluhy, tedy povinnosti vyplývající z leasingové smlouvy, bude zpravidla podle zákona za jednu polovinu odpovídat pozůstalý manžel a do dědictví připadne druhá polovina tohoto dluhu. Odchylný způsob vypořádání dluhu při vypořádání společného jmění manželů možný je, ovšem se souhlasem věřitele (poskytovatele leasingu).

Pro účely dědického řízení je potřeba stanovit obvyklou cenu práv, jakož i výši dluhu vůči poskytovateli leasingu. Vzhledem k tomu, že do práv nájemce patří právo užívat předmět leasingu a právo po skončení doby trvání leasingu věc odkoupit, bude zřejmě obvyklá cena práv leasingové nájemce odpovídat obvyklé ceně předmětu leasingu. Výše dluhu je pak stanovena součtem dosud neuhrazených leasingových splátek.¹²⁰

V dědickém řízení je vždy potřeba vycházet z konkrétní leasingové smlouvy a zejména z všeobecných obchodních podmínek příslušné leasingové společnosti, které však nesmí být v rozporu s kogentními ustanoveními zákona.

Častým případem bývá využití leasingu podnikající fyzickou nebo právnickou osobou. Vzhledem k tomu, že součástí společného jmění manželů je i podnik, musí být tato hodnota zařazena do aktiv jeho podnikání. Pokud tedy práva a povinnosti spjaté s leasingem náleží jednomu z manželů, lze k hodnotě tohoto majetkového práva přihlídnout v rámci zjištění obvyklé ceny podniku.¹²¹

3.8 Rozvedený zůstavitel v dědickém řízení

Je-li právním důvodem zániku manželství (a tedy i zániku společného jmění manželů) smrt jednoho z manželů nebo prohlášení za mrtvého, vypořádá se společné jmění manželů v dědickém řízení podle § 1751 o. s. ř., jak bylo uvedeno shora. Usnesení podle § 1751 o. s. ř. se vydává pouze tehdy, když manželství v době smrti zůstavitele

¹¹⁹ BARTOŠ, Jiří. Finanční leasing a dědictví. *Ad Notam*. 21. června 2010, 16. ročník, 3/2010, s. 23. ISSN 1211-0558.

¹²⁰ BARTOŠ, Jiří. Finanční leasing a dědictví. *Ad Notam*. 21. června 2010, 16. ročník, 3/2010, s. 21. ISSN 1211-0558.

¹²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1052/2004

trvalo. Mohou však nastat situace, kdy právním důvodem zániku manželství není smrt jednoho z manželů (příp. prohlášení za mrtvého), ale rozvod manželství a jeden z (bývalých) manželů zemře v době, kdy ještě není společné jmění manželů vypořádáno. Bývalý manžel sice není účastníkem dědického řízení (pokud není v postavení účastníka dle § 175b o. s. ř.), v dědickém řízení se společné jmění manželů nevypořádává, přesto se tato okolnost dědického řízení dotkne. Vzhledem k tomu, že je v dědickém řízení třeba zjistit zůstavitelův majetek a jeho dluhy a provést soupis aktiv a pasiv (§ 175m o. s. ř.), nemůže být dědické řízení skončeno dříve, než bude jasný výsledek vypořádání společného jmění (bývalých) manželů.

V případě rozvedeného zůstavitele může nastat několik situací:

a) Za života zůstavitele došlo k vypořádání zaniklého společného jmění manželů.

K tomuto vypořádání mohlo dojít buď dohodou ve smyslu § 150 odst. 1 obč. zák. nebo rozhodnutím soudu ve smyslu § 150 odst. 3 obč. zák. Soudní komisař se tímto vypořádáním musí řídit a do dědictví zařadit tedy jen to, co podle dohody nebo rozhodnutí soudu připadlo zůstaviteli.

b) Za života zůstavitele bylo zahájeno u soudu řízení o vypořádání společného jmění manželů ve smyslu § 150 odst. 3 obč. zák., které není dosud skončené.

Pokud bylo ještě za života zůstavitele zahájeno řízení o vypořádání společného jmění manželů, stávají se účastníky tohoto řízení místo zůstavitele jeho dědicové (tj. ti, kteří byli vyzooměni a poučeni o dědickém právu a dědictví po zůstaviteli neodmítli). Soud, u něhož bylo řízení o vypořádání společného jmění zůstavitele zahájeno, však nemůže rozhodovat o tom, zda jednotlivým dědicům z více dědiců zůstavitele případnou některé věci ze společného jmění manželů, které je vypořádáváno, ale rozhodne, že připadají do dědictví; ohledně nich pak dědicové v dědickém řízení uzavřou mezi sebou dohodu (příp. jim dědictví bude potvrzeno podle dědických podílů).

V řízení o dědictví je soud vázán rozhodnutím soudu o vypořádání společného jmění manželů.¹²²

Takto lze zřejmě v soudním řízení vypořádat společné jmění manželů i v případě, že za života zemřelého bývalého manžela nebylo řízení zahájeno.

c) Za života zůstavitele nebyla uzavřena dohoda o vypořádání ve smyslu § 150 odst. 1 obč. zák., ani nebylo zahájeno u soudu řízení o vypořádání společného jmění manželů a neuplynula lhůta ve smyslu § 150 odst. 4 obč. zák.

Nejjednodušším řešením je v tomto případě uzavření dohody o vypořádání společného jmění manželů ve smyslu § 150 odst. 1 obč. zák. v době před projednáním dědictví. Dohodu o vypořádání s bývalým zůstavitelovým manželem uzavírají právní nástupci zůstavitele, tj. všichni zůstavitelovi dědici, příp. stát (k tomu je samozřejmě zapotřebí vůle všech účastníků). Soudní komisař by z této dohody v dědickém řízení vycházel a do soupisu aktiv a pasiv dědictví by zařadil to, co na základě této dohody připadlo zůstaviteli. Výjimečně se vyskytují i názory opačné, jež tvrdí, že dohodu o vypořádání nelze uzavřít, i když společné jmění manželů zaniklo dříve jinak, než smrtí jednoho z manželů.¹²³

Pokud nedojde k uzavření dohody o vypořádání dědictví, může o vypořádání rozhodnout na návrh soud ve sporném řízení ve smyslu § 150 odst. 3 obč. zák. Vyskytují se i starší opačné názory, které vychází z toho, že v tomto případě nelze návrh na vypořádání zaniklého společného jmění manželů ve sporném řízení podat a že naopak lze vypořádání provést v dědickém řízení.¹²⁴ Hlavním argumentem proti těmto

¹²² ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 896. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1. R 4/1980: „Bylo-li ještě za života bezpodílových spoluvlastníků zahájeno občanské soudní řízení o vypořádání zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví manželů, je v tomto řízení i po smrti jednoho z těchto bezpodílových spoluvlastníků nadále dána pravomoc soudu, který dokončí dědické řízení (§ 107 odst. 3 o. s. ř.) s dědici zemřelého bezpodílového spoluvlastníka. V řízení o dědictví je pak státní notářství vázáno rozhodnutím soudu o tom, co připadá z vypořádaného bezpodílového spoluvlastnictví do dědictví po zemřelém bezpodílovém spoluvlastníku, a tento majetek (dluhy) zařadí do soupisu aktiv a pasiv dědictví.“

¹²³ BIČOVSKÝ, Jaroslav, Milan HOLUB a Milan POKORNÝ. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 176. ISBN 978-80-7201-747-8.

¹²⁴ BIČOVSKÝ, Jaroslav, Milan HOLUB a Milan POKORNÝ. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 176. ISBN 978-80-7201-747-8.

starším (již překonaným) názorům je to, že bývalý manžel není účastníkem dědického řízení, a proto jej rozhodnutí vydaná v dědickém řízení nezavazují (viz § 159a o. s. ř. ve spojení s § 167 odst. 2 o. s. ř.). Proto je soudní vypořádání nejen možné, ale i nutné v případě, že nedošlo k vypořádání dohodou nebo zákonnou domněnkou.¹²⁵ Aktivně legitimován k podání žaloby je kterýkoliv z bývalých manželů a pasivně je legitimován druhý manžel. Místo zemřelého manžela pak vystupují jeho dědici, příp. stát. Pokud by byl žalobcem přeživší manžel, žalovanými budou všichni zůstavitelovi dědicové. V opačném případě jsou všichni zůstavitelovi dědicové na straně žalobců a žalovaným je přeživší manžel. Mohla by však nastat situace, kdy jeden z dědiců nechce poskytnout potřebnou součinnost k tomu, aby byla žaloba podána (nechce se aktivně na podání žaloby podílet). V tomto případě je nutné, aby žaloba směřovala nejen proti přeživšímu manželovi, ale i proti tomuto pasivnímu dědici; jinak by soudní rozhodnutí nebylo závazné pro všechny dědice.¹²⁶ Do doby, než by bylo o návrhu dědiců nebo rozvedeného manžela rozhodnuto, mohl by soudní komisař dědické řízení přerušit podle § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř.

Soudní komisař není oprávněn jakýmkoliv způsobem účastníky donutit k nějakému konání, tj. uzavření dohody o vypořádání nebo podání návrhu k soudu; není možné vydat usnesení, kterým by se účastníkům řízení ukládala povinnost k nějakému konání ve smyslu § 150 odst. 1 nebo 2 obč. zák.

Lze se setkat s názorem, že je možné uplatnit postup dle § 175k o. s. ř., podle něhož by nevypořádané společné jmění manželů bylo souhrnem aktiv a pasiv, která jsou mezi účastníky sporná, neboť není jasné, který majetek patří zůstaviteli a který přeživšímu manželovi. Soudní komisař by se poté omezil jen na konstatování spornosti a k tomuto majetku nebo dluhům by při určení obvyklé ceny majetku, výše dluhů a čisté

R 4/1980: „Nebylo-li občanské soudní řízení o vypořádání zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví zahájeno ještě za života obou bezpodílových spoluvlastníků, pak již není zákonné podkladu pro toto řízení a nelze u soudu podat úspěšně návrh na vypořádání zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví proti dědici zemřelého bezpodílového spoluvlastníka. Podání takového návrhu také nemůže dědici zemřelého bezpodílového spoluvlastníka ani druhému bezpodílovému spoluvlastníku uložit státní notářství s poukazem na § 18 not. ř., protože tu už určení toho, co z tohoto společného majetku obou bezpodílových spoluvlastníků patří do dědictví po zemřelém spoluvlastníkově, náleží do výlučné pravomoci státního notářství.“

¹²⁵ DVOŘÁK, Jan, SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, a. s., 2007, s. 236-238.

¹²⁶ KLIČKA, Ondřej. Vypořádání společného jmění manželů po rozvodu manželství a dědické řízení. *Ad Notam*. 22. prosince 2006, 14. ročník, 6/2006, s. 177. ISSN 1211-0558.

hodnotě dědictví, případně výše jeho předlužení nepřihlížel. Domnívám se, že tento postup správný není, a to s ohledem na účel § 175k o. s. ř., který se týká skutkových sporů o aktiva a pasiva dědictví mezi účastníky navzájem, nikoliv mezi účastníky a třetí osobou (tj. bývalým manželem).

Jiný názor uvádí, že jediným procesním nástrojem zůstává přerušení řízení dle § 109 odst. 1 písm. b) o. s. ř. do doby, než bude vypořádáno společné jmění manželů.¹²⁷ Ani tento postup se nejeví jako vhodný a správný, a to zejména z důvodu toho, že notář je z úřední povinnosti povinen provést úkony v řízení o dědictví tak, aby byl zjištěn úplně zůstavitelův majetek a dluhy, a to i bez součinnosti účastníků řízení; soudní komisař nemůže být nečinný v okamžiku, kdy účastníci sami zvolí konání v podobě nečinnosti.

Do aktiv dědictví by proto měla být zařazena jedna polovina zaniklého společného jmění (jako podíl zůstavitele na dosud nevypořádaném společném majetku s bývalým manželem) s tím, že soud nemůže rozhodovat konkrétně o jednotlivých věcech. Ke konkrétnímu vypořádání takového majetku mezi bývalým manželem a dědici může pak dojít jejich dohodou nebo v soudním řízení o vypořádání, příp. následným uplatněním domněnky dle § 150 odst. 4 obč. zák. Pro bývalého manžela zůstavitele, který není účastníkem dědického řízení, však není zařazení majetku nebo závazků patřících do zaniklého a nevypořádaného společného jmění do dědictví závazné.¹²⁸ Bývalý manžel by svá práva mohl uplatnit žalobou ve sporném řízení podle § 175y odst. 2 o. s. ř.

Starší judikatura uvádí, že pokud by došlo po úmrtí zůstavitele k uzavření dohody o vypořádání nebo byl podán k soudu návrh na vypořádání, neodrazilo by se to v dědickém řízení, protože takové vypořádání nemůže mít zpětné účinky ke dni úmrtí zůstavitele, tj. ke dni, který je rozhodující pro rozsah aktiv a pasiv. Dohoda o

¹²⁷ KLIČKA, Ondřej. Vypořádání společného jmění manželů po rozvodu manželství a dědické řízení. *Ad Notam*. 22. prosince 2006, 14. ročník, 6/2006, s. 177. ISSN 1211-0558.

¹²⁸ BÍLEK, Petr, Ljubomír DRÁPAL, Miloslav JINDŘICH a Karel WAWERKA. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. 3., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 646-647. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-7179-865-7.

vypořádání by totiž platila až od jejího uzavření, rozhodnutí soudu o vypořádání až od právní moci.¹²⁹

„Mimosoudní dohodu o vypořádání zaniklého společného jmění manželů lze uzavřít i po uplynutí tří let od zániku společného jmění, probíhá-li soudní řízení o vypořádání společného jmění.“¹³⁰

d) Za života zůstavitele nebyla uzavřena dohoda o vypořádání ve smyslu § 150 odst. 1 obč. zák., ani nebylo zahájeno u soudu řízení o vypořádání společného jmění manželů a uplynula lhůta ve smyslu § 150 odst. 4 obč. zák.

Pokud ode dne zániku společného jmění manželů (tj. ode dne právní moci rozsudku o rozvodu) do dne úmrtí zůstavitele uplynula doba tří let, aniž by došlo k vypořádání společného jmění dohodou manželů nebo byl podán návrh na zahájení řízení o jeho vypořádání u soudu, uplatní se nevyvratitelná právní domněnka dle § 150 odst. 4 obč. zák. Soud zařadí do dědictví věci, které uplynutím lhůty připadly zůstaviteli a nepřihlíží k věcem, které takto připadly bývalému manželovi zůstavitele.

Použití nevyvratitelné právní domněnky může být problematické, a to zejména z důvodu toho, že v zákonném ustanovení je uvedeno „*že ohledně movitých věcí se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá*“. Interpretace citovaného ustanovení není zrovna šťastná, protože zemřelý manžel pochopitelně nic ze společného jmění neužívá. Vhodné by bylo toto ustanovení nahradit tímto: „*ohledně movitých věcí se manželé, příp. manžel a dědicové druhého manžela, vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti, výlučně jako vlastník užívá, příp. užíval.*“

Sporným se také může stát, jaké z těchto věcí zůstavitel výlučně jako vlastník užíval. Vzhledem k tomu, že usnesení není závazné pro bývalého manžela, protože není účastníkem dědického řízení, může docházet ke sporům mezi dědici a bývalým

¹²⁹ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 1996, č.j. 24 Co 96/96-91 (*Ad Notam*. 13. prosince 1996, 2. ročník, 6/1996, s. 140-141. ISSN 1211-0558).

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. 11. 1996, č.j. 24 Co 291/96-76 (*Ad Notam*. 16. dubna 1997, 3. ročník, 2/1997, s. 45-47. ISSN 1211-0558).

¹³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1038/2009

manželem o vlastnictví takových věcí. Další část zákonného ustanovení o tom, že *„o ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné; totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželům společných“*, nebude zřejmě činit výrazné problémy.

4. Nabývání nemovitostí manžely

4.1 Kupní smlouva

Převážným způsobem nabývání do společného jmění manželů je kupní smlouva. Kupní smlouva nemusí být sepsána formou notářského zápisu, a proto řada účastníků využívá služeb notáře pouze k ověření pravosti podpisu na takové smlouvě (viz § 74 NotŘ). Kupní smlouva ve formě notářského zápisu je notářským zápisem o právním úkonu dle § 62 a násl. NotŘ a musí splňovat veškeré náležitosti tam uvedené, aby byla veřejnou listinou (o náležitostech notářských zápisů je pojednáno shora v podkapitole 2.2 Notářské zápisy o právních úkonech).

K nabytí vlastnického práva k nemovitosti na základě smlouvy se vyžaduje vklad do katastru nemovitostí, jde-li o nemovitost, která je předmětem evidence v katastru nemovitostí (§ 133 odst. 2 obč. zák.). Jde-li o převod nemovitosti, která není předmětem evidence v katastru nemovitostí, nabývá se vlastnictví okamžikem účinnosti smlouvy (§ 133 odst. 3 obč. zák.).

Vlastnické právo k nemovitostem evidovaným v katastru nemovitostí České republiky se zapisuje do katastru nemovitostí zápisem vkladu práva a vzniká dnem vkladu práva do katastru, pokud zákon nestanoví jinak [(§ 1 a § 2 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZáPrNe“)]. Právní účinky vkladu vznikají na základě pravomocného rozhodnutí o jeho povolení ke dni, kdy návrh na vklad byl doručen katastrálnímu úřadu (§ 2 odst. 3 ZáPrNe).

Pro nabývání nemovitostí do společného jmění manželů je důležitý den, k němuž se vážou právní účinky vkladu. Nastanou-li právní účinky vkladu po uzavření manželství, stává se nabytá věc součástí společného jmění manželů. Tou by se nestala v případě, že by kupní cena byla zaplacená výhradně z výlučných prostředků jednoho z manželů. Pokud návrh na vklad vlastnického práva podá jeden z manželů, avšak ještě před uzavřením manželství, vlastnické právo k takové nemovitosti získá jen on, nikoliv druhý manžel.¹³¹

¹³¹ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 76. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

Stane-li se jeden z manželů vlastníkem nemovitosti před uzavřením manželství, avšak kupní cena za takto nabytou nemovitost byla hrazena za trvání manželství ze společných prostředků, nezakládá to ještě vlastnické právo druhého manžela k této nemovitosti. Druhý manžel, který není vlastníkem, má však právo požadovat při zániku manželství a vypořádání společného jmění, aby ve smyslu § 149 odst. 2 obč. zák. bylo přihlédnuto k takto vynaloženým prostředkům ze společného majetku ve prospěch výlučného majetku druhého manžela. Závazek manžela, jež se stal výlučným vlastníkem nemovitosti, zaplatit kupní cenu, do společného jmění nespadá, protože tento závazek nevznikl za trvání manželství.¹³² Obdobně by platilo, kdyby smlouva byla uzavřena za trvání prvního manželství a ve stejné době podán návrh na vklad vlastnického práva a kupní cena zaplacená ze společných prostředků za trvání druhého manželství; ke společnému nabytí v manželství druhém by nedošlo.

Jsou-li splněny podmínky pro nabytí nemovitosti do společného jmění manželů, stane se nemovitost součástí společného jmění manželů bez ohledu na to, že jeden z manželů nebyl účastníkem kupní smlouvy, nedal k tomu souhlas anebo s tím dokonce nesouhlasil. Z hlediska soudní praxe není kupní smlouva považována za úkon, který se týká společné věci, protože kupovaná věc se teprve smlouvou do společného jmění manželů získává. Kupující manžel proto nepotřebuje k platnosti smlouvy souhlas ve smyslu § 145 odst. 2 obč. zák., a to ani tehdy, nejde-li o obvyklou správu majetku; z kupní smlouvy je oprávněn a zavázán pouze on sám.¹³³ Právní praxe dovozuje, že to samé platí i pro použití společných peněžních prostředků jako úhrady kupní ceny; ani k tomuto použití není třeba souhlasu druhého manžela a ani v tomto případě není kupní smlouva neplatná. Důvodem tohoto řešení je ochrana právního obchodu s třetími osobami, které nemusí ověřovat, zda kupující žije v manželství, jaké jsou jeho majetkové poměry (pro zjištění, zda se jedná o úkon v rámci běžné záležitosti) nebo zda kupující manžel měl souhlas druhého manžela s použitím společných peněžních

¹³² DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 77. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

¹³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2001, sp. zn. 33 Cdo 1079/1999

prostředků. Toto stanovisko však bylo v dřívějších výkladových komentářích zpochybněno (viz např. Obč. zák. Komentář. Sv. 1. Praha: Panorama, 1987, s. 514).¹³⁴

Otázku, zda závazek zaplatit kupní cenu vyplývající z kupní smlouvy, která byla uzavřena jen jedním manželem bez souhlasu druhého, je předmětem společného jmění manželů, řeší ustanovení § 143 odst. 1 písm. b) obč. zák. Tento závazek se stane předmětem společného jmění manželů za předpokladu, že závazek nepřesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Pokud tuto míru již přesahuje, je nutný pro jeho zařazení do režimu společného jmění manželů souhlas druhého manžela.

Jak již bylo uvedeno shora, je-li účastníkem kupní smlouvy o převodu nemovitosti, která je evidována v katastru nemovitostí, jako nabyvatel jen jeden z manželů a k nabytí nemovitosti jsou použity společné prostředky, stane se vkladem do katastru nemovitostí tato nemovitost předmětem společného jmění manželů (za předpokladu, že ze smluv uzavřených podle § 143a obč. zák. nevyplývá něco jiného). Katastrální úřad ve vkladovém řízení vychází z údajů, které jsou uvedeny v kupní smlouvě, nezkoumá osobní stav účastníků, a proto bude do katastru nemovitostí zapsán vkladem pouze manžel, který uzavřel kupní smlouvu. To ovšem nemění nic na vlastnickém právu druhého manžela, které vzniklo ze zákona ve smyslu ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) obč. zák. Vzhledem k tomu, že vlastnické právo druhého manžela, byť není zapsané v katastru nemovitostí, vzniklo ze zákona, zapíše se do katastru nemovitostí záznamem (§ 7 odst. 1 zákona č. ZáPrNe) na základě ohlášení doloženého souhlasným prohlášením podle § 40 odst. 2 písm. a) katastrální vyhlášky. Manželům tuto povinnost ukládá § 10 odst. 1 písm. d) zákona č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*KatZ*“).

Pokud je kupní smlouva uzavřená před vznikem manželství relativně neplatná (§ 40a obč. zák.) a tato vada je zhojena za trvání manželství, nestává se takto nabytá věc předmětem společného jmění manželů. Je-li kupní smlouva uzavřená před vznikem manželství absolutně neplatná a účastníci smlouvy si již předali nějaké plnění (např.

¹³⁴ ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 867. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.
DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 120-121. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

kupní cenu), nespadá takto přijaté plnění manželem do společného jmění manželů (nejedná se totiž o nabytí vlastnického práva).¹³⁵

Soudní praxe zaujala názor, že pokud jsou účastníky smlouvy o převodu nemovitosti na jedné straně oba manželé, je třeba, aby případné odstoupení od této smlouvy bylo adresováno oběma manželům a aby se takový projev vůle od smlouvy odstoupit dostal do dispozice každého z nich. Nestane-li se tak, nenastanou zamýšlené právní účinky odstoupení.¹³⁶

Soudní praxe dále dovozuje, že pokud byla kupní cena za nemovitost hrazena zcela z výlučných prostředků jednoho z manželů, ale kupujícími byli manželé oba a oba při uzavření kupní smlouvy projevili vůli nabýt nemovitost do společného jmění, pak se tato nemovitost stala předmětem jejich společného jmění. Z hlediska určení, zda tato nemovitost patří nebo nepatří do společného jmění, je tak rozhodující vůle účastníků.¹³⁷

Kupní cena za nabytou nemovitost, která se stane součástí společného jmění manželů, může být zaplácena částečně společnými prostředky a částečně i výlučnými prostředky jednoho z manželů. V zápise vlastnického práva obou manželů do katastru nemovitostí se tato situace neprojeví, není možné zapsat kvantitativně podíl na společné věci. Manželé mají k věci stejná práva a povinnosti, každý z manželů je vlastníkem celé věci, avšak omezený stejným vlastnickým právem druhého manžela. Při zániku manželství má však manžel, jež investoval výlučné prostředky na získání společné věci, nárok požadovat, aby ve smyslu § 149 odst. 2 obč. zák. mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek.

Kupní smlouvou, jsou-li proto splněny podmínky, mohou manželé nabýt nemovitost pouze do společného jmění manželů, nikoliv do podílového spoluvlastnictví. Nabytí do podílového spoluvlastnictví nelze připustit, a to ani v případě, že k tomu

¹³⁵ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, s. 76. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.

¹³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2001, sp. zn. 22 Cdo 3005/1999

¹³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1659/2000

směřuje vůle manželů. Možné by to bylo pouze za předpokladu, že by každý z manželů koupil podíl na stejné nemovitosti ze svých výlučných prostředků.

Za obvyklou správou majetku, který je součástí společného jmění manželů, nelze považovat právní úkony týkající se převodu nemovitosti.¹³⁸ Jak již bylo uvedeno shora, pro nabývání nemovitostí toto neplatí. Pokud ovšem manželé prodávají nemovitost, která je předmětem jejich společného jmění, jedná se o správu majetku náležejícího do společného jmění manželů, která není obvyklou správou, a proto je nutné k platnosti takové smlouvy souhlasu druhého manžela.

Odměna notáře za sepsání kupní smlouvy ve formě notářského zápisu se účtuje (podobně jako smlouvy modifikující společné jmění manželů) podle položky A odst. 1 Přílohy NotT (řazené v Oddílu I. „Odměna notáře podle tarifní hodnoty“). Na rozdíl od účtování u smluv modifikujících společné jmění manželů, kdy se částka vypočtená podle věty první a druhé této položky krátí na jednu polovinu, u kupní smlouvy takové zvýhodnění není. Pokud ale notář přijímá do úschovy peníze v souvislosti se smlouvou, kterou sepsal, odměna notáře vypočtená podle položky C Přílohy NotT za úschovu peněz (řazená v Oddílu I. „Odměna notáře podle tarifní hodnoty“) je jedna desetina z této odměny.

4.2 Darovací smlouva

Darovací smlouva (stejně jako smlouva kupní) nemusí být sepsána formou notářského zápisu a řada účastníků využívá služeb notáře pouze k ověření pravosti podpisu na takové smlouvě (viz § 74 NotŘ). Darovací smlouva ve formě notářského zápisu je notářským zápisem o právním úkonu dle § 62 a násl. NotŘ.

Ve smyslu § 143 odst. 1 písm. a) obč. zák. je z předmětu společného jmění manželů vyloučen majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného darem. Výjimka u věcí darovaných platí nejen u nabytí věci jedním z manželů, ale i při nabytí věci oběma manžely.

¹³⁸ R 15/1964: „Prodej nemovitosti je dispozicí vybočující z obvyklé správy majetku manželů. Podnikne-li takové právní jednání jeden z manželů sám bez souhlasu druhého je neplatné.“

Platná právní úprava tedy neumožňuje, aby darovaná nemovitost přešla do společného jmění manželů, a to ani v případě jsou-li obdarovanými oba manželé a vůle dárce a obdarovaných k tomu směřuje. Je-li obdarovaným jeden z manželů, stane se nabytá nemovitost jeho výlučným vlastnictvím. Jsou-li obdarovanými oba manželé, stane se nabytá nemovitost předmětem jejich podílového spoluvlastnictví. Manželé však mohou smlouvou uzavřenou ve formě notářského zápisu uzavřenou dle § 143a odst. 1 obč. zák. rozšířit rozsah svého společného jmění tak, aby nemovitost, která byla darována jednomu z manželů nebo jim oběma, náležela do společného jmění manželů.

Lze jen doporučit, zda by nebylo vhodné změnit právní úpravu takovým způsobem, který by umožnil manželům nabyt věc rovnou do jejich společného jmění manželů, pokud budou obdarovanými oba dva a vůle dárce i jich obou k tomu bude směřovat.

Darování mezi manžely je možné pouze v případě, kdy dar jde z výlučného vlastnictví dárce, tzn. kdy dar netvoří předmět společného jmění manželů. Mají-li manželé ve společném jmění nemovitost a požadují, aby tato se stala výlučným vlastnictvím jednoho z manželů, není možné, aby jeden z manželů daroval „svoji polovinu“ druhému. Každý z manželů má totiž vlastnické právo k celé věci, které je omezeno stejným právem druhého manžela.¹³⁹ Tento závěr je logický, nelze totiž někomu darovat něco, co mu stejně již patří. K přesunu majetku ze společného jmění do výlučného vlastnictví jednoho z manželů může dojít pouze dle ustanovení § 143a obč. zák., kdy manželé mohou smlouvou sepsanou ve formě notářského zápisu rozšířit nebo zúžit zákonný rozsah společného jmění. Tyto majetkové dispozice nejsou považovány za darování, byť se v mnoha případech o darování může jednat, ani nepodléhají dani darovací nebo dani z převodu nemovitostí.

Soudní judikatura se zabývala i vztahem společného jmění manželů k vrácení daru ve smyslu § 630 obč. zák. a zaujala názor, že k výzvě obdarovanému, aby vrátil nemovitosti darované mu ze společného jmění manželů oběma manžely, je třeba souhlasu i druhého manžela. Pokud tuto výzvu učinil jeden z manželů bez souhlasu

¹³⁹ R 42/1972: „Jestliže má každý z manželů vlastnické právo k celé věci, omezené ovšem stejným právem druhého manžela, pak nemůže jeden z manželů toto své právo převést na druhého manžela, a to ani darovací smlouvou.“

druhého, jedná se o relativně neplatný právní úkon ve smyslu § 40a odst. 1 obč. zák. Relativní neplatnosti se pak může dovolat nejen manžel, který k takovému právnímu úkonu druhého manžela nedal souhlas, ale i obdarovaný. Výzva k vrácení daru není právním úkonem, kterým má být věc teprve získána do společného jmění manželů, jako je tomu v případě koupě věci; soudní praxí je výzva přirovnávána k jinému jednostrannému právnímu úkonu – odstoupení od smlouvy, kdy také vzniká povinnost vrátit plnění ze zrušeného právního úkonu.¹⁴⁰

Jinak je posuzován případ, kdy manželé darují nemovitosti, které byly předmětem jejich již zaniklého, ale dosud nevypořádaného společného jmění, a již uplynula tříletá lhůta po zániku manželství. Po uplynutí této tříleté lhůty po zániku manželství může jeden z bývalých manželů vyzvat obdarovaného ve smyslu § 630 obč. zák. jen k vrácení jedné ideální poloviny věci darované ze společného jmění (to proto, že ke dni podání výzvy neexistuje nevypořádaný vlastnický vztah bývalých manželů k nemovitostem a touto výzvou se nemůže ani obnovit) a k tomuto úkonu nepotřebuje souhlas druhého bývalého manžela, se kterým měl nemovitost ve společném jmění manželů. Nelze naopak žádat druhého bývalého manžela, aby vyslovil se žádostí o vrácení celé darované nemovitosti souhlas.¹⁴¹

Odměna notáře za sepsání darovací smlouvy ve formě notářského zápisu se účtuje (podobně jako smlouvy modifikující společné jmění manželů a kupní smlouvy) podle položky A odst. 1 s Přílohy NotT (řazené v Oddílu I. „Odměna notáře podle tarifní hodnoty“). Obdobně jako u smluv modifikujících společné jmění manželů se částka vypočtená podle věty první a druhé této položky krátí na jednu polovinu.

¹⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2731/2000

¹⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2006, sp. zn. 22 Cdo 140/2007

5. Evropské právní úpravy manželského majetkového práva

Manželské majetkové právo je upraveno v řadě evropských právních řádů a vychází z právní tradice, zvyků, historie a kultury dané země. Proto existuje řada manželských majetkových režimů, které jsou si podobné, anebo se výrazně odlišují. V zásadě neplatí, že země, jejichž politické nebo ekonomické podmínky jsou podobné, mají shodnou úpravu manželského majetkového práva. Od kontinentální právní úpravy se výrazně odlišuje systém anglosaského práva (Velká Británie, Irsko), v němž uzavření manželství nemá žádný vliv na vlastnictví majetku manžely (každý z manželů vlastní výhradně nejen to, co již vlastnil před uzavřením manželství, ale i vše, co nabude v manželství bez ohledu na právní důvod nabytí).¹⁴²

Proto, aby určité majetkové uspořádání mezi manžely mohlo být považováno za manželský majetkový režim, je standardní evropskou legislativní úpravou požadováno, aby právní úprava řešila alespoň:

- vzájemný vztah mezi manžely k majetku, který nabyli za trvání manželství,
- určení vlastnictví k věcem, které měl každý z manželů v době uzavření manželství,
- odpovědnost manželů za závazky.

V závislosti na tom, jak ta která legislativní úprava řeší tyto otázky, je možné rozlišit dva režimy:

- režim manželského majetkového společenství, který umožňuje v různých variantách účast obou manželů na nabývání, správě i zániku společného majetku,
- režim odděleného (samostatného) majetku manželů, který posiluje majetkovou svobodu a právní nezávislost každého manžela.

Režim oddělených majetků je zákonným režimem v právu rakouském a řeckém. S tímto režimem počítá i navržený text nového občanského zákoníku. Některé severské státy, Německo, Francie a Švýcarsko upravují další majetkový režim, v němž kombinují prvky režimu manželského majetkového společenství a prvky režimu odděleného majetku manželů. Cílem tohoto režimu je oslabit nevýhody toho kterého režimu. Tento

¹⁴² DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 12-13. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

system jako zákonný byl již zaveden v Německu, ve Švýcarsku a poté i jako fakultativní ve Francii. Podstatou tohoto systému je režim oddělených majetků za trvání manželství, avšak při zániku manželství má každý z manželů vůči tomu druhému nárok (pohledávku) na polovinu hodnoty přírůstků druhého manžela, pokud jsou tyto přírůstky vyšší než jeho. Po zániku manželství je tak srovnáván majetek každého manžela s jeho majetkem konečným.¹⁴³

V evropských zemích existují různé přístupy k zařazení právní úpravy manželských majetkových vztahů do právního řádu. Některé země toto právo upravují přímo v občanském zákoníku, a to buď v rámci práva rodinného (např. Německo, Itálie, Švýcarsko), nebo v rámci způsobů nabývání vlastnictví (např. Francie). V některých státech je manželský majetkový režim upraven mimo občanský zákoník v samostatných zákonech o rodině (např. Polsko, Rusko).¹⁴⁴

5.1 Předmět společného jmění manželů

Evropské právní úpravy vymezují předmět majetkového společenství manželů obdobně jako český právní řád - pozitivně (tj. řadí do majetkového společenství manželů vše, co bylo za trvání manželství společně či jedním z nich nabyto) a negativně (tj. určitý druh majetku je výslovně z majetkového společenství manželů vyloučen).¹⁴⁵

Polská právní úprava (čl. 32 Kodeks rodzinny i opiekunczy z 5. 3. 1964, ve znění pozdějších předpisů) řadí do zákonného spoluvlastnictví majetek nabytý za trvání manželství oběma manžely nebo jedním z nich. Zákon pak výslovně uvádí např. odměnu za práci, důchody ze společného majetku nebo důchody ze samostatných majetků manželů.¹⁴⁶

V Německu se manželé mohou dohodnout smluvně na vzniku majetkového společenství (§ 1415 a n. BGB Gütergemeinschaft); společným se stává majetek

¹⁴³ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 13-14. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹⁴⁴ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 27-28. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹⁴⁵ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 64. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹⁴⁶ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 64-64. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

manžela a manželky a majetek nabytý za trvání manželství. Pro vlastnictví druhého manžela (pokud není smluvní stranou) není zapotřebí zvláštního právního převodu.¹⁴⁷

Ruský právní řád vychází z toho, že majetek, nabytý manžely za trvání manželství, je jejich společným vlastnictvím. K takovému majetku řadí např. příjmy z pracovní činnosti, podnikatelské činnosti, movité a nemovité věci nabyté ze společných prostředků, cenné papíry, členské vklady v družstvech atd.¹⁴⁸

Nizozemská právní úprava stanoví ze zákona univerzální společenství majetku, pokud jej manželé smlouvou nevyloučí. Do majetkového společenství patří současný i budoucí majetek obou manželů; ve výlučném vlastnictví zůstává majetek, o němž zůstavitel nebo dárce projevil vůli, aby součástí takového společenství netvořil. Součástí majetkového společenství jsou i dluhy každého z manželů bez ohledu na to, zda byly sjednány před nebo po uzavření manželství.¹⁴⁹

5.2 Výlučný majetek manželů

Francouzská právní úprava, podobně jako úprava česká, řadí do výlučného majetku manžela majetek, který manžel vlastnil nebo měl v držbě v den uzavření manželství a dále i ten, který v průběhu manželství manžel zdědil, dostal darem nebo odkazem. Zákon manželům však umožňuje, aby tento majetek připadl do majetkového společenství manželů, pokud to odpovídá jejich vůli. Odlišností od české právní úpravy je darování oběma manželům – tento majetek spadá do jejich společenství, pokud to výslovně darovací smlouva nevyklučuje (čl. 1405 odst. 1 Code civil). Výlučným majetkem je také ten, který byl nabytý jako surogát nebo příslušenství výlučného majetku, který byl získán připojením k výlučnému majetku (zajímavostí je zásada *superfices solo cedit*, kdy i budova postavená na pozemku, který je ve výlučném vlastnictví jednoho, bude ve výlučném vlastnictví tohoto manžela), věci, které mají osobní povahu (např. dle čl. 1404 Code civil oděvy, náhrada újmy, pracovní nástroje

¹⁴⁷ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 65. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹⁴⁸ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 65. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹⁴⁹ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 65. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

potřebné k povolání jednoho z manželů) a také majetek, jenž je jako výlučný uvedený ve zvláštním zákoně (např. práva k autorským dílům).¹⁵⁰

Polská úprava do výlučného majetku řadí majetek získaný před vznikem zákonného spoluvlastnictví, majetek získaný dědictvím nebo darováním (ovšem s tou odlišností, že zůstavitel nebo dárce nestanovil jinak), dále např. věci sloužící k osobní potřebě jednoho z manželů, práva, která nelze postoupit, pohledávky za odměnu za práci vykonanou jedním z manželů, práva autorská atd.¹⁵¹

Německý BGB v ustanovení § 1417 rozlišuje zvláštní majetek každého manžela, který je vyloučen ze společného jmění (např. právo na bolestné, právo užívací a požívací); tento majetek spravuje každý z manželů samostatně, ovšem na účet společného majetku. Dále zákon rozlišuje majetek vyhrazený, který je také vyloučen ze společného jmění (jedná se např. o majetek, který byl jako vyhrazený označen v manželské smlouvě, majetek získaný dědictvím nebo darem, pokud zůstavitel nebo dárce prohlásili, že se jedná o majetek vyhrazený, majetek získaný z titulu náhrady obdržené za zničení, poškození nebo odnětí předmětu, jenž patřil do vyhrazeného majetku); tento majetek spravuje každý z manželů také samostatně, avšak na svůj účet.¹⁵²

5.3 Správa společného jmění manželů

Podle francouzské právní úpravy má každý z manželů právo činit veškeré úkony správy společného majetku, a to jménem a na účet společenství. K bezúplatným dispozicím se společným majetkem je však třeba souhlasu druhého manžela (čl. 1422 Code civil). Zákon dále výslovně uvádí úkony, k nimž je třeba vždy souhlasu druhého manžela (podle čl. 1424 Code civil se to týká zcizení nebo zatížení práva k nemovitosti, podniku a movitým věcem, které vyžadují k převodu veřejnou registraci). V některých případech je vyžadováno, aby byl právní úkon učiněn oběma manžely (čl. 1425 Code civil – uzavření nájemní smlouvy, jejímž předmětem je nájem společného zemědělského pozemku nebo nemovitosti, která slouží obchodnímu, průmyslovému

¹⁵⁰ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 112-113. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹⁵¹ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 113-114. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹⁵² DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 114. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

nebo živnostenskému využití). Za situace, kdy by jeden z manželů nebyl způsobilý projevit svou vůli nebo nebyl způsobilý k výkonu správy, může druhý manžel požádat soud, aby ho pověřil výkonem správy druhého manžela. Zajímavostí francouzské právní úpravy je ustanovení, které sleduje zájmy rodiny (čl. 220-1 Code civil), kdy soud může jednomu z manželů, který neplní vážně své povinnosti a ohrožuje tím zájmy rodiny, zakázat bez souhlasu druhého manžela veškeré dispoziční úkony, a to i ohledně jeho výlučného majetku (nejdéle však na dobu tří let). Každý z manželů spravuje svůj výlučný majetek a má právo s ním disponovat; na návrh druhého manžela může soud zbavit tohoto manžela jeho práva takový majetek spravovat, a to za předpokladu, že trpí duševní poruchou nebo ohrožuje zájmy rodiny (např. znehodnocuje svůj majetek).¹⁵³

Německý právní řád umožňuje manželům sjednat si zvláštní úpravu o správě společného majetku, a to ve svatební smlouvě, kterou přijímají společenství majetku. Pokud si tuto zvláštní úpravu nesjednají, pak platí, že manželé spravují majetek společně (čl. 1421 BGB). Odlišná správa majetku musí být zapsána v manželském registru. Manžel, který společný majetek spravuje, má právo držby takového majetku, má právo s ním disponovat a vést svým jménem i soudní spory; jeho úkony však nemají za následek vznik osobních závazků druhého manžela (čl. 1422 BGB). Právo správy společného majetku není však neomezené a k řadě úkonů je třeba souhlasu druhého manžela (např. k dispozici s celým majetkem, k disponování s nemovitostí, k darování společného majetku); pokud ten odmítá souhlas bez vážných důvodů udělit nebo je stížen duševní poruchou a hrozí nebezpečí z prodlení, může jeho souhlas nahradit soud. Pokud se změní rozsah společného majetku a spravující manžel je za toto odpovědný, musí tuto ztrátu nahradit (čl. 1435 BGB).¹⁵⁴

Polská právní úprava, podobně jako česká, vyžaduje pro úkony přesahující obvyklou správu společného majetku souhlas druhého manžela (§ 2 čl. 36 ZOR z roku 1964), a to ve formě, kterou daný právní úkon požaduje. Není-li souhlas udělen, jedná se o relativně neplatný právní úkon (§ 3 čl. 37). Pojem obvyklé správy není v polském zákoně vymezen, v soudní praxi i literatuře je ustálen názor, že obvyklou správou se rozumí veškerá jednání, která vyplývají z pravidelného hospodaření se společným

¹⁵³ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 138-140. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹⁵⁴ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 135-137. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

majetkem a z jeho udržování v náležitém stavu. Polská právní úprava také chrání třetí osoby, jež vstupují do právních vztahů s manžely (čl. 37 a 38 zákona). Uzavře-li právní úkon jen jeden z manželů, závisí platnost tohoto úkonu na jeho potvrzení manželem druhým. Třetí osoba má možnost poskytnout manželovi, jehož souhlasu je potřeba, lhůtu, ve které může svůj souhlas vyjádřit; pokud se nevyjádří, zaniká po uplynutí lhůty vázanost druhé smluvní strany. Pokud odmítne jeden z manželů poskytnout souhlas k právnímu úkonu, který přesahuje obvyklou správu majetku, může se druhý manžel obrátit s návrhem k soudu, aby soud s takovým úkonem souhlasil (ten souhlas udělí, pokud je to právní úkon potřebný pro dobro rodiny).¹⁵⁵

5.4 Modifikace společného jmění manželů

V zásadě ve všech zemích kontinentální Evropy, které připouští smluvní majetkovou modifikaci mezi manžely, je vyžadována forma veřejné listiny (notářského zápisu), a to z důvodu závažnosti dopadů těchto smluv pro manžele. Mezi země, které vyžadují formu notářského zápisu, patří např. Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko nebo Španělsko. Naopak forma notářského zápisu není vyžadována např. v Dánsku, Finsku nebo Švédsku.¹⁵⁶

V rámci evropské kontinentální úpravy se rozlišují dva legislativní přístupy k otázce, zda lze opakovaně měnit smluvně modifikovaný režim manželů:

a) První přístup představují např. právní úpravy české, německé a ruské. Manželé mohou kdykoliv a opakovaně měnit manželský majetkový režim, aniž by byl k tomu nutný souhlas nebo schválení úředního orgánu; jedinou podmínkou je zákonem předepsaná forma (nejčastěji forma veřejné listiny).

b) Druhý legislativní přístup je více formální, vyžaduje úřední ingerenci a navíc změna manželského majetkového režimu je možná po uplynutí stanovené doby (např. ve Francii a v Lucembursku lhůta minimálně dvou let před každou změnou, v Nizozemsku minimálně lhůta jednoho roku před každou změnou). Příkladem tohoto přístupu je francouzská právní úprava, která se vyznačuje principem trvalosti a stability

¹⁵⁵ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 135-140. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹⁵⁶ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 187-188. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

manželských majetkových vztahů. Ke změně majetkového režimu je nutné sepsání notářského zápisu (formální stránka), splnění podmínky, že změna je v zájmu rodiny (materiální stránka) a schválení dohody manželů soudem. S ohledem na zájmy věřitelů musí být tyto změny zveřejněny (u obchodníků i v obchodním rejstříku). Také v Nizozemsku je pro změnu majetkového režimu manželů nutný souhlas soudu. Zvláštností nizozemské právní úpravy je možnost soudu publikovat záměr manželů o modifikaci jejich majetkových vztahů a navíc možnost vyslyšení věřitelů manželů před rozhodnutím soudu. Manželské smlouvy a případné jejich modifikace se zapisují do registru manželských smluv, které vede kancelář soudu, v jehož obvodu bylo manželství uzavřeno (příp. kancelář soudu v Haagu, pokud bylo manželství uzavřeno v cizině).¹⁵⁷

Ve všech evropských řádech, které smluvní modifikace připouštějí, je poskytována a upřednostňována právní ochrana třetích osob. Tato ochrana spočívá zejména v tom, že jakákoliv změna majetkového režimu manželů se zapisuje do veřejně přístupného registru. Pokud třetí osoby vědí o takové změně přímo od manželů, musí v případném sporu tuto vědomost prokazovat manželé. Manželé nemohou vůči třetí osobě namítat změnu svého majetkového uspořádání, pokud třetí osoba o změně majetkového režimu nevěděla a ani vědět nemohla. Výraznější ochrana pro třetí osoby je zajištěna v případě, že jeden z manželů je obchodníkem. V těchto případech totiž musí být změna manželského majetkového režimu zapsána a publikována v obchodním rejstříku.¹⁵⁸

¹⁵⁷ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 166-167. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

¹⁵⁸ DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, s. 167-168. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.

6. Novela občanského zákoníku ve vztahu ke společnému jmění manželů

Současný občanský zákoník nabyl účinnosti dnem 1. 4. 1964 a od této doby byl mnohokrát (více jak dvacetkrát) novelizován. Vychází z poměrů 60. let a tehdejších názorů na soukromé právo. Jedním z největších nedostatků, který je občanskému zákoníku vytýkán, je roztržitost občanskoprávních vztahů v několika různých právních předpisech (např. zákon o rodině, obchodní zákoník, zákon o nájmu a podnájmu nebytových prostor, zákon o cenných papírech apod.). Vzhledem k rozsáhlým společenským změnám od doby účinnosti občanského zákoníku a k různým pojetím poznamenaných dobou vzniku těch kterých normativních konstrukcí, se jeví vytvoření a přijetí nového občanského zákoníku jako nutnost, kterou se i v oblasti soukromého práva zařadíme mezi ostatní vyspělé evropské země.

Smyslem a účelem nového občanského zákoníku je kodifikovat soukromé právo v České republice tak, aby veškeré soukromoprávní vztahy byly upraveny v jednom kodexu. Jeho základním zdrojem je vládní návrh občanského zákoníku bývalého Československa z roku 1937, který jako zákon přijat nebyl, a to kvůli událostem, které následovaly po mnichovské dohodě. Návrh nového občanského zákoníku byl také inspirován zahraničními právními úpravami, a to zejména zákoníkem německým, švýcarským, rakouským, italským a nizozemským.¹⁵⁹

První pokus o nový občanský zákoník se uskutečnil ještě za existence Československa před rokem 1993, po zásadní novele dosavadního občanského zákoníku č. 509/1991 Sb., kdy byl na úřadu federální vlády vypracován pod vedením Prof. Viktora Knappa a Prof. Karola Planka návrh paragrafového znění občanského zákoníku. Po rozdělení federace však další práce na tomto projektu ustaly. Další pokus o nový občanský zákoník uskutečnil pod gescí Ministerstva spravedlnosti Prof. František Zoulík. Výsledek jeho práce byl publikovaný v odborném tisku (Právní praxe, XLIV, 1996, č. 5-6), práce na tomto návrhu však později také ustaly a projekt nebyl doveden ani do stadia věcného záměru.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Obecná část zákoníku. *Nový občanský zákoník* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecna-cast-zakoniku/obecne-o-uprave-noveho-obcanskeho-zakoniku.html>

¹⁶⁰ ELIÁŠ, Karel, Michaela Zuklínová, Bohumil HAVEL a Tomáš DVOŘÁK. *Osnova občanského zákoníku*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 251. ISBN 978-80-7380-205-9.

6.1 Časové mezníky přípravy návrhu nového občanského zákoníku¹⁶¹

Komise pro rekodifikaci občanského práva, kterou tvoří zástupci široké právníkové veřejnosti (advokáti, notáři, soudci, akademičtí pracovníci) působí při Ministerstvu spravedlnosti ČR od devadesátých let (vláda dne 22. prosince 1999 uložila ministerstvu spravedlnosti do konce září 2000 vypracovat návrh věcného záměru rekodifikace soukromého práva). V roce 2000 pověřil tehdejší ministr spravedlnosti JUDr. Otakar Motejl dva z členů komise, a to Prof. Dr. JUDr. Karla Eliáše a Doc. JUDr. Michaelu Zuklínovou, CSc., přípravou věcného záměru občanského zákoníku. Věcný záměr byl připraven z podkladů rekodifikační komise a určil koncept nového občanského zákoníku, jeho systematiku a základní obrysy řešení klíčových institutů. Věcný záměr občanského zákoníku (kodifikaci soukromého práva) schválila Vláda ČR usnesením č. 345 ze dne 18. dubna 2001. Rekodifikační komise byla v další odborné práci, která spočívala v přípravě paragrafového znění nového zákona, vázána tímto schváleným věcným záměrem.

V mimořádné příloze Právních rozhledů č. 10/2001 bylo zveřejněno prvních 101 paragrafů. Ministr spravedlnosti Pavel Rychetský pověřil JUDr. Miloše Tomsu, CSc. vedením reorganizované rekodifikační komise, která spolu s autory pomáhala dotvořit optimální podobu osnovy občanského zákoníku. Návrhy jednotlivých paragrafů byly postupně zveřejňovány na internetu, a to z důvodu toho, aby i nejširší veřejnost měla možnost podílet se na přípravě nového zákona a mohla se vyjádřit k jednotlivým návrhům. Ministerstvo spravedlnosti ČR dne 17. 5. 2005 představilo veřejnosti první verzi návrhu nového občanského zákoníku a byla zahájena veřejná diskuse k němu.

Během dalších dvou let se konala řada konferencí a diskusních fór (často i s mezinárodní účastí), které se týkaly přípravy návrhu nového občanského zákoníku. Dne 19. 5. 2007 byla představena druhá verze návrhu nového občanského zákoníku, která byla připravena k rozeslání do připomínkového řízení.

Ministerstvo spravedlnosti ČR v červenci 2007 požádalo 38 nezávislých expertů, aby posoudili, zda je návrh zákona způsobilý k rozeslání do připomínkového řízení. Ministerstvo spravedlnosti rozdělilo návrh na deset částí a ke každé z nich ustanovilo skupinu expertů, která měla připravit finální verzi návrhu. Nad činností těchto skupin

¹⁶¹ Obecně o zákoníku. *Nový občanský zákoník* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecne-o-zakoniku.html>

dohlížel tzv. Řídící výbor, který společně s rekodifikační komisí zajišťoval kontinuitu jednotlivých oblastí. Činnost skupin expertů byla ukončena v březnu 2008 a počátkem června 2008 byl návrh rozeslán do připomínkového řízení. K návrhu se mohla vyjádřit i nejširší veřejnost, a to prostřednictvím elektronické pošty (počet připomínek veřejnosti k návrhu byl 468 a nejvíce se připomínky týkaly rodinného práva a nájmu bytu). Lhůta pro sdělení připomínek byla stanovena v délce 90 dní.

V listopadu 2008 nechalo Ministerstvo spravedlnosti ČR zpracovat posudek Ústavem pro jazyk český Akademie věd České republiky, ze kterého vyplývá, že znění nového občanského zákoníku je z jazykového hlediska formulované srozumitelně i pro běžné uživatele bez právního vzdělání a z formálního hlediska je text kultivovaný a dodržena současná pravopisná norma.

Počátkem ledna 2009 předložilo Ministerstvo spravedlnosti ČR návrh občanského zákoníku vládě k dalšímu projednání (mimo jiné předložilo i návrh zákona o obchodních korporacích a návrh zákona o mezinárodním právu soukromém).

Během podzimu 2010 byl návrh nového občanského zákoníku znovu revidován v rekodifikačních komisích a na konci roku 2010 zaslán do meziresortního připomínkového řízení se stanovením měsíční lhůty pro uplatnění připomínek. K návrhu se mohla vyjádřit odborná i laická veřejnost (počet připomínek veřejnosti k návrhu byl 212 a nejvíce se připomínky týkaly rodinného práva a obecné části). Nejdůležitější změnou v této fázi příprav bylo zahrnutí úpravy bytového spoluvlastnictví do osnovy občanského zákoníku, která je nyní obsažena v zákoně č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů).

Od února do dubna 2011 došlo v rámci meziresortního připomínkového řízení k vypořádání došlých připomínek (těch bylo celkem 2500 a z toho 1300 označeno jako zásadních) na dvou úrovních – nejprve na úrovni ředitelů odborů, příp. jimi pověřených zaměstnanců, a následně na úrovni náměstků příslušných ministrů.

Dne 14. 4. 2011 byl návrh nového občanského zákoníku (spolu i s návrhem zákona o obchodních korporacích a návrhem zákona o mezinárodním právu soukromém) odeslán Legislativní radě vlády k projednání.

Vláda ČR dne 18. května 2011 schválila návrh občanského zákoníku, s úpravami podle závěrů vlády, svým usnesením č. 357, a uložila ministru spravedlnosti vypracovat

konečné znění vládního návrhu zákona. Návrh byl poté odeslán do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR jako sněmovní tisk č. 362.

Poslanecká sněmovna na své 19. schůzi dne 8. června 2011 schválila návrh v 1. čtení a přikázala jeho projednání ústavně právnímu výboru.

Ústavně právní výbor Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR řešil vládní návrh občanského zákoníku na výjezdním zasedání v Lipnici nad Sázavou na 28. schůzi ve dnech 23. a 24. srpna 2011. Ústavně právní výbor přijal usnesení č. 67, kterým přerušil projednávání vládního návrhu občanského zákoníku (tisk 362).

V projednávání bylo pokračováno na 33. schůzi, která se konala ve dnech 10. a 11. října 2011 v budově Poslanecké sněmovny. Ústavně právní výbor usnesením č. 81 doporučil Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, aby návrh schválila a doporučil přijetí změn a doplňků citovaných v tomto usnesení.

Od 25. 10. 2011 na 25. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR se má projednávat ve 2. čtení sněmovní tisk č. 362.

6.2 Struktura nového občanského zákoníku¹⁶²

Předpokládaný termín účinnosti nového občanského zákoníku je 1. 1. 2014. Návrh nového občanského zákoníku obsahuje 3046 paragrafů. Řadu právních předpisů nový kodex novelizuje a řadu dokonce zrušuje. Návrh občanského zákoníku v § 3045 obsahuje celkem 231 zrušovacích ustanovení, z nichž 203 se vztahuje na zákony nebo jejich části, 7 ustanovení ruší nařízení vlády a 21 ustanovení ruší vyhlášky. Stávající občanský zákoník č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů, bude celý zrušen a nahrazen zákoníkem novým.

Zákoník je tematicky rozvržen do pěti částí – Obecná část, Rodinné právo, Absolutní majetková práva, Relativní majetková práva a Ustanovení společná, přechodná a závěrečná (jednotlivé části se dále dělí na hlavy, díly a oddíly).

V Obecné části (§ 1 až § 646) vymezuje zákoník jednotlivé pojmy, se kterými text občanského zákoníku následně pracuje, a základní zásady. Klíčové téma první části je právní postavení člověka jako jednotlivce, včetně úpravy práv výlučně a přirozeně

¹⁶² Návrh zákona schválený vládou ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády (květen 2011). *Nový občanský zákoník* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf

spjatých s jeho osobou. První část upravuje tyto tematické okruhy: předmět úpravy, osoby, právní zastoupení, věci a jejich rozdělení, právní skutečnosti, podnikání.

Část Rodinné právo (§ 647 až § 969) obsahuje úpravu, kterou dnes v sobě zahrnuje zákon o rodině. Řeší institut manželství, příbuzenství a švagrovství, poručenství a jiné formy péče o dítě. Návrh navazuje na právní úpravu platnou v současnosti a inspiruje se v ní.

Část Absolutní majetková práva (§ 970 až § 1710) upravuje věcná práva a problematiku dědického práva. Návrh se vrací k tradiční úpravě věcných práv – rozšiřuje jejich výčet a mění systematiku jejich úpravy. Nová koncepce dědického práva posiluje zůstavitelovu volnost při jeho rozhodování o majetku pro případ smrti a vychází z tradičního respektování poslední vůle zůstavitele. Do úpravy soukromého práva se vrací mnoho tradičních institutů dědického práva, které dnešní právo nezná (např. odkaz, dědická smlouva, zřeknutí dědictví atd.).

Část Relativní majetková práva (§ 1711 až § 2979) je ze všech částí občanského zákoníku nejobsáhlejší a zahrnuje různé druhy smluv (včetně těch původně upravených v obchodním zákoníku), závazky z deliktů a závazky z jiných právních důvodů. Základní koncepční změnou je sjednocení úpravy jednotlivých smluvních typů do jednoho právního předpisu. K jednotlivým smluvním typům jsou zařazeny i ty, které v současném právním řádu stojí mimo občanský i obchodní zákoník (např. pojistná smlouva, pracovní smlouva).

Část Ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 2980 až § 3046) se zabývá legislativně technickou problematikou (pravidly přechodu ze současné právní úpravy na nový právní pořádek) a mimo jiné i tím, které dosavadní zákony a vyhlášky budou novým občanským zákoníkem zrušeny.

Návrh občanského zákoníku zavádí mnoho pojmů z dřívější právnické terminologie. V návrhu se objevují pojmy jako je *pozůstalost* (nyní dědictví), *služebnost* (jako typ věcného břemene), *svéprávnost* (nyní způsobilost k právním úkonům), *korporace* (nyní používáno jen jako pojem právní teorie), *fundace* (vedle nadace), *pacht* (institut podobný nájmu) nebo *výměnek*.

6.3 Manželské majetkové právo v novém občanském zákoníku¹⁶³

Druhá část občanského zákoníku (Rodinné právo) je rozdělena na tři hlavy – „Manželství“, „Příbuzenství a švagrovství“ a „Poručenství a jiné formy péče o dítě“. Hlava první, která pojednává o manželství, je rozdělena do pěti dílů – všeobecná ustanovení, vznik manželství, zdánlivé manželství a neplatnost manželství, povinnosti a práva manželů a zánik manželství. Ve většině případů vychází a navazuje návrh na současnou právní úpravu, některé změny jsou spíše na úrovni systematických a formulačních, případně jsou do nového občanského zákoníku doplněny některé instituty a nové pojmy (např. rodinný závod, sňateční obřad).

Manželské majetkové právo je zahrnuto v druhé části občanského zákoníku (Rodinné právo), v hlavě první (Manželství), díl čtvrtý (Povinnosti a práva manželů), oddíl druhý a představuje soubor právních ustanovení, která se týkají majetkových poměrů manželů v nejširším slova smyslu. Některé majetkové záležitosti manželů jsou však upraveny zvlášť (např. výživné, bydlení, dědické právo manželů). Návrh vychází ze současné právní úpravy, avšak podstatným způsobem rozšiřuje možnosti manželů a snoubenců upravit si své majetkové poměry takovým způsobem, který bude vyhovovat jejich potřebám. Zákon rozlišuje v § 701 zákonný režim a režim modifikovaný. Do zákonného režimu spadá to, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů. Režimy modifikované jsou buď režim dohodnutý snoubenci nebo manžely ve smlouvě, nebo režim založený rozhodnutím soudu. Jinou povahu má pak situace, kdy zanikne společné jmění za trvání manželství na základě zákona (zákonný režim je vyloučen, protože to výslovně stanoví zákon).

¹⁶³ Návrh zákona schválený vládou ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády (květen 2011). *Nový občanský zákoník* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf

6.3.1 Zákonný režim (§ 702 - § 708 návrhu)¹⁶⁴

Stávající rozsah společného jmění manželů je zachován, jednotlivá aktiva i pasiva jsou však přesněji vymezena, stejně jako okamžiky, kdy se jimi stávají. Ze společného jmění manželů je vyloučen majetek, který:

- slouží osobní potřebě jednoho z manželů,
- nabyt darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl,
- nabyt jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech,
- nabyt jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,
- nabyt jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.

V obecné právní úpravě již nejsou zahrnuty věci vydané v restituci, neboť jsou zpravidla již vlastnický ustáleny, a proto jsou restituce uváděny jen v přechodných ustanoveních (podle § 3010 návrhu není součástí společného jmění manželů věc vydaná podle právních předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka).

Součástí společného jmění je nadále zisk z výhradního majetku jednoho z manželů, věci, které slouží k výkonu povolání jen jednoho z manželů a podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, pokud se stal jeden z manželů společníkem obchodní společnosti nebo družstva za trvání manželství (to ovšem neplatí, pokud jeden z manželů nabyt podíl způsobem, který zakládá jeho výlučné vlastnictví).

U některých majetkových hodnot je stanoven přímo okamžik, kdy se takový majetek stává součástí společného jmění. Např. u platu a mzdy je to okamžik, kdy manžel, který se o jejich získání přičinil, nabyt možnost s nimi nakládat; u pohledávek z výhradního majetku jen jednoho z manželů, je to dnem jejich splatnosti.

¹⁶⁴ Návrh zákona schválený vládou ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády (květen 2011). *Nový občanský zákoník* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf

Součástí společného jmění jsou dluhy převzaté za trvání manželství, tedy dluhy, které lze převzít (nikoliv tak veřejnoprávní dluhy a dluhy z porušení právní povinnosti), s výjimkou těch, které:

- se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku,
- převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

Pro nabývání a pozbývání jednotlivých součástí společného jmění platí obecná ustanovení zákona, tedy obecná pravidla práva věcného, dědického a závazkového.

Zákonná ustanovení o správě v zákonném režimu navazují na stávající právní úpravu, dosavadní právní stav není návrhem nijak změněn. Zákon vyjmenovává jednotlivá dílčí oprávnění nebo povinnosti, které vyplývají z existence společného jmění a jeho součástí (např. uvádí, že manželé užívají součásti společného jmění, berou z nich plody a užitky, udržují je, nakládají s nimi, hospodaří s nimi a spravují je; naproti tomu stávající právní úprava uvádí, že manželé užívají a udržují majetek, který tvoří společné jmění manželů).

Nadále je třeba souhlasu druhého manžela, pokud má být součástí společného jmění použita k podnikání jednoho z manželů, ale pouze přesahuje-li její majetková hodnota míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, a to při prvním takovém použití. Návrh vychází z cizích právních úprav, platná právní úprava totiž neřeší, zda a jakou hodnotu má majetek ve společném jmění manželů, který má být použit k podnikání.

Stejná pravidla platí, má-li být součástí společného jmění použita k nabytí podílu v obchodní společnosti nebo družstvu (tedy pro založení takových právnických osob, pro přistoupení k nim nebo pro úplatné nabytí obchodního podílu), nebo je-li důsledkem nabytí podílu ručení za dluhy společnosti nebo družstva v rozsahu, který přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů.

Výslovně je dána možnost druhému manželovi, který byl opomenut, dovolat se neplatnosti jednání manžela, s nímž nesouhlasí.

6.3.2 Smluvený režim (§ 709 - § 716 návrhu)¹⁶⁵

Smluvený režim je majetkový režim odlišný od zákonného režimu, který si mohou sjednat snoubenci a manželé smlouvou ve formě veřejné listiny. Požadavek na formu veřejné listiny obsahuje i stávající právní úprava, jež výslovně uvádí formu notářského zápisu (§ 143a obč. zák.). Platná právní úprava je doplněna novými právními pravidly a podstatně rozšiřuje dosavadní zákonná ustanovení.

Režim dohodnutý snoubenci nebo manžely ve smlouvě může spočívat:

- v režimu oddělených jmění (§ 722 - § 723 návrhu),
- v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství,
- v režimu rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění v zákonném režimu.

Výslovně je zákonem upravena možnost změnit smluvený režim – dohodou manželů nebo rozhodnutím soudu (jednostranné právní jednání je vyloučeno), a uvedeno, v čem změna může spočívat.

Ustanovení návrhu uvádí přípustná modifikující ujednání a přípustné, smlouvou založené majetkové režimy (více méně podle současného právního stavu). Smlouva se tak může týkat jakékoliv věci, může obsahovat jakékoliv ujednání, ledaže je to zákonem zakázáno; může se týkat zejména rozsahu, obsahu, doby vzniku režimu společného jmění v rozsahu stanoveném zákonem nebo jiném, jednotlivých věcí i jejich souborů. Smlouvou je možné změnit zařazení již existujících součástí společného jmění nebo zařazení budoucích součástí společného jmění rozdílně od zákonného režimu.

Novinkou návrhu v občanském zákoníku je, že smlouvy manželů a snoubenců mohou obsahovat i uspořádání majetkových poměrů v případě zániku manželství. Pokud se toto uspořádání týká pro případ zániku manželství smrtí, má tato část smlouvy povahu smlouvy dědické; podmínkou však je, aby splňovala všechny náležitosti stanovené dědickým právem.

Smlouvou není možné vyloučit ani změnit ustanovení o obvyklém vybavení rodinné domácnosti; to je možné jen v případě, kdy jeden z manželů opustil trvale domácnost a odmítá se vrátit. Návrh nového občanského zákoníku oproti stávající

¹⁶⁵ Návrh zákona schválený vládou ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády (květen 2011). *Nový občanský zákoník* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf

právní úpravě nově definuje pojem „obvyklé vybavení rodinné domácnosti“. Tou se dle § 691 návrhu rozumí soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů (bez ohledu na to, zda věci patří oběma manželům nebo jen jednomu z nich). K nakládání s takovými věcmi je třeba souhlasu druhého manžela; souhlasu není potřeba, jedná-li se o věc zanedbatelné hodnoty. Druhý z manželů, který byl opomenut, má možnost dovolat se neplatnosti právního jednání manžela, který s věcí naložil bez jeho souhlasu.

Na rozdíl od současné právní úpravy stanoví návrh obecné obsahové předpoklady platnosti smlouvy modifikující majetkové poměry manželů. Tato smlouva nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manželů zabezpečovat rodinu a dále se nesmí svým obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže třetí osoba se smlouvou souhlasila (je-li smlouva uzavřená bez souhlasu třetí osoby, jejichž práv se dotýká, nemá smlouva vůči této osobě právní účinky).

Návrhem je výslovně upravena otázka účinnosti smluv o manželském majetkovém režimu, a to jednak smluv uzavíraných snoubenci, jednak smluv uzavíraných manžely (současná právní úprava stanoví pouze účinnost smluv, jejichž předmětem je nemovitost). Smlouva snoubenců nabývá účinnosti uzavřením manželství; týká-li se smlouva již existující věci zapsané do veřejného seznamu, je možné provést zápis změny do tohoto seznamu až po uzavření manželství. Smlouvy manželů o manželském majetkovém režimu, které se týkají již existující věci zapsané do veřejného seznamu, nabývají v této části účinky vůči třetím osobám zápisem do tohoto seznamu, ledaže zákon stanoví jinak.

Návrh počítá se zavedením veřejného seznamu, do kterého se budou moci smlouvy o manželském majetkovém režimu zapisovat, a ze kterých bude zřejmé, v čem si manželé nebo snoubenci dohodli režim odchylný od zákonného. Zavedení veřejného seznamu má zejména význam pro ochranu třetích osob; vůči nim budou smlouvy účinné, budou-li zapsány do veřejného seznamu. Bude ovšem na vůli manželů, zda chtějí tyto účinky vyvolat. Proto je zákonem vyžadováno, aby smlouva upravovala výslovné ujednání o tom, že zápis smlouvy bude do seznamu proveden. Není-li toto

ujednání výslovně uvedeno ve smlouvě (případně smlouva není doplněna dodatkem, který ujednání obsahuje), bude možné smlouvu do seznamu zapsat na žádost obou manželů. Pokud smlouva nebude do veřejného seznamu zapsána, budou se manželé moci jejího obsahu vůči třetí osobě dovolat, jen byla-li třetí osoba se smlouvou seznámena.

Podrobnosti o veřejném seznamu by měl upravovat zvláštní zákon, který by měl stanovit, kdo veřejný seznam povede a jak bude zápis proveden. Do seznamu by mělo být zapisováno vše, co mění zákonný majetkový režim manželů, a měl by ho provést bez zbytečného odkladu ten, kdo smlouvu sepsal; není-li to možné, ten, kdo seznam vede. Dosavadní Centrální evidence manželských smluv, o které bylo pojednáno v kapitole druhé a třetí, je vedena pouze pro účely dědického řízení a má do ní přístup pouze notář jako soudní komisař. V CEMS není zapisována konkrétní změna majetkového režimu, tu se soudní komisař dozví až z listinné podoby smlouvy. Dá se předpokládat sjednocení a zavedení jednoho veřejného seznamu, který by mohli vést přímo notáři.

Dosavadní právní úprava o odchylné správě společného jmění je velmi stručná a nestanoví žádná pravidla pro takovou správu. Smlouvou o správě mohou snoubenci nebo manželé ujednat změny oproti zákonnému režimu. Tyto smlouvy obsahují ujednání o tom, který manžel bude spravovat společné jmění nebo jeho součást a jakým způsobem. Ustanovení o obecných obsahových předpokladech platnosti a účinnosti smluv, která jsou stanovena pro smlouvy modifikující zákonný režim, platí i pro tyto smlouvy. Obsah těchto smluv nemůže být libovolný a totéž platí i o formě smlouvy.

Rozsah možného právního jednání manžela, který vykonává správu společného jmění nebo jeho součásti, je vymezen v kladném smyslu a v záporném smyslu. Manžel, který spravuje společné jmění, právně jedná v záležitostech týkajících se společného jmění samostatně, a to i v soudním nebo jiném řízení. Při určitých úkonech je však nutný souhlas druhého manžela:

- při nakládání se společným jměním jako celkem,
- při nakládání s obydlím, v němž je rodinná domácnost manželů, je-li toto obydlí součástí společného jmění, nebo které je obydlím jednoho z nich, anebo obydlím

nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti a o něž manželé pečují, a i při ujednání trvalého zatížení nemovité věci, která je součástí společného jmění.

Pokud jednal právně manžel bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání.

6.3.3 Režim založený rozhodnutím soudu (§ 717 - § 721 návrhu)¹⁶⁶

Úprava možnosti zásahu soudu do trvajících společného jmění bude zásadně shodná se stávající úpravou s tou odlišností, že soudy budou moci na návrh manžela společné jmění nejen zúžit, ale také zrušit (současná právní úprava neumožňuje soudu zrušit společné jmění).

Základním zřetelem pro zásah soudu budou opět závažné důvody. Některé z nich jsou výslovně uvedeny, resp. jsou uvedeny skutečnosti, které je třeba vždy posoudit jako závažné důvody (např. manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu), jakož i skutečnosti, které mohou být jako závažný důvod posouzeny (např. manžel je marnotratný, podstupuje nepřiměřená rizika, začne podnikat nebo se stane neomezeně ručícím společníkem právnické osoby). Vždy bude ovšem záležet na posouzení soudu, zda je ta či ona skutečnost natolik významná, že je třeba ji zohlednit jako důvod pro modifikaci zákonného rozsahu společného jmění.

Nová právní úprava by měla chránit manželské společenství a zároveň chránit zájmy věřitele.

Změna manželského majetkového režimu založeného rozhodnutím soudu bude možná (stejně jako u smlouveného režimu) smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu (na rozdíl od stávající právní úpravy, kdy společné jmění manželů, které bylo zúženo rozhodnutím soudu, může být rozšířené do předchozího rozsahu jen rozhodnutím soudu vydaným na návrh jednoho z manželů).

Poté co soud zruší společné jmění, může jej opět obnovit a to zejména, když pominou důvody zrušení společného jmění. Obnovení zákonného rozsahu společného

¹⁶⁶ Návrh zákona schválený vládou ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády (květen 2011). *Nový občanský zákoník* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf

jmění tak bude na úvaze soudu. Soud dále může podle svého uvážení na návrh manžela společné jmění, jehož rozsah byl zúžen, opět rozšířit do zákonného rozsahu.

V případě, kdy společné jmění zaniklo na základě zákona, může soud obnovit na návrh manžela společné jmění, je-li to v zájmu obou manželů. Opět je ponecháno na úvaze soudu, aby zvážil, zda je ještě nutná ochrana „slabšího“ manžela.

Soud sice může na návrh zrušit nebo zúžit společné jmění, jeho rozhodnutím však není možné vyloučit ani změnit ustanovení upravující obvyklé vybavení rodinné domácnosti.

Jakékoliv rozhodnutí soudu o manželském majetkovém režimu nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu a nesmí se dotknout práv třetí osoby (ledaže ta by s rozhodnutím souhlasila).

Soud může dále na návrh druhého manžela rozhodnout, jakým způsobem bude společné jmění spravováno (toto ustanovení v dosavadní právní úpravě schází), a to v případě, že jeden z manželů jedná při správě společného jmění ve zřejmém rozporu se zájmem druhého manžela, rodiny nebo rodinné domácnosti a manželé neuzavřeli smlouvu o správě toho, co je součástí společného jmění.

6.3.4 Režim oddělených jmění (§ 722 - § 723 návrhu)¹⁶⁷

Režim oddělných jmění je jedním ze smluvených majetkových režimů mezi manžely. Každý z manželů může se svým výhradním (odděleným) majetkem nakládat dle své vůle bez souhlasu druhého manžela.

Pokud manželé podnikají v režimu oddělených jmění společně nebo jeden podniká s pomocí druhého, rozdělí se příjmy z podnikání podle toho, jak si toto ujednali v písemné dohodě (pokud písemnou dohodu nemají uzavřenou, platí, že se příjmy rozdělí rovným dílem). Zákon přesně nedefinuje, co znamená výraz „s pomocí“ a bude tak záležet na soudní praxi, jak si uvedený termín vyloží.

¹⁶⁷ Návrh zákona schválený vládou ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády (květen 2011). *Nový občanský zákoník* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf

6.3.5 Ochrana třetích osob (§ 724 - § 727 návrhu)¹⁶⁸

Ustanovení o ochraně třetích osob v současném občanském zákoníku schází. Ustanovení má za úkol vyvažovat ochranu věřitele a ochranu společného jmění manželů, druhého manžela a celé rodiny.

Pro věřitele je podstatné výslovné ustanovení o tom, že jeho pohledávka, která vznikla jednomu z manželů za trvání manželství, může být při výkonu rozhodnutí uspokojena i z toho, co je součástí společného jmění manželů. Postavení věřitele dále zvyšují ustanovení, které vyrovnávají důsledky opatření provedených soudem a manžely samotnými. Za splnění určitých podmínek (pokud se jeden z manželů zavázal v době, od které do změny nebo vyloučení zákonného majetkového režimu, ať už smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, uplynulo méně než šest měsíců) může být pohledávka věřitele uspokojena ze všeho, co by bylo součástí společného jmění manželů, kdyby nedošlo k uzavření smlouvy manželů nebo k rozhodnutí soudu. Věřitel také může uplatnit své právo u příležitosti vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, stejně jako by ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo, pokud by smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, kterým byl zákonný majetkový režim změněn nebo vyloučen, dotčeno jeho právo.

Pro ochranu společného jmění manželů je podstatné ustanovení o tom, že pro závazek jednoho z manželů, který vznikl z jeho trestného činu nebo jiného protiprávního jednání, případně pro povinnost k plnění výživného, může být při výkonu rozhodnutí společného jmění postiženo pouze do výše, kterou by představoval podíl povinného manžela, pokud by společné jmění bylo zrušeno a vypořádáno podle pravidel § 735 návrhu (pravidla pro vypořádání, pokud se manželé nedohodnou jinak nebo se neuplatní zákonná domněnka vypořádání).

¹⁶⁸ Návrh zákona schválený vládou ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády (květen 2011). *Nový občanský zákoník* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf

6.3.6 Zvláštní ustanovení (§ 728 návrhu)¹⁶⁹

V návrhu zákona je staveno výslovně to, co se v dosavadním občanském zákoníku pouze dovozovalo, a to někdy značně obtížně. Zákon řeší situaci, kdy manželé žádající o rozvod neuzavřou dohodu o uspořádání majetkových povinností a práv pro případ rozvodu, v níž si ujednájí, jak budou v době odděleného hospodaření nabývat práva a zavazovat se. Pro tuto dobu odděleného hospodaření manželů pak platí ustanovení o společném jmění přiměřeně.

6.3.7 Vypořádání společného jmění (§ 729 - § 735 návrhu)¹⁷⁰

Ustanovení o vypořádání společného jmění manželů vycházejí sice z dosavadní právní úpravy, ale doznávají určitých změn.

V zákoně je stanoveno, že pokud je společné jmění zrušeno nebo zanikne, anebo je-li zúžen jeho stávající rozsah, provede se likvidace dosud společných povinností a práv jejich vypořádáním; do té doby, než toto bude provedeno, použijí se na ně přiměřeně ustanovení o společném jmění manželů (tato formulace v dosavadní právní úpravě schází).

Na rozdíl od platné právní úpravy je také výslovně stanoveno, že vypořádání nesmí nepříznivě postihnout práva třetích osob; třetí osoba má možnost domáhat se u soudu, aby určil, že je vypořádání vůči ní neúčinné, pokud bylo její právo vypořádáním dotčeno. Povinnost tvrzení a povinnost důkazní by ležela na žalujícím (třetí osobě).

Vypořádání dluhu má pak účinky pouze mezi manžely.

Nově je upravena otázka vzniku účinků vypořádání. Dohoda o vypořádání má vždy účinky ke dni, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo (není tedy rozhodné, že dohoda byla uzavřena před nebo po zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění). Pokud by předmětem vypořádání byla věc, která se zapisuje do

¹⁶⁹ Návrh zákona schválený vládou ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády (květen 2011). *Nový občanský zákoník* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf

¹⁷⁰ Návrh zákona schválený vládou ve znění změn přijatých Legislativní radou vlády (květen 2011). *Nový občanský zákoník* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-10-21]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011.pdf

veřejného seznamu, nabývá dohoda právních účinků v části, která se týká této věci, zápisem do veřejného seznamu.

Byť je v platné právní úpravě dovozováno, že dohoda je platná i v případě, týká-li se jen části společných majetkových práv a povinností, nová právní úprava toto výslovně stanoví.

Dohoda o vypořádání musí mít písemnou formu, jen pokud byla uzavřena za trvání manželství nebo pokud je předmětem vypořádání věc, u které vyžaduje písemnou formu i smlouva o převodu vlastnického práva (platná právní úprava stanoví pouze, že dohoda o vypořádání společného jmění manželů musí mít písemnou formu). Další novinkou je i ustanovení pro případ, že pro dohodu o vypořádání není vyžadována písemná forma – požádá-li o to jeden z manželů, doručí mu druhý manžel potvrzení o tom, jak se vypořádali.

Stejně jako v platné právní úpravě je stanoveno, že nedohodnou-li se manželé o vypořádání, provede vypořádání na návrh některého z manželů soud. Pro rozhodnutí soudu je přitom rozhodný stav v době, kdy nastaly účinky zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění. Pro ceny jednotlivých součástí společného jmění však bude rozhodný stav v době rozhodování soudu.

Podobně je upravena i zákonná domněnka vypořádání - nedojde-li do tří let od zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění k vypořádání dohodou, ani nebyl podán návrh na vypořádání rozhodnutím soudu, platí, že:

- hmotné věci movité jsou ve vlastnictví toho z nich, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá,
- ostatní hmotné věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou; jejich podíly jsou stejné,
- ostatní majetková práva, pohledávky a dluh náleží společně oběma; jejich podíly jsou stejné.

Konečně jsou v ustanoveních, která se týkají vypořádání, upravena pravidla pro vypořádání, která se použijí, pokud se manželé nebo bývalí manželé nedohodnou jinak

nebo pokud se neuplatní zákonná domněnka vypořádání. Víceméně se jedná o přepis dosavadní právní úpravy (§ 149 odst. 2 obč. zák.).

Významnou otázkou, která nikdy nebyla řešena zákonem (pouze judikaturou) a je návrhem výslovně upravena, je otázka hodnoty toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela a hodnoty toho, co z výhradního majetku manžela bylo vynaloženo na společný majetek. Vzhledem k výkyvům cen oběma směry se kromě snížení ceny pamatuje i na její možné zvýšení, tzn., že hodnota se započítává zvýšená nebo snížená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila nebo snížila hodnota té součásti majetku, na níž byl náklad vynaložen.

Otázku majetkových práv a povinností po smrti jednoho z manželů řeší ustanovení § 758 návrhu. Majetková práva a povinnosti se posoudí v rámci řízení o dědictví podle toho majetkového režimu, který existoval mezi manžely, popř. i podle pokynů, které zemřelý manžel ještě za svého života ohledně svého majetku pro případ smrti učinil; jinak se použijí pravidla stanovená zákonem pro vypořádání, pokud se pozůstalý manžel nedohodne s dědici o vypořádání jinak.

V případě, že došlo k prohlášení manžela za mrtvého, posoudí se majetkové poměry ke dni, který je v rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého uveden jako den jeho smrti.

Závěr

Po úvodním přehledu o základních obecných ustanoveních společného jmění manželů je stěžejní část práce zaměřena na činnost notáře ve vztahu ke společnému jmění manželů. Nejprve je pojednáno o sepisování notářských zápisů o smlouvách modifikujících společné jmění manželů. Není opomenuto vysvětlení základních pojmů, které souvisí s notářem (pojem notář, notářský úřad, notářská činnost, notářský zápis). V rigorózní práci je poukázáno na některá nedokonalá a chybějící ustanovení občanského zákoníku. V zákoně není přímo řešena otázka, zda se mohou smlouvy modifikující společné jmění manželů týkat členského podílu v družstvu. Do budoucna by bylo vhodné uvolnit tyto vztahy a dát větší svobodu smluvním stranám ohledně vzniku (zániku) společného nájmu družstevního bytu. Některé problematické otázky zákon výslovně neřeší a jsou dovozovány pouze právní praxí, např. možnost opakovaně změnit obsah těchto smluv, možnost zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti, otázku vypořádání po zúžení nebo rozšíření společného jmění manželů. Aplikační problémy vznikají v souvislosti s použitím majetku ve společném jmění manželů k podnikání. Zákon neupravuje formu souhlasu při prvním použití majetku k podnikání, a proto mohou vyvstat problémy, zda byl takový souhlas udělen. De lege ferenda lze doporučit obligatorní písemnou formu tohoto souhlasu. Pro právní ochranu třetích osob, které vstupují do právních vztahů s některým z manželů, lze rovněž doporučit zavedení Centrální evidence manželských smluv, do které by se povinně zapisovaly smlouvy o změně rozsahu a o změně správy společného jmění manželů. Zákon výslovně neřeší některé pojmy (např. obvyklé vybavení domácnosti, obvyklá správa majetku) a ponechává je na rozhodovací praxi soudů. V souvislosti s činností notáře o sepisování smluv modifikujících společné jmění manželů lze poukázat na značnou nejednotnost ve formulacích, která rovněž nepřispívá k právní jistotě účastníků právních vztahů.

Následně je popsána jedna ze základních činností notáře – činnost notáře jako soudního komisaře v dědickém řízení. Jedná se o veřejnou činnost, kterou notář vykonává pravomoci státu, přenesené na něho prostřednictvím soudu, a kterou je notář povinen vykonávat. S účinností od 1. 7. 2009 byl zákonem č. 7/2009 Sb. novelizován občanský soudní řád a tím značně posílena pravomoc notáře jako soudního komisaře. Soudní komisař vydává až na výjimky všechna rozhodnutí a provádí veškeré úkony

v řízení o dědictví. Zmíněno je dědické řízení, které je zastaveno podle § 175h o.s.ř., v němž nepřichází v úvahu vypořádání společného jmění manželů. Různé názory panují ohledně vydání nepatrného majetku ve společném jmění manželů vypraviteli pohřbu, je-li vypravitel pohřbu jiná osoba než manžel. Zákon výslovně neřeší tento častý problém v dědickém řízení a záleží na notáři, jak si zákonná ustanovení vyloží. Dále je podrobněji vysvětleno vypořádání společného jmění manželů v dědickém řízení. Notář vypořádává společné jmění podle zásad uvedených v § 149 odst. 2 a odst. 3 obč. zák. Podíly obou manželů mohou být modifikovány v důsledku zápočtů. Zákon výslovně neupravuje vynaložení nákladů na věc, která již neexistuje. Nespravedlivý je výklad zákona o investicích do věci, jejíž hodnota se zvýší. K této skutečnosti se při vypořádání nepochopitelně nepřihlíží (přihlíží se pouze ke snížení hodnoty věci). Dlouhodobé nejasnosti vzbuzuje vznik společného členství manželů v družstvu v případě, že jeden z manželů za trvání manželství členský podíl zdědí (příp. nabude darem nebo za prostředky v jeho výlučném vlastnictví), a proto by bylo vhodné tuto problematiku zákonem přímo upravit. V notářské praxi se také vyskytují případy dědických řízení, jejichž účastníkem je rozvedený manžel a společné jmění manželů nebylo vypořádáno. Notář sice společné jmění manželů nevypořádává, ale přesto se tímto institutem vzhledem ke zjištění aktiv a pasiv dědictví musí zabývat.

Se společným jměním manželů souvisí i otázka nabývání nemovitostí. Občanský zákoník nevyžaduje, aby účastníky kupní smlouvy byli oba manželé. Je-li účastníkem jen jeden z manželů a jsou splněny podmínky pro vznik společného jmění k této nemovitosti, stane se druhý z manželů vlastníkem na základě zákona. De lege ferenda by právní úprava mohla vyžadovat obligatorní účast obou manželů u takového právního úkonu nebo povinné zjišťování osobního stavu katastrálním úřadem. Tato skutečnost může způsobit nejvíce problémů při dalším převodu nemovitosti. Vzhledem k tomu, že se nejedná o obvyklou správu majetku, je třeba souhlas druhého manžela. Pokud souhlas dán není, vystavuje se nový nabyvatel nemovitosti riziku, že bude zpochybněna platnost kupní smlouvy. Platná právní úprava neumožňuje, aby darovaná nemovitost přešla do společného jmění manželů, a to ani v případě jsou-li obdarovanými oba manželé a vůle dárce a obdarovaných k tomu směřuje. Toto zákonné ustanovení bývá často předmětem kritiky. Proto lze doporučit změnu právní úpravy takovým způsobem,

který by umožnil manželům nabýt věc rovnou do jejich společného jmění manželů, pokud budou obdarovanými oba dva a vůle dárce i jich obou k tomu bude směřovat.

Pro srovnání jsou uvedena některá specifika manželského majetkového práva v evropských právních úpravách. Poukázáno je na některé odlišnosti, ke kterým by mohla směřovat i česká úprava manželského majetkového práva.

V krátkém přehledu je rovněž zmíněn návrh nového občanského zákoníku, okolnosti jeho vzniku, systematika a zákonná ustanovení o společném jmění manželů. Manželské majetkové právo je včleněno do druhé části občanského zákoníku (Rodinné právo) a vychází a navazuje na současnou právní úpravu. Podstatným způsobem však rozšiřuje možnosti manželů a snoubenců upravit si své majetkové poměry takovým způsobem, který bude vyhovovat jejich potřebám. Stávající rozsah společného jmění manželů je zachován, jednotlivá aktiva i pasiva jsou však přesněji vymezena, stejně jako okamžiky, kdy se jimi stávají (např. u platu a mzdy je to okamžik, kdy manžel, který se o jejich získání přičinil, nabyl možnost s nimi nakládat). Darovat nebo dědit bude možné i do společného jmění manželů, bude-li to úmyslem dárce nebo zůstavitele v pořízení pro případ smrti. V obecné právní úpravě již nejsou zahrnuty věci vydané v restituci, neboť jsou zpravidla již vlastnický ustáleny. Požadavek na formu veřejné listiny v případě modifikace rozsahu společného jmění manželů zůstal zachován. Novinkou v návrhu občanského zákoníku je, že smlouvy manželů a snoubenců mohou obsahovat i uspořádání majetkových poměrů v případě zániku manželství. Návrh oproti stávající právní úpravě definuje pojem „obvyklé vybavení rodinné domácnosti“, stanoví předpoklady platnosti smluv modifikujících majetkové poměry manželů a zavádí veřejný seznam manželských smluv. Novinkou je rovněž možnost soudu na návrh manžela společné jmění nejen zúžit, ale také zrušit. Návrh nově upravuje ustanovení o ochraně třetích osob (to v současné právní úpravě schází) a zavádí některé změny ohledně vypořádání společného jmění (např. účinky vypořádání, za jakých podmínek nemusí mít dohoda písemnou formu atd.).

S ohledem na výše uvedené je zřejmé, že v dosavadní právní úpravě společného jmění existuje prostor pro upřesnění některých pojmů a podrobnější právní úpravu. Je zároveň žádoucí, aby právní úprava byla jasná, srozumitelná a přehledná.

Důležitou úlohu zákon přiznává notářům, proto bylo cílem práce zaměřit se na činnost notáře ve vztahu ke společnému jmění manželů, poukázat na některé nedostatky

dosavadní právní úpravy a uvést některé myšlenky z pohledu autora jako trvalého zástupce notáře. Je zřejmé, že tato práce nevyčerpává zcela problematiku zde nastíněnou. Téma notář a téma společné jmění manželů je natolik obsáhlé, že by jistě vydalo na mnohem obsáhlejší publikaci. Rigorózní práce je koncipována jako stručný přehled a stručný nástin pro kohokoliv, kdo se o danou problematiku zajímá, a to jak z pohledu odborného, tak i laického.

Seznam zkratek

Ad Notam	Notářský časopis vydávaný Notářskou komorou České republiky
CEMS	Centrální evidence manželských smluv
EŘ	Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
InsZ	Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
JednŘ	Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů
KancŘN	Předpis Notářské komory České republiky o kancelářském řádu
katastrální vyhláška	Vyhláška č. 26/2007 Sb., kterou se provádí zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů, (katastrální vyhláška)
KatZ	Zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů
NotŘ	Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
NotT	Vyhláška Ministerstva Spravedlnosti ČR č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví, ve znění pozdějších předpisů
obč. zák., občanský zákoník	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ObchZ, obchodní zákoník	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
o. s. ř.	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
Předpis o CEMS	Předpis Notářské komory České republiky, kterým se stanoví postup při vedení, správě a provozu Centrální evidence manželských smluv (předpis o Centrální evidenci manželských smluv)
Příloha NotT	Příloha k vyhlášce č. 196/2001 Sb. – Sazebník odměny notáře za úkony notářské činnosti a za úkony některé jiné činnosti
R	Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek vydávaná Nejvyšším soudem ČR
TrZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
VKŘ	Instrukce Ministerstva spravedlnosti České republiky č.j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších změn
zákon o stavebním spoření	Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření, ve znění pozdějších předpisů
ZáPrNe	Zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů
ZOR	Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury a jiných citovaných zdrojů

Právní předpisy:

- Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a

doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění pozdějších předpisů (smlouva o převodu vlastnictví jednotky)

- Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 151/1997 Sb. o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o znění souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 26/2007 Sb., kterou se provádí zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů, (katastrální vyhláška)
- Vyhláška č. 3/2008 Sb. o provedení některých ustanovení zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (oceňovací vyhláška)

Vnitřní předpisy Ministerstva spravedlnosti České republiky a Notářské komory České republiky:

- Instrukce Ministerstva spravedlnosti České republiky č.j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších změn
- Předpis Notářské komory České republiky o kancelářském řádu
- Předpis Notářské komory České republiky, kterým se stanoví postup při vedení, správě a provozu Centrální evidence manželských smluv (předpis o Centrální evidenci manželských smluv)

Rozhodnutí prezidia Notářské komory České republiky:

- Usnesení prezidia Notářské komory České republiky z 12. 10. 1993
- Usnesení prezidia Notářské komory České republiky č. P 11/2000 z 20. 9. 2000
- Usnesení prezidia Notářské komory České republiky P7-3/2009

Komentáře:

- BÍLEK, Petr, Ljubomír DRÁPAL, Miloslav JINDŘICH a Karel WAWERKA. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář. 3.*, doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 871 s. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-7179-865-7.
- BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL, Zdeněk KRČMÁŘ a kol. *Občanský soudní řád: komentář. I. díl. 7.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 1066 s. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-7179-378-7.
- BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL, Zdeněk KRČMÁŘ a kol. *Občanský soudní řád: komentář. II. díl. 7.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 1054 s. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-7179-378-7.
- ŠTENGLOVÁ, Ivana, Stanislav PLÍVA, Miloš TOMSA a kol. *Obchodní zákoník: komentář. 10.*, podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 1532 s. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 80-7179-346-9.

- ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, 1236 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.
- ŠVESTKA, Jiří, Jiří SPÁČIL, Marta ŠKÁROVÁ, Milan HULMÁK a kol. *Občanský zákoník II. § 460 – 880. Komentář*. Praha : C. H. Beck, 2008, 1085 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

Monografie:

- BAUDYŠ, Petr. *Katastr nemovitostí*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 291 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-80-7400-304-2.
- BIČOVSKÝ, Jaroslav, Milan HOLUB a Milan POKORNÝ. *Společné jmění manželů*. 2. vydání. Praha: Linde, 2009, 200 s. ISBN 978-80-7201-747-8.
- BRADÁČ, Albert a kol. *Věcná břemena od A do Z*. 4. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2009, 364 s. Praktická právní příručka. ISBN 978-80-7201-761-4.
- DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2., rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2007, 264 s. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-262-4.
- DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 282 s. Právní rukověť. ISBN 978-80-7357-597-7.
- DVOŘÁK, Tomáš. *Bytové družstvo: převody družstevních bytů a další aktuální otázky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 342 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-127-7.
- ELIÁŠ, Karel, Michaela Zuklínová, Bohumil HAVEL a Tomáš DVOŘÁK. *Osnova občanského zákoníku*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 574 s. ISBN 978-80-7380-205-9.
- FIALA, Josef, Milan KINDL a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 718 s. Právní učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-058-1.
- FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006, 494 s. Judikatura (ASPI), 31. sv. ISBN 80-7357-182-X.

- KNAPPOVÁ, Marta, Jiří ŠVESTKA, Jan DVOŘÁK a kol. *Občanské právo hmotné. 1. díl.* 4., aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005, 524 s. ISBN 80-7357-127-7.
- MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo: praktická příručka: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního.* 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, 351 s. ISBN 978-80-7201-674-7.
- MIKEŠ, Jiří a Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi.* Praha: Leges, 2011, 432 s. ISBN 978-80-87212-79-0.
- SPÁČIL, Jiří. *Věcná břemena v občanském zákoníku.* Praha: C. H. Beck, 2006. 94 s. ISBN 80-7179-524-0.
- ŠARMAN, Jan a Hana ŠUPÁKOVÁ. *Přehled judikatury ve věcech majetkových vztahů mezi manžely.* 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 608 s. Judikatura (ASPI), 66. sv. ISBN 978-80-7357-592-2.

Časopisy a odborné články:

- *Ad Notam.* 13. prosince 1996, 2. ročník, 6/1996, s. 121-144. ISSN 1211-0558.
- *Ad Notam.* 16. dubna 1997, 3. ročník, 2/1997, s. 25-48. ISSN 1211-0558.
- *Ad Notam.* 16. října 1997, 3. ročník, 5/1997, s. 97-120. ISSN 1211-0558.
- *Ad Notam.* 24. dubna 2003, 9. ročník, 2/2003, s. 25-48. ISSN 1211-0558.
- BALÁK, František. K diskusi o zúžení společného jmění manželů. *Ad Notam.* 22. prosince 2009, 15. ročník, 6/2009, s. 193-236. ISSN 1211-0558.
- BARTOŠ, Jiří. Finanční leasing a dědictví. *Ad Notam.* 21. června 2010, 16. ročník, 3/2010, s. 1-56. ISSN 1211-0558.
- BARTOŠ, Jiří. Několik poznámek k institutu zastavení dědického řízení. *Ad Notam.* 21. června 2010, 16. ročník, 3/2010, s. 1-56. ISSN 1211-0558.
- BLÁHA, Roman. K obsahu dohody o zúžení rozsahu SJM do budoucna. *Ad Notam.* 22. února 2008, 14. ročník, 1/2008, s. 1-36. ISSN 1211-0558.
- BREJLOVÁ, Kateřina a Adéla MATĚJKOVÁ. Použití znaleckých posudků v řízení o dědictví s přihlédnutím ke změnám po 1. 9. 2011. *Ad Notam.* 20. prosince 2011, 17. ročník, 6/2011, s. 1-72. ISSN 1211-0558.

- DVOŘÁK, Tomáš. K některým dalším otázkám členství v bytovém družstvu. *Ad Notam*. 23. dubna 2007, 13. ročník, 2/2007, s. 33-68. ISSN 1211-0558.
- DVOŘÁK, Tomáš. Společné jmění manželů a členský podíl v bytovém družstvu – některé otázky vzájemných vztahů. *Obchodněprávní revue*. 10. ledna 2010, 2. ročník, 1/2010, s. 1-34. ISSN 1803-6554.
- HOLÍK, Luboš a Josef MARCEL. Právní institut zastavení dědického řízení dle § 175h občanského soudního řádu. *Ad Notam*. 23. dubna 2010, 16. ročník, 2/2010, s. 1-52. ISSN 1211-0558.
- JINDŘICH, Miloslav. Veřejné listiny – stěžejní úloha notářství. *Ad Notam*. 22. února 2010, 16. ročník, 1/2010, s. 1-40. ISSN 1211-0558.
- KLIČKA, Ondřej. Vypořádání společného jmění manželů po rozvodu manželství a dědické řízení. *Ad Notam*. 22. prosince 2006, 14. ročník, 6/2006, s. 173-204. ISSN 1211-0558.
- KODRIKOVÁ, Zuzana. Předmanželské a manželské smlouvy jako součást právního řádu ČR. *Právo a rodina*. 2007, 9. ročník, 3/2007.
- RYŠÁNEK, Zdeněk. Zúžení společného jmění manželů smlouvou. *Ad Notam*. 20. února 2009, 15. ročník, 1/2009, s. 1-40. ISSN 1211-0558.
- ŠTANCLOVÁ, Vlasta. Ještě k diskusi o zúžení společného jmění manželů. *Ad Notam*. 22. února 2010, 16. ročník, 1/2010, s. 1-40. ISSN 1211-0558.
- VLASÁKOVÁ, Lucie a Veronika KŘÍŽOVÁ. Modifikace rozsahu SJM a odpovědnost manželů za závazky. *Ad Notam*. 21. června 2004, 10. ročník, 3/2004, s. 61-92. ISSN 1211-0558.

Judikatura:

- Rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 3 Cz 39/73
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2000, sp. zn. 22 Cdo 726/99
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 12. 2000, sp. zn. 21 Cdo 2662/99
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2001, sp. zn. 33 Cdo 1079/1999
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2988/99
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2001, sp. zn. 22 Cdo 3005/1999
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 6. 2001, sp. zn. 30 Cdo 257/2001
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2001, sp. zn. 21 Cdo 2088/2000

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1659/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2731/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2002, sp. zn. Cdo 1476/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2002, sp. zn. 31 Cdo 2428/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2002, sp. zn. 31 Cdo 2428/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2003, sp. zn. Cdo 1057/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2003, sp. zn. 30 Cdo 888/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 30 Cdo 2033/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2004, sp. zn. 20 Cdo 279/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1731/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1668/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2004, sp. zn. 22 Cdo 700/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2004, sp. zn. 20 Cdo 1389/2003
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 791/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1593/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1638/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2005, sp. zn. 28 Cdo 1889/2004
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2005, sp. zn. 20 Cdo 1642/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1052/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2615/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 22 Cdo 103/2005
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2006, sp. zn. 22 Cdo 140/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2006, sp. zn. 20 Cdo 612/2005
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2007, sp. zn. 29 Odo 460/2005
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1219/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. 33 Odo 1200/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 31 Cdo 1038/2009

- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 1996, č.j. 24 Co 96/96-91
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. 11. 1996, č.j. 24 Co 291/96-76
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 6. 2002, sp. zn. 24 Co 127/2002
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 7. 2003, sp. zn. 24 Co 169/2003

- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. 8. 2005, sp. zn. 1 Cm 12/2005

- Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 2. 12. 1996, sp. zn. 18 Co 402/95

- R 15/1964
- R 9/1966
- R 104/1967
- R 32/1971
- R 21/1972
- R 42/1972
- R 34/1976
- R 4/1980
- R 34/1983
- R 19/1990
- R 44/1993
- R 63/1995
- R 4/2000
- R 4/2001

Internetové zdroje (webové stránky):

- <http://www.fulsoft.cz/>
- <http://www.nsoud.cz/>
- <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>
- <http://portal.justice.cz/Justice2/Uvod/uvod.aspx>
- <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw>
- <http://www.senat.cz/>

Resumé

This rigorous thesis focuses on activities of a notary with regard to the common assets of spouses. The theme was chosen because of the profession of the author, who works as a permanent representative of the notary. The purpose of this thesis is not a detailed interpretation of all legal provisions in the common assets of spouses, or to answer any questions that this legal institute initiates. Its aim is to preview the common assets of spouses from the perspective of a notary, who acts in the position of the impartial and independent person, equipped with professional knowledge.

Marriage is an important institute of family and social life. It is a life partnership of a man and a woman established by legally set forth means. The objective of this union is establishment of a family, parenting and bringing up children, care of common household and joint living, provision of material needs of the family. With regard to the character, purpose and function of marriage and with regard to strengthening stability and durability of marriage, certain relationships arising during marriage are ruled by special legal regulations (this regards especially property and debt relationships between spouses as well as between spouses and third parties). Both spouses are subject to this special legal regulation, nevertheless law grants the possibility to avoid impact of this special legal regulation. The ground stone of the legal regulation of property relationships of spouses under private law is represented by the Civil Code, which sets forth property partnership of spouses by establishing common assets of spouses.

The institute of common assets of spouses is in close relationship to the profession of a notary, especially in relation to drafting agreements that modify legal regimen of common assets of spouses. The obligatory form of such an agreement is set forth as a notarial record. Another field of work of a notary are activities regarding settlement of common assets of spouses in probate proceedings. There the notary holds position of a court commissary. Some other activities of the notary touch the common assets of spouses. This especially concerns drafting agreements regarding real estate, which are upon request of parties to the agreement made out in the form of a notarial record.

The rigorous thesis is divided into six chapters. The first chapter describes legal regulation of the common assets of spouses. The second explains the basic concepts related to the notary and notary activities, and it also deals with the notarial records of

agreements modifying the common assets of spouses. The third chapter deals with probate proceedings in connection with the common assets of spouses. The fourth focuses on the acquisition of real estate property by spouses. In the fifth chapter I describe some of the European legislation of marital property law. The sixth chapter deals with the amendment of the Civil Code in relation to the common assets of spouses.

Regarding the fact, how important a role law gives to the notaries, the objective of the thesis is to focus on the activities of notaries in relation to the common assets of spouses, point to some flaws of ruling legal regulation and introduce some ideas of the author as a permanent representative of the notary. It is obvious that this thesis does not exhaust completely the problems herein mentioned. The topic of a notary and common assets of spouses is so voluminous that it could be base of a much more voluminous publication. This rigorous thesis is drafted as a short overview and short outline for anyone, who is interested in given problems and this from the professional or lay point of view.

This rigorous thesis is based on ruling legal regulation as of the day 31st Oct 2011. It is based on judicature, professional legal publications and expert articles.

Název práce v anglickém jazyce

The activity of a notary in relation to the common assets of spouses

Klíčová slova - keywords

manželé - husband and wife

majetek - property

notář - notary